

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és HAHN DEZSŐ.

TARTALOM:

CIKKEK:

DR. TÖRÖK LAJOS: A munkásbiztosító pénztárak teendői a nemi betegségek elleni küzdelemben...	517
WELTNER JAKAB: Magyarország bányá- és kohóipara 1914-ben	525
DR. FRIGYES BÉLA: Az uzsoráról	533
A segélyek felemelése	538
Magyarországi balesetbiztosítási adatok	542

SZEMLE:

<i>Munkásbiztosítás</i>	542
A biztosítási értékhatár felemelése. — A munkásbiztosító pénztári alkalmazottak nyugdíjkérdése. — Biztosítási kötelezettség. — Klinikai és kórházi kórtörténetek közlése tárgyában. — Első orvosi segély költsége. — Első segélynyújtás. — Baleseti kártalanításra vonatkozó rendelkezések. — Kerületi pénztárak magatartása ellenséges megszállás esetén. — Önkéntes tag szerzése. — Polgári bíróságok ítélkezése munkásbiztosítási ügyekben. — A hadiszolgálatot teljesítő társ pénztári tagok jogainak biztosítása Ausztriában. — A wieni ipartestületi betegsegélyző pénztárak. — Kötelezettség külön vállalati betegsegélyző pénztár alakítására. — A németországi Ortskrankenkasse-k főszövetsége. — A berlini betegsegélyző pénztárak a háború előtti és a háború alatt. — A németországi szociális biztosítási intézmények részvétele az ötödik hadikölcsönben. — Baleseti- és rokkantjára adékosok foglalkoztatása a mezőgazdaságnál. — A magánüzemekben dolgozó katonák biztosítási kötelezettsége Németországban. — Az aggkori járadékigények szaporodása a korhatár leszállítása folytán.	
<i>Szociális egészségügy</i>	548
Szociális egészségügy a képviselőházban. — Népjóléti és közegészségügyi minisztérium. — Alkohol és népélelmezés. — Alkoholisták gyámság alá helyezése. — A terhesség orvosi megszakítása. — A porosz népesedési politika. — Az iskolásgyermek élelmezése Berlinben. — A gyermekágyi segélyezés a háború után. — Anya és csecsemő. — A német anya- és csecsemőegyesület. — A nőkben való felesleg veszélye a háború után. — Egy újabb háborús betegség. — Gombamérgezések statisztikája. — Egy orvos elítéltetése speciálista segítség igénybe nem vétele miatt. — A garatmandulák jelentősége az általános egészségi állapotra.	
<i>Munkásvédelem. Munkaviszony</i>	552
A kereskedelemügyi miniszter a hadimunkások díjazásáról. — A minimális munkabérek. — Az ipartörvény és a rokkantak. — A magántisztviselők panaszbizottsága. — Lujó Brentano és a szakszervezetek. — A hadbavonultak lakbérhátralékának rendezése. — Szakszervezetek nemzetközi értekezlete. — Egyesület a szociális jogért. — Hadirokkantak az osztrák vasutaknál. — Nők a vasuti szolgálatban. — A sütők éjjeli munkájának eltörlése ügyében. — Gyermek foglalkoztatása Zürichben. — A német bányamunkások követelése. — A gyermekmunka ellen. — A francia szak egyesületek panaszja a hadiipari vállalatok ellen. — Az angol szakszervezetek 48-ik kongresszusa	
SZAKIRODALOM	555
A »Munkásbiztosítás Kézikönyve« III. kiadás.	
JOGGYAKORLAT	557
Betegsegélyezés. — Balesetbiztosítás. — Munkaviszony.	

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Falk Miksa-utca 5. sz.

Telefon: 93—99.

Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

A Munkásügyi Szemle kiadásában megjelent:

Az anyasági biztosítás.

A »Stefánia-Szövetség« által rendezett szaktanácskozmány naplója.

Ára 2 korona.

A baleseti sérültek munkaképességének megállapításáról.

Irta dr. Lévai József sebészfőorvos.

Ára 1 korona.

A szocializmus és a szociális biztosítás.

Irta Eduard Bernstein, a német birodalmi gyűlés tagja.

Ára 50 fillér.

A huszadik század feladata a szociális egészségügy terén.

Irta Forel.

Ára 40 fillér.

A munkásbiztosítási törvény reformja.

A Nemzetközi Munkásbiztosítás Magyarországi Egyesületének szaktanácskozásai.

I. füzet: *A munkásbiztosítás szervezete.*

II. füzet: *Betegség esetén nyújtandó segélyek.*

III. füzet: *A munkásbiztosítási választott bíróság szervezete és hatásköre.*

IV. füzet: *A magyarországi balesetbiztosítás költségei.*

Egy füzet ára 2 korona.

Munkásbiztosítás és magánjogi kártérítés.

Irta dr. Szladits Károly miniszteri tanácsos, egyetemi magántanár.

Ára 1 korona 60 fillér

A német munkásbiztosítás története, céljai és eredményei.

Irta dr. jur. et med. h. e. Kaufmann, a Reichsversicherungsamt elnöke.

Ára 1 korona.

Die Sozialversicherung als Organisationsproblem.

Ein Votum zur österreichischen Regierungsvorlage.

Irta: Dr. Verkauf Leó.

Bolti ára füzve 7 korona, vászonkötésben 8 korona

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik rendszerint minden hó 10-én és 25-én, esetleg két szám
együttesen. Előfizetési ár egy évre 20 korona. Szerkesztőség és
kiadóhivatal: Budapest, V., Falk Miksa-u. 5.

Telefon 93 - 99.

Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

A munkásbiztosító pénztárak teendői a nemi betegségek elleni küzdelemben.

Irta: dr. Török Lajos egyetemi tanár.

A nemi betegségek elleni küzdelem szükséges voltáról már a béke idejében széltében beszéltek. Külföldön is, nálunk is egyesületek alakultak, amelyek ennek a küzdelemnek szolgálatába állottak. A nemi betegségek elfojtására, illetőleg terjedésük meggátlására szolgáló intézkedéseket tanulmány és megvitatás tárgyává tették és a gyakorlati életbe való bevitelüknek előmozdítását célul tűzték ki. A syphilis és a kankó a háború alatt fokozott mértékben terjedt, még pedig nemcsak a katonaság körében, hanem, amint a syphilisre és Budapestre vonatkozó statisztikámban¹⁾ kimutattam, a polgári lakosság körében is. Még nagyobb szükség van tehát hathatós intézkedésekre, hogy a háború okozta nyomorusághoz ne járuljanak még a syphilis és kankó által előidézett szenvedések és károk is. Nem lehet most arról szó, hogy minden üdvösnek látszó eszme egyszerre valósíttassék meg. Ez az erők szétforgácsolódásához vezetne. Most elsősorban a leghatékonyabb intézkedések keresztülvitelét kell sürgetnünk.

Minden egyéb prophylaktikus intézkedésnek felette áll a nemi betegek gyógyítása. Mert ha sikerül célirányos és hathatós gyógyítással a fertőző kóros elváltozásokat eltüntetnünk, evvel eleje vétetik a további fertőzéseknek. A nemi betegek kellő gyógyítására helyezendő tehát ez idő szerint a nemi betegségek elleni küzdelemben a fősúly. E téren a munkásbiztosító pénztárakra nagy feladat vár. A nemi beteg katonák gyógyítása a katonai egészségi hatóságok feladata, a nemi beteg kéjnök gyógyításáról az állami és városi hatóságok tartoznak gondoskodni. A nemi beteg polgári lakosság nagy részének gyógyítása a munkásbiztosító pénztárakra hárul és ugyan- csak a pénztárak fogják tovább kezelni a polgári foglalkozásukhoz visszatért, teljesen még ki nem gyógyult katonák nagy részét is, feltéve, hogy

¹⁾ A syphilis terjedése a háború alatt. Orvosi Hetilap. 1916.

azok a pénztár tagjai közé felvétetnek. Hogy milyen fontos a munkásbiztosító pénztáraknak feladata ezen a téren, az kitűnik, az alábbi, Budapestre vonatkozó adatokból:

Budapesten a kerületi munkásbiztosító, a vállalati és magánegyesületi betegsegélyező pénztárakban a legutolsó (márciusi, illetőleg májusi) kimutatás szerint a betegség esetére biztosított férfitagok száma összesen 172.568.¹⁾ Ezek közül 134.942 a kerületi munkásbiztosító pénztárnál, 15.111 a Ferencz József kereskedelmi kórháznál, a többi vállalati pénztáraknál van biztosítva. A biztosított női tagok száma: 86.615. Ezek közül 69.129 a kerületi munkásbiztosító pénztár, 13.445 a Ferencz József kórház, a többi vállalati pénztárak tagja. Az összes biztosítottak száma: 259.183, hozzátartozóikkal együtt Budapest lakosságának több mint egyharmada, akik a munkásbiztosító pénztárak gondozására vannak bízva. Ha már most az évi friss syphilis fertőzések számát az általam a férfiakra nézve a háború idejére megállapított minimálisan 1%-os (pontosan 0.99%) arányszám szerint kiszámítjuk, kitűnik, hogy az évenként a pénztárak gondozásába kerülő friss férfi syphilis infectiók száma legalább is 1.725, (a budapesti munkásbiztosító pénztárnál 1.350, a Ferencz József kórháznál 150). A syphilis betegek átlagos gyógyítását 3 évre felvéve, a pénztárak gondozására szoruló syphilises férfibetegek száma a mostani viszonyok között minimális számítással 5.175, (a kerületi pénztárnál 4.050, a Ferencz József kórháznál 450). A friss syphilis fertőzésnek a nők között való elterjedéséről, nem álltak rendelkezésemre megbízható számok. Az a szám, amelyet a Ferencz József kórház női tagjainál kimutattam (0.114%), véleményem szerint jóval mögötte marad a valóságnak. Ha ezt vesszük számításaink alapjául, akkor az évi női friss syphilis fertőzések száma 98 (a kerületi pénztárnál 78, a kereskedelmi kórháznál 20.). Nem kételkedem, hogy ha a friss női syphilis infectiók számát megkétszereznők, még mögötte maradnánk a valóságnak. Három évre számítván a nők kezelését is, a gondozandó női syphilis esetek minimális száma 294 (a kerületi pénztárnál 234, a kereskedelmi kórháznál 60). Ehhez járul még a családtagok friss syphilis infectiója, amelyre vonatkozólag nem rendelkezem számadatokkal. Azt állíthatjuk tehát, hogy az évenként Budapesten a kerületi munkásbiztosító, vállalati és magánegyesületi pénztárak által gondozandó syphilis betegek száma a mostani viszonyok között legalább 5.469, (ezek közül a kerületi munkásbiztosító pénztárra esik 4.284 a Ferencz József kereskedelmi kórházra 470). Hogy a gyógyítás kellő intenzitása mellett ez milyen orvosi munkát jelent, arról megközelítő képet alkothatunk magunknak a következő megfontolás alapján.

Tegyük fel, hogy a betegek kezelése egységes sablon szerint kivihető volna, hogy mindnyájan injectiókkal kezeltetnének, hogy a kezelésre salvarsan és salicylsavas kéneső használtatnék és hogy minden beteg a gyógyítására fordítandó 3 év alatt összesen hat injectiós kúrán menne keresztül. A hat injectiós kezelés alatt az összes injectiók száma (salvarsan és kéneső injectiók együtt) legyen 65. Akkor évenként 300 munkanapot véve fel, a kerületi pénztárnál az egy napra eső injectiók száma 300 volna, aminek

¹⁾ Ebből a számításból kihagytam az államvasutak, a déli vasút, a kassa-oderbergi és hajózási pénztár tagjait (92.909 férfit és 8.091 nőt) mivel ezek jó része nem lakik Budapesten. Viszont a számban befoglaltatnak tagok, akik nem laknak Budapesten és közvetlen szomszédságában. Illetékes helyen arról informáltak, hogy az előbbieik száma jóval felülmúlja az utóbbiakat. A számadatok, amelyekre ezen számítás alapján szert teszünk, ezek szerint a valóságnál alacsonyabbak lesznek.

elvégzésére (két percet számítva egy injectióra) 10 orvosnak legalább egy órai megfeszített munkája szükséges. Minthogy azonban az orvosoknak feladata nemcsak az injectiók megadása, hanem a betegek ismételt megvizsgálása, egyéb beavatkozások (pl. torokecsetelések), rendelések megírása s a kóresetekre vonatkozó feljegyzések megejtése is, ennél fogva vagy a naponta egy órai idő nem futja, vagy nem 10 orvos, hanem csak 15 végezhetné egy óra alatt ezt a munkát.

Még magasabb mint a syphilisben a gonorrhoeában való friss megbetegedések száma. A gonorrhoeás megbetegedéseknek a háború alatt történt emelkedésére vonatkozólag nem állnak rendelkezésemre szám adatok. Egy 1897-ben dr. Friedrich Vilmos főorvossal együtt publikált statisztikai dolgozatban az 1896-ik évre vonatkozólag a friss gonorrhoeás megbetegedések minimális arányszámául a kerületi pénztárnál biztosított férfiaknál: 1'6⁰/₀-ot, a nőknél 0'15⁰/₀-ot állapítottunk meg. Ha ezeknek az arányszámoknak a felhasználásával számítjuk ki a friss gonorrhoeás fertőzéseket, akkor arra az eredményre jutunk, hogy a mostani taglétszám mellett Budapesten egy év alatt 2.760 férfi (közülök 2.160 a kerületi munkásbiztosító pénztárnál) és 130 nő (103 a kerületi pénztárnál), összesen tehát legkevesebb 2890 beteg kerül heveny kankóval a munkásbiztosító pénztáraknak gondozása alá. A heveny kankóban szenvedő pénztári betegek száma azonban az összes szakorvosok egybehangzó véleménye szerint, a háboruban jóval megszorodott. Ezek a számok kétségtelenül messze mögötte maradnak a valószínűségnek. De már 2.890 akút kankóban szenvedő betegnek gyógyítása is olyan feladat, amely a pénztár szakorvosait nehéz feladat elé állítja.

Már most a valóságban úgy áll a dolog, még pedig nemcsak a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztárnál, hanem általában a pénztári praxisban, hogy a betegek a szakorvosi rendeléseket nem veszik oly mértékben igénybe, mint ahogy az előbbi szám adatokból következnek. Nem szólva a kankóról, amelynek elhanyagolása az első kellemetlen tünetek elmulása után igen gyakori, a syphilis gyógyítása sem történik a kellő kitartással. A betegek részint hanyagságból, nemtörődömségből, könnyelműségből, részint tudatlanságból, vagy azért, mivel számukra az orvosi segítség nehezen hozzáférhető, idővesztéssel jár, elhanyagolják betegségük gyógyítását, amelynek pedig több évre kellene kiterjednie. Maga a betegség alattomos természetével elősegíti ezt a mulasztást, mert hosszú lapangási időszakai alatt mi sem figyelmezteti a beteget jelenlétére, úgy hogy az még gyógyultnak is képzelheti magát. A kellő, ismételt kezelés elhanyagolása válik aztán okává a későbbi súlyos következményeknek, valamint annak, hogy a beteg jelentéktelen, általa semmibe sem vett, de nagyfokban ragályos bőr- és nyálkahártya tünetek révén környezetét syphilissel fertőzi. Külön intézkedésekre van tehát szükség, hogy a betegek az orvosi segítséget a szükséges mértékben igénybe vegyék. Erre a célra nyílt meg dr. Hahn D. kezdeményezésére Hamburgban még 1913-ban egy »tanácsadó hely nemi betegek számára« (Beratungsstelle für Geschlechtskranke), amely arra ügyelt, hogy az oda bejelentett betegek kellőleg kövessék a szükséges gyógykezelést. Az ilyen intézkedések szükségességére még inkább terelődött a figyelem, amióta a háború alatt felszaporodott nemi betegek és főleg a háború alatt fertőzött katonák gyógyításának kérdésével kezdtek foglalkozni. Kétségtelennek látszott ugyanis, hogy a syphilis katonákat nem lehet betegségük teljes kigyógyulásáig a katonaság

körében visszatartani, hanem legfeljebb annyi ideig, amíg olyfokú kezelésben részesültek, hogy némi valószínűséggel a ragadós kóros elváltozások elmaradására lehessen számítani. Ezek a katonák azután a polgári életbe visszatérvén, további kezelést igényelnek. Fontos közegészségi érdek, hogy azt igénybe is vegyék. Ilyen meggondolások alapján határozták el Németországban a nemi betegeket gondozó intézeteknek vagy tanácsadó helyek («Beratungsstelle resp. Fürsorgestelle für Geschlechtskranke») nagyobb számmal való felállítását.

A tanácsadó helyek felállítása és azok az egyéb üdvös intézkedések, amelyek a háborúnak behatását a nemi betegségek fokozott elterjedésére ellensúlyozni hivatják, v. Bissing, Belgium kormányzója kezdeményezésére Németországban a nemi betegségek terjedésének megállítására és káros következményeik elfojtására erélyes akció indult meg. Németországban azonnal a betegsegélyző pénztárak és munkásbalesetbiztosító intézetek közreműködésére irányult a figyelem és Kaufmann dr.-nak, a birodalmi biztosító hivatal elnökének közreműködésével, a katonai hatóságok, a pénztárak, biztosító intézetek és az orvosi kar képviselőinek bevonásával alapos megbeszélés után részletesen megállapították a nemi betegségek elleni akció kivitelének módozatait. A betegsegélyző pénztárakat és biztosító intézeteket érdeklő leglényegesebb intézkedés az, hogy a katonai hatóságok a hazabocsátandó, nemi fertőzésen keresztülment és a katonai kórházakban alapos kezelésben részesült katonákról jelentést tesznek annak a betegsegélyző pénztárnak, vagy biztosító intézetnek, amelynek tagjaihoz az illető katona tartozik. A biztosító intézet vagy pénztár által fentartott tanácsadó hely azután felügyeletet gyakorol az illető felett, hogy a még szükségesnek mutatkozó további kezelésen keresztülmenjen. A pénztárak tanácsadó intézetei ezt a felügyeletet természetesen nemcsak a hazabocsátott katonákkal szemben, akik nemi fertőzésen estek át, fogják teljesíteni, hanem azon tagjaikkal szemben is, akiknek kezelését a pénztár orvosai már kezdettől fogva intézték, t. i. figyelmet fognak fordítani arra, hogy a fertőzöttek teljes gyógyulásukig kezeltessenek. E célból a fertőzöttek nyilvántartásáról és kellő ellenőrzéséről gondoskodnak és szükség esetén felhívják őket kezelésük folytatására. Nagy előrelátásról tett tanuságot Bissing kormányzó, amikor egy átiratában annak a kívánságának adott kifejezést, hogy a katonai hatóságok és a munkásbiztosító pénztárak közti szorosabb érintkezés túlélje a háborút és a béke idejében is sikeres együttműködésben folytatódjék. Az imént vázolt kapcsolatot a katonai orvosi hatóságok és nemi betegek számára szervezett tanácsadóhelyek között, valóban a béke idejében is fenn kellene tartani.

Németországban ezek szerint a katonaság kötelékéből elbocsátott férfit, aki nemi fertőzésen ment keresztül és aki a kellő intenzitású kezelésben részesült, a katonai orvosi hatóság az illetékes betegsegélyző pénztárnak bejelenti. A bejelentési lapon a beteg nacionálóján kívül a diagnózis, kórlelet és az addig folytatott kezelésre vonatkozó adatok is fel vannak jegyezve. Az elbocsátáskor egyszersmind figyelmeztetik a beteget a pénztári gondozó intézetek létezésére és azoknak működési körére és egy erre vonatkozó nyomtatvánnyal is ellátják. Ezekben a tanácsadó helyeken azután időről-időre megvizsgálják az elbocsátott katonákat, akik syphilitikus vagy gonorrhoeás fertőzésen mentek keresztül és szükség esetén az illetékes

¹⁾ L. Kaufmann, Krieg, Geschlechtskrankheiten und Arbeiterversicherung. Berlin, 1916.

orvoshoz vagy kórházba utasítják. A tanácsadók tehát nem foglalkoznak a gyógyítással, hanem csupán arról gondoskodnak a beteg instruálásával és felügyeléssel, hogy a kezelés kellő intenzitással, a kellő számú ismétlésekkel és kellő tartammal végeztessék és hogy idő előtt félbe ne szakadjon. Ugyanezek a tanácsadó intézetek ellenőrzik a polgári lakosságnak biztosított és azon nem biztosított nemi beteg tagjait, akiknek vagyoni állapota a biztosításra kötelezettekéhez közel áll. A bejelentést ebben az esetben a kezelő orvosok végzik. Ezeknek a tanácsadó intézeteknek működése Németországban az 1916. évben indult meg és már március havában több ilyen intézet működött.

A betegsegélyző pénztárak szerepének fontossága a nemi betegségek elleni küzdelemben a tanácsadó helyek révén még szembetűnőbbé vált. Ime: nemcsak arra szorítkozik működésük, hogy a nemi betegeknek igen tekintélyes részét ellátják szakorvosokkal és részesítik kellőleg felszerelt gyógyintézetekben a tudományos kutatás és a gyakorlati tapasztalat által leghatásosabbnak felismert gyógyításban, hanem most már arra is kiterjeszkedik figyelmük, hogy a betegeket ezeknek a gyógytényezőknek igénybevételére buzdítsák és felügyelnek arra, hogy a kezelés el ne hanyagoltassék vagy félbe ne maradjon. A betegsegélyző pénztáraknak ezt a fontos szerepét a nemi betegségek elleni küzdelemben több helyen hangoztattam. A sypphilises beteg gyógyításának ellenőrzésére való hivatottságukat különösen a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár egészségi szaktanácskozásának 1913. február 21-iki ülésén történt felszólalásomban emeltem ki. *Kis Adolf*, a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár igazgatója és dr. *Friedrich Vilmos* főorvos a szaktanácson elhangzott felszólalások alapján a pénztár igazgatóságánál azzal az előterjesztéssel éltek, hogy a nemi betegségek kezelésének és prophylaxisának összes, a pénztár ügykörébe tartozó kérdéseinek intézésére a főorvosi hivatalban külön osztály szerveztessék, amelyre a »tanácsadó hely« feladatai is rábizassanak. A pénztár igazgatósága kellőleg mérlegelvén a kérdés fontosságát, ennek az osztálynak felállítását elhatározta, amelynek szervezésével és vezetésével engem bizott meg.

Amikor erre a feladatra vállalkoztam, jól tudtam, hogy a háború alatt a kellő számú orvosi erők hiányában a kitűzött célnak azonnal teljesen megfelelő szervezetet megteremteni lehetetlen; de már most is lehetséges megalkotni azokat a kereteket, amelyekben a kellő orvosi személyzet behelyezése után a kívánt eredmény el lesz érhető. A szervezésnél kiindulásul szolgál az a már hangoztatott meggyőződésem, hogy ez idő szerint a leghatékonyabb és leggyorsabban alkalmazható fegyverünk a nemi betegségek elleni prophylaxis terén a betegek gyógyítása, azaz ragadós, kóros tünetek elnyomása.

Első törekvésünk tehát az kell hogy legyen, hogy a betegek baja kellő gyorsasággal felismertessék és korán kezelésbe vétessék, második feladatunk: hogy arról gondoskodjunk, hogy a betegek a nekik nyújtott orvosi segílyt kellőleg igénybe is vegyék, vagyis amint észreveszik, hogy bajuk van, az orvost azonnal felkeressék és a gyógyítást kitartással, az orvos által előírt időtartamon át kövessék.

Az első feladatra a pénztár vezetősége már a multban is élénk figyelmet fordított, számos rendelőintézetet állított fel, szakorvosokat alkalmazott, laboratóriumot szervezett, a modern gyógyeszközök alkalmazásáról gondoskodott. Mindazonáltal ezen a téren is maradt még tenni való. Kivá-

natos, hogy a syphilisben szenvedő betegek lehetőleg mindnyájan injectiós kezelésben részesüljenek, mert csak ezzel a módszerrel érhetjük el minden esetben biztossággal azt, hogy a beteg a szükséges gyógyszert a kívánatos dosisban kapja meg. A gyógyítás ebben az esetben teljesen az orvos kezében van. A bedörzsölési kezelésnél a beteg jóakaratótól, türelmétől és akarateréjétől függ, hogy az elrendelt kezelés úgy történik-e, hogy a kívánt hatás eléérassék. Ehhez járul még, hogy a pénztári betegek lakásviszonyai többnyire nem olyanok, hogy ezt a kezelést otthon elvégezhessek. Ennélfogva azon betegek számára, akiknél a bedörzsölési kúra valami okból el nem kerülhető, a rendelőintézetekben külön szobák rendezendők be, ahol a kenéseket szakavatott felügyelet mellett elvégezhessek. Minthogy a syphilissel fertőzött betegek többnyire munkaképesek, megvizsgálásuknak és kezelésüknek lehetőleg munkájuk befejezése után kell történnie. A legtöbb ilyenmű rendelésnek tehát az esti órákban kell történnie, csak egy-két rendelés tartandó fenn azok számára, akik az orvost csak délelőtt vagy délben kereshetik fel (éjjeli munkások). Ez egyébként most is így történik. Az esti rendeléseken azonban már most is nagy a torlódás, a betegek még nagyobb tömegére van kilátás, ha az alább részletezendő intézkedésekkel el fogjuk érni, hogy a betegek állhatatosabban követik a hosszú ideig tartó gyógykezelést. Az esti rendeléseket tehát szaporítani kell és ott, ahol nagy a torlódás, párhuzamos rendeléseket kell berendezni. A betegek torlódásának nemcsak az a hátránya, hogy az orvosok túlhalmoztatnak a munkával, hanem az is, hogy a betegek sajnálván az idővesztésüket, bosszankodván a sok ácsorgás és várakozás és az orvos részéről (kényszerűségből) történő igen gyors elintézésük miatt, elmaradnak, amint állapotukat féligmeddig kielégítőnek találják és csak akkor jelentkeznek újra, ha bajukban valami feltűnő kiujulás mutatkozik. Pedig a syphilis ismételt kezelése még tünetmentesség esetén is szükséges. Az esti rendelések szaporítása tehát ebből a szempontból is kívánatos. Hogy azután ezeken a rendeléseken milyen nagy munkát kell az orvosoknak végezniök, az a fentebb előadottakból kivilágolt. Az ott vázolt munka pedig még nem minden, ami a syphilis gyógyításával foglalkozó osztályokra vár. Mert a betegek idejének megkimélése céljából szükséges, hogy ezentúl a Wassermann-vizsgálathoz szükséges vér vétele és a spirocheta vizsgálathoz szükséges praeparatum készítése is a rendelő órában történjék. Ehhez fog még járulni az a munkatöbblet, amelylyel a kezelő szakorvosoknak a syphilises betegek ellenőrzésében részt kell venniök. Mindezeknek a feladatoknak teljesítésére még a béke idejében rendelkezésre állott szakorvosok sem lettek volna elegendők, a háború alatt megcsappant orvosi létszám pedig semmiképen sem képes ezt a munkát teljesíteni. Ez tehát a jövő zenéje. Az orvosok számát a syphilissel foglalkozó osztályokon szaporítani kell, amint erre megjön az alkalom.

Ugyanez a teendő a gonorrhoeás betegekre való tekintettel is. Itt, amikor olyan betegségről van szó, amely helyes kezelés mellett 6—8 hét alatt lezajlik, ha pedig idültté vált, csak az orvos közvetlen beavatkozásai révén, hosszadalmas helyi kezeléssel gyógyul meg, az orvosi létszám emelésével és a rendelési helyek szaporításával el kell érünk, hogy alkalom és idő legyen arra, hogy a heveny kankós betegek ezt az ő tévesen jelentéktelennek ítélt betegségüket kellőleg kezeltessek.¹⁾

¹⁾ Venereás betegek számára szolgáló kórházi osztályok felállításának szükségességéről most nem szólok. Ez kívül esik a pénztár működési körén. A pénztár természetesen minden olyan mozgalmat, amely a syphilises és kankós betegeknek nagyobb számban való hospitalizálását lehetővé tenné, a maga részéről sürgetni és támogatni fog.

Ami azt a követelményt illeti, hogy a venereás betegek kellő időben, azonnal a baj jelentkezése után vegyék igénybe az orvosi segítséget, ennek csak a pénztári tagok kellő felvilágosításával felelhetünk meg. Úgy vélem, hogy az az actió, amely arra vonatkozó felvilágosítást iparkodik terjeszteni, hogy venereás fertőzés esetén minél előbb kell az orvost felkeresni, mert a gyógyítás korai megindításával a gyógyulás esélyei sokkalta kedvezőbbek, sokkal nagyobb eredménnyel fog járni, mint az, amely a szintén nagyon üdvös nemi abstinenciának gyakorlását, csak a házasságon belüli közösülést és az óvó szerek használatát ajánlja. A felvilágosítás munkáját a pénztár sokkal eredményesebben is végezheti, mint sok más szervezet. Állandó érintkezésben van tagjaival és azokkal a testületekkel, amelyek tagjainak érdekeit képviselik és azokat irányítják. Közvetlenül, vagy a szaktestületeken át ismételve intheti, buzdíthatja, figyelmeztetheti, kitaníthatja őket. Hivatalos helyiségekben, rendelőintézeteiben, ahol a tagok mind megfordulnak, hirdetésekben is terjesztheti a szükséges tudnivalókat. És úgy hiszem az elérendő eredmény szempontjából az sem lekicsinylendő lélektani momentum, hogy a buzdítás és figyelmeztetés olyan intézmény részéről történik, amelyet a pénztári tagok az övéknek ismernek. A pénztári tagok felvilágosításának természetesen abban az irányban is kell történnie, hogy idült kankó esetén hosszadalmas, syphilisnél ismételt kezelésre lesz szükség.

De ahhoz, hogy a betegek a hosszadalmas és ismételt kúráknak mindannyian alávéssék magukat ez a felvilágosítás és buzdítás nem elegendő. Eddig is tartottunk felvilágosító előadásokat, mégis azt tapasztaltuk, hogy a betegek jó része nem kezelteti magát elég áthatatossággal. Hogy ezt a célt is elérjük, ahhoz elsősorban a rendeléseknek fentebb vázolt reformjaira volna szükség, amely megfosztaná őket a tömegrendelések legkirivóbb hátrányaitól. Azonkívül szükség van a venereás betegek ellenőrzésére. Az utóbbit a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztárnál a német minta utánzásával, némely, a helyi viszonyok által feltételezett módosítással a következő módon tervezem:

Minden nemi beteg a rendelőintézetek valamelyikében gyógyítandó. A kerületi orvosnál jelentkező nemi betegek a rendelőintézetekbe utasítandók. Minden a rendelőintézetben jelentkező venereás betegről rövid kórtörténet szerkesztendő, amely a beteg nationaléján kívül, a diagnosist néhány a kórelőzményre és kórállapokra vonatkozó szót, a spirocheta (illetőleg gonococcus) és Wassermann-vizsgálat eredményét foglalja magába. Ugyanakkor egy bejelentőlap is töltendő ki, amely a nationalén kívül a diagnosist tartalmazza. A kórtörténetbe a beteg minden jelentkezésének kelte, valamint a lefolyásra és kezelésre vonatkozó fontosabb adatok bejegyzendőek. A főorvosi hivatal ujonnan megszervezett osztálya a jelentőlapokat minden rendelés után beszedeti és a hivatalban kartothezába abc.-s sorrendben helyezi el. Ugyanakkor a betegek neveit előjegyzési naptárba jegyzi be. Friss gonorrhoea vagy először kezelésbe került syphilis esetén már 2—3 hét múlva intéz kérdést az egyes osztályokhoz, hogy a bejelentett és a kérdőíven megjelölt betegek rendszeren járnak-e a kezelésre. Az elmaradozókat azután (szükség esetén többször is) meghívja a hivatalba, ahol bajuk természetéről és veszélyeiről felvilágosítják és a kezelés folytatására buzdítják őket. Syphilis esetében a betegek utáni kérdészködések 3—5 havi időközökben meg fognak ismételtetni. A hivatal

kérdező ívei abból a célból, hogy ne okozzanak az osztályokon kelleténél több munkát, a hét egy bizonyos napján fognak a szakorvosoknak kézbesíteni s az osztályok munkája úgy lesz rendezendő, hogy ezen a napon ne adassanak injekciók. A tanácsadó hely orvosai egyelőre kétszer hetenként a déli órákban fogadják a meghívott beteg pénztári tagokat, egy napon a férfiakat, egy napon a nőket. A tanácsadás eredményéről az osztályhoz intézett újabb megkérdezéssel győződnek meg. A meghívott pénztári tagok utiköltségeit a pénztár megtéríti.

Kisebb pénztáraknál a syphilises betegek ellenőrzése nem igényel akkora apparátust. A Ferencz József kereskedelmi kórházban, ahol csupán egy rendelőintézetben történik a betegek ellátása és ahol már évek óta vezettetek a syphilissel fertőzött betegekről kórtörténeteket, a *Kertész* dr. igazgató és *Ihrig* dr. főorvossal történt megbeszélések után október elején megindított ellenőrzést úgy szerveztem, hogy időről-időre átnézem vagy átnézetem a kórlapokat, amelyekbe a beteg minden jelentkezésének kelte be van jegyezve. A hosszabb időn át elmaradottakat egy listára kiíratom, amelyet a főorvosi hivatalhoz juttatok. A betegek azután beidéztetnek a főorvosi hivatalba, hogy ott a kezelés elmulasztásának káros következményeire figyelmeztessék és annak folytatására buzdítsák őket. Ez a berendezkedés szolgálhat mintául minden, a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztárnál kisebb taglétszámmal bíró munkásbiztosító pénztárnak, sőt igen kis taglétszám mellett maga a kezelő orvos végezhetné egyszersmind a »tanácsadó hely« teendőit is. Mert kívánatos, hogy azok az intézkedések, amelyeket a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár és Ferencz József kereskedelmi kórház vezetősége tagjai számára a venereás bajok gyógyítása és prophylaxisa céljából megvalósít, a többi pénztárak részéről utánzásra találjanak.

És itt felmerül még a következő kérdés: Az a 180 kerületi és vállalati pénztár, amely az ország területén működik és amely orvosi és hivatalnoki karral, sok, kellőleg felszerelt rendelő intézettel vagy rendelő szobával, egyik-másik helyen még laboratóriummal is rendelkezik, nem vehetné-e át a vagyontalan, nem pénztári tagok venereás bajainak kezelését is, amiáltal a lakosságnak még nagyobb része részesülhetne szakszerű kezelésben. Természetes, hogy a pénztári orvosokra ezáltal háramló munkatöbblet díjazásának terhét, valamint a gyógyszerek és az administratio költségeit az állam viselné.

Dr. Török Lajos egyetemi tanár fenti nagyérdekű cikkével kapcsolatban közöljük, hogy a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár igazgatósága több ülésen foglalkozott a szociális egészségügy terén teendő intézkedésekkel. Mint már jelentettük, előzőleg a pénztár szakorvosainak s más szaktekintélyeknek meghívásával szaktanácskozást tartott s az itt felhangzott javaslatok képezték az igazgatóság határozatainak anyagát. A szaktanácskozás jegyzőkönyvét a Társadalmi Múzeum kiadta. E jegyzőkönyv függelékét képezik a budapesti pénztár határozatai. Mindazoknak, a kik a szociális egészségügy aktuális kérdései iránt érdeklődnek, e füzetet figyelmeibe ajánljuk.

Magyarország bányá- és kohóipara 1914-ben.

Irta: **Weltner Jakab.**

A népek világversenyében csak azok a nemzetek érvényesülhetnek, amelyek az ipari fejlődés terén eredményeket tudnak felmutatni. A jelentéktelen iparral bíró agrárállamok mindig *hűbéresei maradnak* a fejlett iparú országoknak és kulturális téren is mögöttük haladnak.

A magyar ipar és a magyarországi ipari munkásság hosszú évtizedekig küzdött azokkal az akadályokkal, amelyeket az ország agrárius törvényhozása állított az ipari fejlődés útjába. Bár a képviselőházban sokan fölismerték az ipar fejlesztésének fontosságát, mégsem hoztak olyan általános érvényű törvényeket, amelyek alkalmasak lettek volna arra, hogy az ipari élet természetes fejlődését elősegítsék, hanem mesterséges úton üvegházi ipart akartak teremteni, a szubvenciók keveset használó, korrumpáló eszközével.

Ma már általános igazság, hogy az ipari fejlődés leghatalmasabb emeltyűje a munkásosztály. Csak azokban az államokban lehet versenyképes ipari termelésről beszélni, ahol a munkásokat megbecsülik, ahol a munkát tisztességesen megfizetik, ahol a munkások életéről, egészségéről megfelelő intézményekkel gondoskodnak. *Fejlett ipar csak ott lehet, ahol fejlett a szociálpolitika is.* A német birodalom óriási gazdasági emelkedését a leghathatósabban a munkások érdekében hozott szociálpolitikai alkotások segítették elő. A német Reichsversicherungsamt elnöke a most dúló világháborúban állapította meg, hogy a békés időkben annyira áldásos szociálpolitikai intézmények a háborúban egyenesen nélkülözhetetleneknek bizonyultak, hogy a németek még a hadisikereiknek jórészt is annak köszönhetik, *hogy a háborút megelőzően tisztességesen biztosították munkásaikat.*

Magyarországon a német rendszernek éppen ellenkezőjét honosították meg. Az ipari fejlődés etetőzítésére az alacsony munkabérek és a kiszákmányolás teljes szabadságát tartották a legalkalmasabb eszköznek. Az uralkodó osztályok irtóztak minden szociálpolitikától. »Ne terheljük túl iparosainkat, mert a magyar ipar nem bírja meg azokat a terheket, amelyekkel a munkások életét és egészségét kell megvédelmezni.« Az uralkodó felfogás szerint *a hosszú munkaidő, alacsony munkabér, az egészségtelen műhely, az életbiztonság állandó veszélyeztetése tudta csak biztosítani a magyar ipar versenyképességét.*

Ilyen körülmények között nem is csodálható, hogy a magyar munkásvédtörvényhozás és a munkásbiztosítás csak nehezen fejlődött és messze mögötte maradt a nyugati nagy ipari államok hasonló intézményeinek. A teljesen primitív munkásbiztosítás csak az ipari munkások szervezkedése folytán fejlődött annyira, hogy a kötelező balesetbiztosítást bevezették s a betegsegélyezést országosan rendezték. Azonban a biztosítás kötelezettsége olyan kicsiny rétegekre terjedt ki, hogy ezen a téren is csak arról lehet beszélni, hogy egyelőre *csak az alapjait rakták le a szociális biztosítás lehetőségének.*

Az ország ipari életében a legfontosabb a vas- és szénipar. Fejlesztésükre a legtöbb államban minden lehetőt elkövettek, de nálunk csodálatosképpen éppen ezeket az iparokat hanyagolták el, ezeknek az iparágaknak munkásait tartják még ma is lehetetlen viszonyok között, rabszolgai függésben. A vasiparnál ez csak a tulajdonképeni vasbányászatra és a kohóüzemekre szól, a szénbányászaton azonban kivétel nélkül minden üzemre.

A bányá- és kohótulajdonosok minden alkalommal emlékeztetbe hozzák, hogy milyen fontos »hazai vas- és szénbányászatunk«, de azért egész befolyásukat fölhasználják, hogy munkásaikat hosszú munkaidő mellett, alacsony munkabérekkel foglalkoztathassák. Ez a befolyás, sajnos, igen hatásosan érvényesül, mert ha a »Compass«-ban végiglapozzuk a bányavállalatokról szóló értesítéseket, az egyes vállalatok igazgatóságában ott találjuk »hazánk nagyjainak« neveit, azokat az egyéneket, *akiknek az ország törvényhozására döntő befolyásuk van.*

Ennek a befolyásnak tulajdonítható, hogy Magyarország (75.571/1914) bányamunkása még ma is az 1854. évi osztrák pátens rendelkezéseinek hatálya alatt van, hogy jogviszonyait évtizedek óta nem rendezték, hogy a munkásbiztosítás dolgában sokkal hátrányosabb helyzetben vannak, mint a többi ipari munkások s ezeket a bajokat még súlyosabbá teszi, hogy a saját erejükből nem segíthetnek hátrányos helyzetükön, *mert erőszakos eszközökkel lehetetlenné teszik a szervezkedésüket.*

Wahlner Aladár főbányatanácsos a »Bányászati és Kohászati Lapok«-ban minden esztendőben beszámol az ország bányá- és kohóiparáról. A jelentések egyre terjedelmesebbek és kimerítőbbek, de a kritikai vizsgálat szempontjából egyre sekélyesebbek lesznek. A főbányatanácsos úr, aki egy évtized előtt statisztikai adatokkal bizonyította, hogy Nagybritannia bányászatában 1000 földalatti munkásra 1870-ben 3'995 halálos sérülés esett, de 1895-ben már csak 1'704, hogy Franciaországban a halálos sérülések aránya a legutolsó ötven esztendőben 3'85-ről 1'42 esett, aki kifejtette, hogy »ahol a közhatalom a fensőbb közérdek követelményeinek mindenben megfelelő bányarendőri tevékenységet fejt ki: *ott a bányaművelés veszélyességének növekedése mellett is észrevehetően javulni szokott a bányák belső biztonsága*« s aki mindebből következtetve megállapította, hogy a magyar bányákban a munkások életbiztonságával semmit sem törődnek, most minden esztendőben egyre jobban közeledik a bányavállalatok fölfogásához. Legutóbbi jelentésében jobb ügghöz méltó buzgalommal menteni akarja a bányák kezdetleges és a munkások életére és egészségére veszélyes berendezését, a dúsgazdag bányatársaságok kizsákmányoló politikáját és a bányatársaspénztáraknál megnyilvánuló kirívó önzését. A legutóbbi jelentés már azért is érdekes, mert ezúttal a háborús esztendő első korszakáról van szó. Az 1914-es esztendő második fele már a világháború idejére esik s a bányáipar háborús üzletmenetéről számol be.

Wahlner valóságos ódát zeng a bányáipar nagy szerepéről és arról a hazafias kötelességteljesítésről, amelyet a magyar bányásztársadalom mutatott. Az erről szóló részben írja a következőket: »Egyik csoport fegyverrel küzdve életét kockáztatja a megtámadott kultúra, jog és igazság s a fenyegetett szabadság diadaláért, másik csoport a front mögött, a termelő munkának, a harci készség feltételei előteremtésének szenteli erejét és tudását, de nincsen olyan elem a magyar bányásztársadalomban, amely a mai történelmi idők komoly szózatát meg nem értené, nem venné ki részét — *ki-ki a maga ereje, tudása, képessége és rendeltetése szerint — a nemzet önfeláldozó élethalálharcából.*«

A jelentés adatai azután megvilágítják, hogy »ki-ki a maga ereje, tudása, képessége és rendeltetése szerint« milyen módon vette ki a részét »a nemzet önfeláldozó élethalálharcából«.

A jelentés adatai szerint a magyar korona országaiban 1914-ben a bányászat és kohászat valamennyi ágánál, a sóbányamunkásokat is beleszámítva, *75.571 munkás volt alkalmazva.* A munkások között 69.599 férfi, 1588 nő és *4384 gyermek volt.* A bányamunkások száma 1913-hoz viszonyítva (85.586) 10.015-tel esett. A férfimunkások száma 9981-gyel, a nők száma 58-cal és a gyermekeké 24-gyel csökkent. A bányászok összlétszámából 16.159 (21'4 százalék) jut a kincstár vállalataira, míg 59.412 (78'6 százalék) a ma-

gánvállalatoknál volt elhelyezve. A bányamunkások közül a barnaszénbányászatnál 38.977, a feketeszénbányászatnál 8103, a fémbányászatnál 9788, a vasbányászatnál 10.779, a sóbányászatnál 2411 talált foglalkozást. 3930 munkás a vaskohászatnál, 776 a fémkohászatnál és 807 a bitumenbányászatnál talált elhelyezést. A feketeszénbányászatnál 5489, a barnaszénbányászatnál 26.675, a fémbányászatnál 6742, a sóbányászatnál 1416 munkás volt a föld alatt foglalkoztatva. A nők közül a törvény tilalma folytán a föld alatt senkit sem foglalkoztattak. Ezzel szemben az alkalmazott gyermekek tekintélyes részét a föld alatt is foglalkoztatják. A feketeszénbányászatnál 714 gyermek közül 305 dolgozott a föld alatt. A barnaszénbányászatnál 1630 közül 547, a fémbányászatnál 749 közül 228, a vasbányászatnál 776 közül 134, a sóbányászatnál 278 közül 127.

A munkások megkötöttségéből származik a magyar bányászat kezdetlegessége és teljesítőképességének alacsony volta. A bányüzemek versenyképességüket az olcsó munkaerővel akarják fokozni. Nemcsak az életbiztonságra szükséges technikai berendezések tökéletlenek, hanem a termelés elősegítésére szolgáló nagy technikai eszközök is hiányosak. Az alacsony munkabérek miatt a kvalifikáltabb, jobb munkások külföldre vándorolnak s ennek tulajdonítható, hogy a gazdasági konjunktúra föllendülésének idejében a bányavállalatok állandóan munkáshiányról panaszkodnak.

Wahlner szerint a bányamunkások megértették »a mai történeti idők komoly szózatát« és a legjobb tudásuk szerint önfeláldozóan dolgoztak. A nagy erőfeszítésért az volt a jutalmuk, hogy a bányamunkások keresete 1914-ben majdnem minden művelési ágban csökkent. A jelentés szerint a bányászat és kohászat körében alkalmazott összes férfi (16 évnél idősebb) munkások átlagos napi keresete (műszakbérek) a tárgyalt évben 327⁸ fillér, átlagos évi keresete pedig 944⁴ K; az előző évi kereseteket összehasonlítva a napi kereseti átlagnál 2⁹ fillér, az évi kereseti átlagnál pedig 28⁵ K visszaesés mutatkozik. Az összes bányászok keresete tehát csökkent ugyanakkor, amidőn valamennyi bányavállalat hallatlan nyereségekre tett szert, amikor a szén átlagos ára legalább 50%-kal emelkedett. Már itt is meg kell jegyezni, hogy a kimutatás adatai szerint a munkások teljesítőképessége nagyobb volt, mint a normális időkben.

Jellemző a viszonyokra, hogy a kincstári vállalatok a háború idejében is megtartották vezető szerepüket a munkások kizsákmányolásában. Joggal lehetne azt követelni, hogy az állam mintaszerű berendezésével, szociális és egészségügyi intézményeivel, továbbá a munkások életszínvonalának emelésével példát mutasson a magánvállalkozásnak. Nálunk mind ennek az ellenkezője történik. Az állami üzemek a legökéletlenebbek és a munkások kihasználásában is vezetnek. A munkabérek a normális időkben is az állami vállalatoknál sokkal alacsonyabbak, mint a magánvállalkozásnál és most, a háború alatt is a kincstár vezet ezen a téren, mert legjobban a sóbányában alkalmazott munkások átlagos keresete csökkent, naponként 22¹ fillérrel.

A magyarországi bányászok kihasználását a legjobban azzal bizonyíthatjuk be, ha összehasonlítjuk az egyes művelési ágakban alkalmazott munkások munkabéreit a német bányászok munkabéreiből. Megjegyezzük, hogy a német munkabérek a tiszta kereset alapján mutatják ki, ami azt jelenti, hogy a kimutatott összegek az összes levonások, továbbá a társláda és a rokkantbiztosítás illetékeinek levonása után a munkások tiszta keresetét jelzik. Ezzel szemben a magyarországi bányamunkásoknál csak a nyers keresetet mutatják ki, amelyből még legalább huszféle címen eszközölnek levonásokat. A bírság, a társládailleték, a zenekar s az elhasznált anyagokért fizetett összegek igen tekintélyes megterhelést jelentenek.

A kimutatott keresetek Németországban is az 1914. évi munkabérek mutatják. A kimutatások szerint az egyes művelési ágakban a bányászok keresete a következőképen alakul:

Magyarországon.*Feketeszén-bányászat:*

Egy műszakra eső átlagos kereset:

	Kincstári	Magán	Összes	Nő	Gyermek 16 éven alul
1914. évben	236.9	327.4	321.6	147.4	130.7
1913. »	225.7	327.7	321.5	135.5	121.6

Egy munkás átlagos évi keresete:

	Kincstári	Magán	Összes	Nő	Gyermek 16 éven alul
1914. évben	909.5	1007.3	1001.1	438.6	389.0
1913. »	864.3	1085.4	1071.8	436.6	364.8

Barnaszén-bányászat:

Egy műszakra eső átlagos kereset:

	Kincstári	Magán	Összes	Nő	Gyermek 16 éven alul
1914. évben	377.2	364.7	365.7	144.0	122.3
1913. »	372.5	367.1	367.5	142.1	125.5

Egy munkás átlagos évi keresete:

	Kincstári	Magán	Összes	Nő	Gyermek 16 éven alul
1914. évben	1112.0	1055.9	1060.6	437.0	389.3
1913. »	1108.1	1066.4	1069.6	417.7	370.6

Vasbányászat:

Egy műszakra eső átlagos kereset:

	Kincstári	Magán	Összes	Nő	Gyermek 16 éven alul
1914. évben	284.4	326.1	316.6	136.7	122.9
1913. »	272.8	331.9	319.0	133.6	122.7

Egy munkás átlagos évi keresete:

	Kincstári	Magán	Összes	Nő	Gyermek 16 éven alul
1914. évben	678.2	929.0	872.4	381.5	341.0
1913. »	674.7	958.2	896.3	380.0	340.8

Fémbányászat:

Egy műszakra eső átlagos kereset:

	Kincstári	Magán	Összes	Nő	Gyermek 16 éven alul
1914. évben	206.6	235.7	218.8	147.1	86.5
1913. »	209.2	232.7	220.7	132.6	83.8

Egy munkás átlagos évi keresete:

	Kincstári	Magán	Összes	Nő	Gyermek 16 éven alul
1914. évben	625.7	616.1	621.5	430.2	245.9
1913. »	609.1	622.6	615.7	356.0	231.5

A sóbányászok egy műszakra eső átlagos keresete 1914-ben 216.4 fillér (1913-ban 242.5 fillér); a gyermekeké 89.6 fillér (93.8). A munkások átlagos évi keresete 651.7 korona (599.9); a gyermekeké 231 korona (145.1).

Németországban a feketeszén-bányászatnál az egy műszakra eső átlagos kereset a férfiaknál 618 fillér, a nőknél 204 fillér, a gyermekekénél 176 fillér. Az összes munkások átlagos keresete — az összes levonások után — 1943 korona.

A barnaszén-bányászatnál a férfiak egy műszakra eső átlagos keresete 510 fillér, a nőké 280 fillér, a gyermekeké 210 fillér. Az összes munkások átlagos évi keresete 1579 korona.

A sóbányászatnál a férfiak egy műszakra eső átlagos keresete 500 fillér, a nőké 320 fillér, a gyermekeké 190 fillér. Az összes munkások átlagos évi keresete 1581 korona.

Az ércbányászatnál a férfiak egy műszakra eső átlagos keresete 400 fillér, a nőké 240 fillér, a gyermekeké 220 fillér. Az összes munkások átlagos évi keresete 1351 korona.

A vasércbányászatnál a férfiak egy műszakra eső átlagos keresete 528 fillér, a gyermekeké 186 fillér. (Nők nincsenek foglalkoztatva.) Az összes munkások átlagos évi keresete 1936 korona.

Ezek az adatok azt bizonyítják, hogy a feketeszénbányászatnál a német bányamunkások majdnem 100 százalékkal, a barnaszénbányászatnál 50 százalékkal, a vasbányászatnál 110 százalékkal és végül a sóbányászatnál 150 százalékkal többet keresnek, mint a magyar munkások. A női és gyermekmunkát is aránytalanul jobban fizetik s mivel beigazolt dolog, hogy a bányákban dolgozó nők és gyermekek legnagyobb része a bányászok családtagjaiból kerül ki, nyugodtan elmondhatjuk, hogy a német bányamunkások átlagos keresete legalább száz százalékkal magasabb, mint a magyar bányamunkásoké.

Ilyen körülmények között igazán nem csodálható, hogy a képzettebb magyar bányamunkások tömegesen vándorolnak Németországba, ahol, mint idegeneknek is több joguk van, mint idehaza, mert akadálytalanul beléphetnek szervezeteikbe, amelyek gazdasági érdekeiket megvédelmezik és a bányák egészségügyi berendezése, továbbá a munkásokról való szociális gondoskodás sokkal fejlődöttebb, mint Magyarországon.

Jellemző a viszonyokra, hogy míg 1914-ben a bányamunkások keresete csökkent, a széntermelés aránylag emelkedett. A jelentés megállapítja, hogy a munkáslétszám 11,3 százalékkal kisebbedett, de ezzel szemben a széntermelésben csak 10,4 százalékos apadás állott be. »Pedig a háború első hónapjában az új helyzet kialakulásáról kapcsolatos általános átmeneti megrázkódtatás s a rendes kerékvágásból történt kizökkenés következtében a munkateljesítmény az egész vonalon hallatlanul alacsonyra süllyedt. Ennek dacára az 1914. évi 91,7 millió q össztermelésből az utolsó öt háborús hónapra, amelyekhez az első rendkívüli alacsony teljesítményű átmeneti hónap (augusztus), is hozzá van számítva, kerekén 33 millió q esik, aránylag több, mint az előző év ugyanazon időszakában, amidőn a bányáink a teljes nagy munkáslétszámmal összesen 42 millió q-t termeltek.« A bányamunkások önfeláldozó erőfeszítésének jutalma az alacsonyabb munkabér s a fokozott elnyomatás. Olyan időkben, amikor a dúsgazdag bányavállalatok a normálisnál sokkal magasabb nyereségeket vág-
tak zsebre!

A magyar bányáipar beszámolójának mindenkor a társpénztárakról szóló jelentés a legszegyenteljesebb fejezete. Wahlner Aladár főbányatanácsos úr most már nem talál egyetlen elítélő szót sem a társpénztárak körül felszínre kerülő, tarthatatlan és lehetetlen állapotokra. Nekünk azonban figyelmeztetnünk kell jelentésének arra a hiányosságára, hogy minden bíráló megjegyzés nélkül tette közzé a társpénztárakról szóló adatokat, holott már a fentebb idézett cikkében »kirivó abnormitásnak« nevezte azt a tényt, »hogy a mai rendszer a bányászokat a biztosítás kérdésében csaknem az egész vonalon pusztán önerejükre hagyja,« hogy a társpénztárak »kicsinyes, alamiznaszerű végellátási rendszeré«-nek megváltoztatását követelte. Ezeket a követeléseket a következőkkel indokolta:

»A bányamunkások biztosításának kérdése a dolog természeténél fogva par excellence munkásügy, munkáskérdés; másrészt pedig a haladó kor szelleme az általános munkajogból kisarjadzott munkásvédelem és munkásbiztosítás tekintetében világszerte megállapít bizonyos minimális mértéket s az idevonatkozó

álladalmi és társadalmi intézmények szabályozásánál ezen mértékminimum, mint határnívón alul, a kitűzött cél elérésének veszélyeztetése nélkül megállapodni nem lehet, nem szabad; továbbá a munkásbiztosítás tekintetében valamennyi kulturállam úgy elméletileg mint gyakorlatilag is arra a közös álláspontra helyezkedett, hogy ezt a világszerte fölszínre kerülő szociálpolitikai problémát csakis a munkaadók áldozatkészsége mellett lehet eredményesen megoldani s hogy a munkaadók ezen szükségszerű áldozatkészsége nem csupán a munkásérdekeket, hanem a munkaadók jól fölfogott érdekeit is szolgálja, mert a vállalkozás eredményességének és fejlődésképességének egyik leglényegesebb föltételeit és legfőbb tényezőjét minden téren a munkásviszonyok konszolidált voltában kell keresni; a munkásviszonyok konszolidálása pedig intenzív és célirányos munkásbiztosítás nélkül el sem képzelhető.»

A főbányatanácsos úr mindezeket ezelőtt nyolc évvel állapította meg de azért a társpénztárak viszonyai nem változtak meg. A magántárspenztárak legtöbbször még ma is majdnem az összes bevételeket a munkások szolgáltatják, azok a munkások, akiknek a társpénztárak vezetésére semmiféle befolyásuk nincsen, akiknek alamizsnaszerű végellátást biztosítanak.

A jelentés adatai szerint az első háborús esztendőben 106 működő társpénztár volt, még pedig 80 magántárspenztár, és 26 kincstári. Az 1914. év végén a kincstári társpénztáraknak 13.251, a magántárspenztáraknak 63.361 állandó tagjuk volt. Az ideiglenes tagok száma a kincstári pénztárakban 16.061, a magántárspenztárakban 17.704 volt. Az összes tagok száma 110.077. Hadba vonult 27.565 társpénztári tag. A kincstári társpénztárak vagyona 21,316,559 korona a magántárspenztárak vagyona 28,729.108 korona volt, az összes társpénztárak vagyona 50,045,668 korona. A kincstári társpénztárak bevételeinek főbb tételei a következők: tőkék és kamatok jövedelméből 791.931 korona, a munkások járulékaiból 1,261.766 korona, a munkaadó hozzájárulásából 1,944.150 korona, átfutó bevételekből 2,009.214 korona. A bevételek végösszege 6,490.535 korona. A magántárspenztárak hasonló tételei a következők: tőkék kamataiból és jövedelmeiből 1,180.436 korona, a munkások járulékaiból 3,952.263 korona, a munkaadó hozzájárulásából 1,845.062 korona, átfutó bevételekből 1,122.292 korona. A bevételek végösszege 8,521.085 kor. Az összes társpénztárak bevételeinek végösszege 15,011.620 kor.

A kincstári társpénztárak összes kiadása 5,408.557 korona volt. Ebből: a férfimunkások nyugbérére és végkielégítésére 1,361.878 korona, özvegy nők nyugbérére és végkielégítésére 654.374 korona, árvák nevelési segélyére 137.956 korona, gyógykezelésre és temetkezési segélyre 796 577, egyházi és iskolai kiadás 15.573 korona, kezelési költség 94.832 korona, átfutó kiadás 1,933.056 korona.

A magántárspenztáraknál a kiadások végösszege 7,386.120 korona. Ebből: férfimunkások nyugbérére és végkielégítésére 2,176.425 korona, özvegy nők nyugbérére és végkielégítésére 949.903 korona, árvák nevelési segélyére 145.230 korona, gyógykezelésre és temetkezési segélyre 2,257.639 korona, egyházi és iskolai kiadás 25.987 korona, kezelési költség 111.482 korona, átfutó kiadás 1,375.862 korona. A segélyezésre fordított összegek százaléka az összes kiadásoknál a következőképen oszlik meg: a munkások nyugbérére esik 27'67 százalék, özvegy nők nyugbérére 12'54 százalék, árvák nevelési segélyére 2'21 százalék, betegsegélyezésre 23'87 százalék, egyházi és iskolai kiadásokra 0'32 százalék, kezelési költségekre 1'61 százalék, átfutó kiadásokra 25'86 százalék.

Míg az 1907:XIX. t.-c. a betegsegélyezésnél a munkaadókat a járulékok felének megfizetésére kötelezi s a balesetbiztosítás terheit teljesen a munkaadókra hárítja, addig a bányavállalatok a társpénztárakat csak önkéntes adományokkal támogatják. A bányavállalati adományok összesített pénzértékéből 1914-ben 51'3 százalék esik a kincstári és 48'7 százalék a magántárspenztárakra. Ezek a számok azonban nem tükrözik vissza a

helyzet tiszta képét. A kincstári társpénztáraknál ugyanis az állam az összes munkásjárulékok *154·1 százalékát*, de ha a magántárspénztáraknál a Szab. osztr.-magy. államvasút társaság hozzájárulásának összegét kivonjuk, akkor a többi magánvállalatoknál a munkaadók hozzájárulása együttvéve csak *a munkásjárulékok 38·5 százalékának felel meg.*

A Munkásügyi Szemle 1915. évi június 25-iki számában kimutatta, hogy a bányavállalatok az elavult és igazságtalan társpénztári intézmény főtartásával milyen rengeteg összeget vonnak el a munkásoktól. Csupán a betegsegélyzés és balesetbiztosítás költségeinél az 1913. évben 2,707.777 koronával kevesebbet fizettek a társpénztárak főtartására, mintha munkásaik az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztárhoz tartoznának. E számítás alapjául a magánvállalatoknál kifizetett munkabér szolgált, amelynek összege 1913-ban 67,244.872 korona volt.¹⁾ 1914-ben a magánvállalatok munkabérben 56,764.690 koronát fizettek ki, tehát a tárgyalt évben is *több mint 2,000.000 koronát vontak el a munkásbiztosításra szükséges összegekből.*

A társpénztáraknál divó gazdálkodás jellemzéséül ideiktatjuk néhány magántárspénztár adatait. Az északmagyarországi egyesített kőszénbánya r.-t. műveinek társpénztárában a tagok 70.614 koronát fizettek, a vállalat 10.000 koronát. Az esztergom-szászvári kőszénbánya r.-t. társpénztárába a tagok 125.324 koronát, a vállalat 25.396 koronát fizettek. A Budapesti kőszénbánya r.-t. társpénztárába a tagok 130.462 koronát, a vállalat 31.669 koronát fizettek. A Magyar Kőszénbánya r.-t. tatabányai műveinek társpénztárába a munkások 311.618 koronát, a vállalat 96.006 koronát fizettek. A Rimamurány-Salgótarjáni Vasműrészvénytársaság műveinek társpénztárába a tagok 560.536 koronát, a vállalat 123.188 koronát fizettek. A borsódi szénbányák r.-t. társpénztárába a munkások 28.428 koronát, a vállalat 3.000 koronát fizettek. A salgótarjáni kőszénbánya r.-t. zsilvölgyi bányáinak társpénztárába a munkások 368.657 koronát fizettek, a vállalat 50.000 koronát. Ezt a díszes névsort befejezzük azzal, hogy Sopron sz. kir. város brennbergi bányaművének társpénztárába a munkások 44.137 koronát, a város pedig 13.569 koronát fizettek.

Vannak bányavállalatok, amelyek a befizetett járulékoknak 6·1; 7·6; 6·3; 10·5 vagy 14·1 százalékát fizetik. Nem kell-e önkéntelenül fölvetnünk azt a kérdést, hogy miért tűrik ezeket a lehetetlen állapotokat, hogy a bányamunkások miért viselnek háromszor annyi terhet a biztosításuk költségeiből, mint a többi ipari munkások és bár a biztosítás költségeit némely vállalatnál majdnem teljesen ők fizetik, még sincsen semmi befolyásuk a társpénztárak vezetésére s ami még ennél is szomorubb, *betegségük esetén kisebb táppénzt, rosszabb kezelést, baleset esetén alamiznaszerű járadékot, rokkantság esetén pedig csak néhány fillér végkielégítést kapnak.*

A tagok átlagos évi járuléka 21·90 korona és 79·71 korona között, ingadozik; az évi munkásnyugberek szélső határai: 106·15 és 609·77 korona. Az özvegyi évjáradékoknál a szélső határok: 41·43—360·09 korona, az árvák átlagos évi nevelési segélye 13·00—133·00 korona között váltakozik. A végellátásban részesülő férnimunkások átlagos évi nyugbére a kincstári társpénztáraknál 395·5 korona a magántárspénztáraknál 375·6 korona. Az özvegy nők átlagos nyugbére a kincstári társpénztáraknál 125·6 korona, a magántárspénztáraknál 149·5 korona. Az árvák átlagos évi segélye a kincstári társpénztáraknál 49·5 korona, a magántárspénztáraknál 42·6 korona. A kifizetett nyugberek a keresethez arányítva a következő képet mutatják.

Az átlagos évi nyugbér, az átlagos évi keresetnek
 a kincstári társpénztáraknál 55·2 százaléká
 a magántárspénztáraknál 37·3 «

¹⁾ Jászai Samu: A magyarországi bányamunkások helyzete és biztosítási viszonya.

Az átlagos évi özvegyi nyugbér, az átlagos évi keresetnek	
a kincstári társpénztáraknál	17'5 százalék
a magántárspénztáraknál	14'8 «
Az árvák átlagos évi segélye az átlagos évi keresetnek	
a kincstári társpénztáraknál	6'9 százalék
a magántárspénztáraknál	4'2 «

Ez a néhány adat elég annak bizonyítására, hogy a bányamunkások a szociális biztosítás dolgában sokkal rosszabb helyzetben vannak mint a többi ipari munkások. A magántárspénztáraknál teljesen a vállalatok önkénye dönt a sorsuk fölött és bár rendkívül magas járulékot fizetnek, baleset és rokkantság esetében csak alamiznaszerű segélyeket kapnak.

A biztosítás eme primitív rendszere okozza, hogy a magyar bányákban a halálos és súlyos balesetek száma viszonylag sokkal nagyobb mint a nagy széntermelő államokban. 1914-ben 786 munkásra esett egy halálos, 57 munkásra egy súlyos és 157 munkásra egy minősített súlyos baleset.

A főbányatanácsos úr, amint már említettük, most mindent elkövet, hogy a bányavállalatok kapzsiságából és gondatlanságából származó rettenetes állapotokat mentegesse. Ezelőtt néhány esztendővel még a következőket írta: »az az állapot azonban, hogy a bányákra való állami fölügyelet csaknem az egész vonalon szüneteljen, hogy éppen ott, ahol a legtöbb a veszély, a biztonság védelme csak a gondviselésre és a vállalkozók jóakarására legyen bízva, hogy a bányarendészet működésének még a successiv (repressiv) irányát is holmi kicsinyes tényezők, milyen például az eljárási költségek fődözetének ki nem elégitő volta korlátozza, jogállamban valóban tarthatatlan.«

A helyzet azóta semmit sem változott, de azért a kimutatás szerint a 93 halálos baleset közül 38 a véletlennek, 40 a sérült vigyázatlanságának 14 mások vigyázatlanságának és 1 ki nem derített oknak tulajdonítható. Az 1275 súlyos baleset közül 894 a véletlennek, 308 a sérült vigyázatlanságának, 48 mások vigyázatlanságának és 25 ki nem derített oknak tulajdonítható. A jelentésből nem derül ki, hogy a bányászok életbiztonságát nálunk »a véletlenre és a vállalkozók jóakarására« bízják. Pedig ez »a jogállamban tarthatatlan helyzet« okozza a legtöbb balesetet.

A fentiekben csak a jelentésnek néhány adata nyert megvilágítást. Ennyi is elég annak bizonyítására, hogy a magyar bányák urai a nagy technikai eszközök alkalmazása helyett a munkások túlzott kihasználásával tesznek szert óriási nyereségekre. Az ország iparának mérhetetlen károkat okoznak, hogy az erőszakos eszközökkel elnyomott bányamunkásokkal — az olcsó munkaerővel — a bányák primitív berendezésének megtartását elősegítik és ezzel a bányák termelését lecsökkentik. Országos érdek volna tehát, ha minél előbb megalkotnák az új bányatörvényt, amely a bányamunkások jelenlegi rabszolgaságát megszünteti, amely biztosítja részükre a szervezkedés szabadságát, gondoskodik életbiztonságukról és a szociális biztosítás dolgában legalább annyit nyújt részükre, mint a többi ipari munkásoknak. Ez annál könnyebben végrehajtható, mert a háború után amugy is minden késedelem nélkül törvényt kell hozni a kötelező rokkantbiztosításról.

A háborús viszonyok között a »Munkásügyi Szemle« kiadása sok áldozattal jár.

Olvasóinkat arra kérjük, hogy sziveskedjenek a Munkásügyi Szemlének új híveket szerezni s e folyóiratot előfizetésre ajánlani.

Az uzsoráról.

Írta: **dr. Frigyes Béla.**

Dr. Nemere Béla a Munkásügyi Szemle 16., 17. számában az uzsoráról írt tanulmányában súlyos kritikát gyakorol a polgári törvénykönyv javaslatának a bizottsági szövegbe felvett 751. §-a felett. Szerinte nem helyes a magánjogi uzsorát a szolgáltatás és ellenszolgáltatás aránytalansága és a szorultság, stb. kihasználása, vagyis ama tényelemek alapján megállapítani, amelyekhez fenti paragrafus a minősítést fűzi. Szerinte csak azok az ügyletek minősülnek uzsora gyanánt s az ügylettől a teljes magánjogi érvényességet megtagadni csak ott volna helyes, ahol egyrészt a hitelnyújtó ravasz, megtévesztő eljárása, másrészt a hitelt nyerő ezáltal előidézett, vagy előidézhető anyagi romlása állapítható meg. Dr. Nemere szerint a tervbevevett szabályozás súlyos veszélyeket is rejt magában, ez okból szerinte a 751. §-nak jelenlegi tartalmával nem volna szabad törvényerőre emelkednie.

A kérdés lényegét illetőleg felfogásom dr. Nemeréével teljesen ellentétes. A Ptkv. második tervezetének kötelmi jogi részéhez írt észrevételeimben a második szöveg egyik legnagyobb hibáját láttam abban, hogy ez elejtette az első szöveg 957-ik, ú. n. uzsoraparagrafusát, amely a magánjogi uzsora tényállását lényegileg a bizottsági szöveg 751. §-ával egyezően szabályozta. Annak a meggyőződésemmek adtam kifejezést, hogy az uzsoraparagrafus kihagyásával a Ptkv.-et egyik legértékesebb, legtöbbet ígérő organikus intézményétől fosztanók meg, amely alkalmas volna arra, hogy az igazságszolgáltatás a strikt joggal szemben az anyagi igazság és méltanyosság követelményeit széles körben juttassa érvényre.

Dr. Nemerével szemben most is azt tartom, hogy a 751. §. az a törvényi intézkedés, amely megtagadja a magánjogi kötelező erőt (hogy semmisség, vagy megtagadhatóság formájában, az már másodrendű kérdés) azoktól a szerződésektől, ahol az egyik fél a másik gyengeségének, szorultságának, tapasztalatlanságának, stb. kihasználásával a maga javára aránytalan előnyöket vívott ki, a gyengék magánjogi védelmének egyik leghathatósabb eszköze s egy oly magánjogi rendszerben, amelyet szociális érzék s tisztultabb erkölcsi felfogás hat át, a szerződési szabadságnak úgyszólván nélkülözhetetlen korrektívuma.

Mai gazdasági berendezkedésünk mellett a forgalomnak, a gazdasági összeműködésnek rendszere a cselekvőképesnek elismert egyének szerződési szabadságának, a szerződések feltétlen kötelező erejének elvén épül fel. A forgalmi jognak alapelve ma is az, hogy »uti lingua nuncupassit, ita ius esto«. A felek joga aszerint igazodik, hogy minő szerződési nyilatkozatokat tettek. Mai jogrendszerünk mellett ezt az elvet általánosságban, a forgalmi élet egész körére kiterjedőleg valami más elvvel helyettesíteni nem vagyunk képesek. Tisztában kell azonban lennünk azzal, hogy ez a rendszer nem valósítja meg egy haladó erkölcsű szociális jog ideálját.

Gyakorlati tapasztalataink nap-nap után azt mutatják, hogy a leg-súlyosabb és legnehezebben orvosolható igazságtalanságok egy rosszul megkötött, az egyik fél érdekeit a másiknak kiszolgáltató szerződésből származnak. Ily helyzetekben rendszerint hajótörést szenved az ügyvéd minden leleményessége s a bíró minden jóakarata. Meggyőződésem szerint valamely jogviszonynak legréakciósbab törvényi szabályozása nem juttathatja az érdekelteket oly súlyos helyzetbe, mint aminő jogi helyzeteket a szerződési szabadság, a gazdaságilag gyenge félnek saját akaratnyilvánítása teremti.

Elvi magaslatra emelkedve, spekulatív szempontból is felette visszás állapotnak, főkéletlen és belsőleg igazságtalan rendszernek tűnik, hogy a jognak, az igazságot osztó bírói döntésnek végső forrása a kimondott szó legyen és pedig csak azért, mert e szó egyszer ki lett mondva.

A szerződés kötelező hatálya az itt szóba jövő, az értékek cseréjét eszközlő ügyleteknél a belső igazságosság és logikai szükségszerűség erejével csak ott és csak addig hat, ahol és ameddig a szerződés egymással egyenlő értékeknek kicserélésére szolgál. A vevőt igazában nem azért kell a vételár megfizetésére kötelezni, mert ily kötelező nyilatkozatot tett, hanem azért, mert a vételárnak megfelelő értéket kapott s így a vagyoni egyensúly mindkét részről a vételár megfizetésével lesz helyreállítva. Mihelyt lényeges az aránytalanság a kikötött szolgáltatás és ellenszolgáltatás értéke között, ott a szerződés nem a jognak, hanem a jogtalan és erkölcstelen kizsákmányolásnak lesz a forrása.

A forgalmi jog meggyőződéseim szerint akkor érne el egy magasabbrendű, az igazság követelményeit megvalósító fejlődési fokot, ha a szerződés feltétlen kötelező erejének elvét egy másik elv, a szolgáltatás és ellenszolgáltatás belső egyensúlyának általános követelése váltaná fel, ha az értékek cseréjét lebonyolító ügyleteket tartva szem előtt — az adós nem a *kikötött*, hanem a kapott szolgáltatásnak *megfelelő* ellenszolgáltatás adására volna köteles.

Minthogy az érték meghatározására általában nincsen objektív mérték, minthogy a szerződéseknek az értékegyenlőség szempontjából való felülbírálása az igazságszolgáltatás szerveire óriási feladatot hártana, minthogy a szerződések kötelező erejének ily általánosságban megállapított feltételelessége alig volna összeegyeztethető a forgalom biztosságának és zavartalanságának követelményével, ma nem lehet komolyan gondolni a kötelmi jog ily mélyreható reformálására. A jog mai rendszere mellett is gondoskodni kell azonban oly korrektívumról, amely megtagadja a kötelező erőt azoktól a szerződésektől, amelyek nyilvánvalóan magukon viselik a szerződési szabadsággal való visszaélés bélyegét, amelyek a gyenge, érdekeinek kellő megóvására képtelen szerződő fél kizsákmányolásának volnának eszközei.

Jellemzi az ily uzorásnak nevezett szerződést egyfelől a szolgáltatás és ellenszolgáltatás rendkívüli aránytalansága, másfelől az, hogy az aránytalanság a kizsákmányolt szerződő fél abnormális, *egyéni* szorultságára, tapasztalatlanságára, stb. visszavezethető gazdasági gyengeségének okozataként jelentkezik. Ez utóbbi, az elsővel egyenlően fontos tényállási momentumot, amely az uzoraparagrafus alkalmazási körét elég élesen s elég könnyen érzékelhetően határolja el az egyéb forgalmi ügyletektől, dr. Nemere ügylátszik nem méltatja kellő figyelemre s csak így magyarázható az az aggodalma, hogy az uzora megállapítása a javaslat intézkedése szerint teljesen a bíró szubjektív értébecslésétől függene.

Ennek a két tényállási elemnek fenforgása szerintem mindig elegendő ahhoz, hogy megtagadjuk a magánjogi érvényt valamely szerződéstől. A büntetőjogi üldözés amúgy is szűkebb körre lesz szorítva.

Dr. Nemere szerint az uzoradefiníció verbum régensének a megtevesztésnek és vagyoni romlásnak kellene lennie. Ámde a megtevesztés az uzorás kizsákmányolással nem jár együtt. Az ügylet hibája nem abban rejlik, hogy a hitelező térítette ki hamis képzetek működésbehozatalával az adós akaratelhatározási folyamatát normális irányából, hanem abban, hogy a hitelező az adósnak az ő beavatkozása nélkül adott tehetetlen, ellenállásra képtelen állapotát abnormális előnyök kicsikarására használja ki. A tényállás az uzorás ügyletnél a cselekvőképesség hiányosságával rokon, a magánjogi érvényesség megtagadása itt és ott rokon gondolatmenetnek eredménye. Az uzorás szerződések esetén a védelem annyiban

szűkebb, hogy szemben a korlátolt cselekvőképességűeknek ügyleteivel, a szerződés itt csak akkor nem érvényes, ha a konkrét esetben a szorult helyzetben lévő, stb. felet épen ezen defektusaira visszavezethetőleg az ügyletből súlyos károsodás érné.

Az adós vagyoni romlásával sem volna helyes az uzsora tényállását kapcsolatba hozni. A vagyoni romlás bekövetkezése vagy ennek lehetősége az ügyleti tényállás körén kívül eső, esetleges momentum. Sem a károsító hatás, sem a hitelező eljárásának rosszhiszeműsége és erkölcstelensége nem mérhető azon, hogy bekövetkezhetik-e az adós vagyoni romlása. Egy gyenge, ingadozó egzisztenciát a csekély mértékű aránytalanság is tönkretelhet, a dúsgazdag embernek 1.000%-os kamat fizetése sem okozná esetleg vagyoni romlását.

Dr. Nemere arra is hivatkozik, hogy mindaz, amivel a javaslat az uzsora kritériumaként megelégszik, »a kapitalisztikus gazdaság velejárója« a »konjunkturáknak alávetett gazdálkodás eredménye«. Szerintem ez a megállapítás téves.

Igaz, hogy a javak kicserélésénél a cserélők voltaképpen mint harcos felek állanak egymással szemben, amely harcban mindegyik fél erejére és fölényére támaszkodva, szolgáltatásáért minél nagyobb ellenszolgáltatást, a nemzeti jövedelem minél nagyobb részét akarja magának kiküzdeni. Az érték- és ármegállapítás voltaképpen ezt a gazdasági harcot befejező békeszerződés. Társadalmi és gazdasági osztályok szolgálatainak, illetve szolgáltatásainak értékelésében ez osztályok küzdelmének és erejének eredménye jut kifejezésre. Ez a helyzet kétségtelenül a kapitalisztikus rend lényegéhez tartozik. Az uzsoratörvényhozás azonban ezt a harcot, a gazdasági osztályoknak, a tömegeknek harcát nem érinti, — az ár- és érték alakulás nagy folyamától távontartja magát. Hogy a munkabér, a földjáraadék, a vállalkozói nyereség mértékénél szolgáltatás és ellenszolgáltatás egymással arányban áll-e, hogy ezeknél helyesen érvényesül-e valami teoretikus, vagy ideális értékmérés, az nem vonható az uzsoratörvény, vagy a Ptkv. javaslatának 751. §-a szempontjából vizsgálat alá.

Amidőn az uzsora megállapítása szempontjából a bíró azt vizsgálja, hogy van-e lényeges aránytalanság a konkrét ügyletben szolgáltatás és ellenszolgáltatás között, mérték gyanánt a társadalmilag kialakult értéket alkalmazza az ügyletbeli szolgáltatásokra, azt az értéket, amelyben az osztályok harca, ereje vagy gyengesége már eskomptálva van. Aránytalanságról az uzsoraszabályok szempontjából csak ott lehet szó, ahol ehhez a kialakult s önmagában véve is relativ értékhez képest feltűnő eltérés mutatkozik a konkrét esetben. Élesen elkülönül s élesen megkülönböztethető az uzsorás ügylet tényállása a mai gazdasági rendet jellemző gazdasági küzdelem tényállásától az uzsorás ügylet ama sajátosságánál fogva, hogy itt a szerződő fél gyengeségét nem osztályhelyzete, hanem egyéni helyzetének rendkívüli alakulása vonja maga után. Ott, ahol tömegek vonulnak fel harci rendben, ahol gazdasági tömegjelenségekkel állunk szemben, nincs és a javaslat törvényerőre emelkedése után sem lesz az ügyésznek és bírónak keresni-valója. Az uzsorás szerződés tényállását éppen az jellemzi, hogy a szerződő félnek ereje rendkívüli egyéni körülményeinél fogva az osztályabeliek erejénél, a szolgáltatásért kikötött ellenszolgáltatás pedig a társadalmilag kialakult értékviszonyok szerint járó ellenszolgáltatásnál sokkal csekélyebb.

Az, hogy minden osztály erejének és kedvező helyzetének teljes kihasználásával igyekszik magának a nemzeti jövedelemből minél nagyobb részt kiküzdeni, a kapitalisztikus társadalmi rend lényegéhez tartozik. De nem szükségképeni velejárója gazdasági rendszerünknek az, hogy pl. az erdélyi vasúti vendéglős a konjunktúra kihasználásával az éhező menekültekkel egy darab kenyérért egy koronát fiztessen, vagy hogy a kolozsvári országúton finom pesti urak, megtört emberektől 80—100 koronájával

vásárolják össze a marhát. Ezekben az ügyletekben sincs nyoma megtevesztésnek, az anyagi romlást sem vonják szükségképen maguk után, illetve valószínű, hogy az anyagi romlás nem ezek folytán következik be. Mégis, azt hiszem senki sem tarthatja megnyugtatónak, hogy ily ügyleteket érvényesen lehessen megkötni s nem válik dicsőségére valamely magánjogi rendszernek, ha annak szabályai szerint ezeket az ügyleteket kifogástalanoknak kell tekinteni s az azokkal elkövetett sérelmek orvoslására nincs eszköz.

Dr. Nemere azért is ellenzi az uzsorának tervezett szabályozását, mert annak definíciója túlságosan tág volna s így a bírói önkénynek nyitna teret s személyi üldözésre nyújthatna alkalmat. »Optima est lex, quae minimum relinquit arbitrio iudicis«, mondja Bacon s idézi Nemere.

Azt hiszem azonban, hogy a mai jogalkotásnál már nem vezettethetjük magunkat ez elv által. Minél bonyolultabbak az életviszonyok, a társadalmi életnek minél szélesebb körére s minél finomabb funkcióira terjed ki a közhatalmi beavatkozás, minél nagyobb súlyt helyezünk arra, hogy az életviszonyok természetüknek, individuális alakulatuknak megfelelően, vagyis helyesen szabályoztassanak, annál inkább vagyunk kénytelenek a bírói hatalmat fokról-fokra kiterjeszteni, annál rugalmasabban kell e törvényeket szerkeszteni s annál nagyobb szerepet kell a konkrét eset rendezése körül a bírónak átengedni. A bírói hatalomnak növekedése s nagyobb mozgási szabadsága meggyőződésem szerint a modern jogfejlődésnek általános s szükségképeni jelensége. Csak kevés oly törvényhozási feladat van, amelynél merev, minden egyéni mérlegelést kizáró mechanikus tevékenységből állhat a törvény alkalmazása. Pl. a negyedik osztályú kereseti adótörvény, a házasságkötés alakításait megállapító törvény végrehajtása a törvény alkalmazójától semmi egyéni tevékenységet nem vár. Itt a törvény végrehajtása egy számvetési művelet elvégzéséből, a törvény utasításainak gépies foganatosításából áll. Ott azonban, ahol komplikáltabb életviszonyok várnak szabályozásra, a törvény rendszerint nem határozhatja meg előre teljesen és minden vonatkozásban konkrétizálva azokat a tényeket, amelyek ilyen vagy amolyan döntést vonnak maguk után. A törvénynek sokszor általános utalásokkal, irányjelzésekkel, absztrakt fogalmakkal kell operálnia s a bíróra, a törvény végrehajtójára kell bízni, hogy ne csak megállapítsa a tényállást, hanem azt a törvény által kijelölt általános szempontok szerint szubjektív értékeléssel minősítse is.

Az a szabadság, amelylyel a törvényhozó az uzsora megállapításánál a bírót felruházta, messze mögötte marad a szabadság s a diszkrecionális hatalom ama mértékének, amelyet más, még súlyosabb következményeket is megállapító törvények a bíróra ruháznak. Gondoljunk pl. a gyilkosság törvényi fogalmára, ahol a bíró a praemeditáció, egy fogalmilag is nehezen definiálható, teljesen a közvetlen érzékelés körén kívül eső lelki folyamat megállapítása alapján élet és halál felett ítélt, gondoljunk a fondorlatos megtevesztés, meggyalázó kifejezés, magánjogi vétkesség, erkölcstelenség, házastársi kötelességek megsértésének tényállásaira, amelyek úgyszólván teljesen konkrét és objektív tartalom nélküli kereteket adnak, amelyeket a bírónak kell saját érzéke s a társadalom erkölcsi felfogása alapján kitölteni.

Hogy kívánatos-e az ilyfajta jogi szabályozás, afelett lehet, de alig praktikus vitázni, mert a törvényhozónak rendszerint nincs más választása, mint vagy lemondani bizonyos jelenségek szabályozásáról, vagy pedig ily rugalmas, blankettaszerű általános irányítást adni a bírónak. Mereven egyenlősítő, vagy kazuisztikusan részletező szabályokat alkotni legtöbbször lehetetlen s a szabályozandó tényállások nagy részénél a törvény annál kevésbé elégíti ki az élet igényeit, annál kevésbé nyújt lehetőséget az

értelmes individualizálásra, minél kötöttebb marsrutával indítja a bírót útnak.

Kétségtelen, hogy tökéletlenségektől, emberi gyarlóságoktól a bíróság munkája sem ment, — bárha azt hiszem, közintézményeink közül a bíróságra tekinthetünk a legnagyobb megnyugvással, — az is bizonyos, hogy minél nagyobb a bírói hatalom, annál nagyobb az azzal való visszaélés vagy helytelen élés veszélye. Ebből azonban csak azt a gyakorlati következtetést vonhatjuk le, hogy a bíróságok helyes irányú működése, a hatalmi túlkapások és visszaélések megakadályozása érdekében tegyünk meg minden emberileg lehető; ha azután mégis ártatlanul esik valaki a bírói önkénynek vagy tévedésnek áldozatul, úgy ezt elháríthatatlan balesetnek, az igazságszolgáltatás üzemével együtt járó üzemi balesetnek kell tekintenünk, ami felette sajnálatos, amiből azonban minden következtetést inkább vonhatunk le, mint azt, hogy a balesetek elhárítása végett magát az üzemet kell beszüntetni.

Visszatérve tárgyunkra, dr. Nemere ezirányú aggodalmait azért sem osztom, mert már a 751. §. egyrészt az aránytalan nyereségnek, másrészt az adós szorultságának s e kettő közötti okozati kapcsolatnak követelményében elég könnyen felismerhető objektív támpontot nyújt az uzsora megállapítására, — mindenesetre sokkal többet, mint a fentebb példaként felhozott törvényi definíciók, — de figyelembe veendő másrészt az is, hogy a büntetendő uzsorának megállapítása még további ténybeli feltételektől is függene.

Dr. Nemere tanulmányában említett az az adat, hogy az uzsoratörvény 1850. évi franciaországi szabályozása a törvény céljával ellentétes eredményre vezetett, tekintet nélkül arra, hogy a felhozott történelmi példa megbízható-e, — nem nyújthat elég alapot arra a következtetésre, hogy az uzsoratörvényhozás szigorítása szükségképen célját fogja téveszteni. A francia példából — önmagában is indokolatlan általánosítással — levont tanulság lerontására bizonyára elegendő utalni arra, hogy a kamatszabadság nálunk 1868. utáni fennállásának néhány éve alatt a kizsákmányoló hitelügyletek rohamos szaporodására vezetett úgyanynira, hogy a törvényhozás a veszély feltartóztatására az 1883 : XXV. t.-c. megalkotásával a kamattilalmak és uzsora büntetőjogi üldözésének újabb törvénybe iktatását látta szükségesnek, továbbá, hogy azon államok legnagyobb része, amelyek a kamatszabadsággal tettek kísérletet, a XIX. század második felében az uzsora büntetőjogi üldözését voltak kénytelenek újból törvénybe iktatni.

De még ha nem is biztatna sok és könnyű siker, akkor is meg kellene tenni a törvényhozásnak az uzsora leküzdésére minden lehető kísérletet. Egyébként éppen a háború alatti jogfejlődés tanít meg arra, hogy az állam, ha komolyan akar valamit, a jogi rendezés terén sokkal többre képes, mint amennyire csak kevéssel ezelőtt is képesnek tartottuk.

A szélső liberalizmus, a *laissez faire* elve, amely az erősek erejének és fölényének korlátlan és kíméletlen érvényesülésére vezetett, ma már a gazdasági és társadalmi életnek talán egyetlen területén sem uralkodik oly nagy mértékben, mint a kötelmi jog, a magánjogi forgalom terén. A Ptkv. javaslatának 751. §-ában, a szerződési szabadság erkölcstelen kinövéséi elleni állásfoglalással az a szociális irány tör magának legvilágosabban utat, amely az egyén korlátlan érvényesülésével szemben az összesség érdekeit, az erős fölényével szemben a gyengéknek közhatalmi védelmét hangsúlyozza, amely szociális irány az állami élet egyéb területein már számottevő multra és eredményekre tekinthet vissza. Mindenkinek, aki a gyengék védelmét s a javak eloszlásában több igazságot és több erkölcsi séget kíván, örömmel kell üdvözölnie a javaslat 751. §-át, mint egy sokat ígérő, új iránynak megnyilatkozását.

A segélyek felemelése.

Az Országos Pénztár igazgatósága, miként már közöltük, elhatározta, hogy a táppénz és a gyermekágyi segély 20%-kal felemelendő. Kimondta egyúttal azt is, hogy e segélyek felemelése a járulékkulcs felemelése nélkül hajtandó végre. Ha a folyó bevételek erre kellő fedezetet nem nyújtanak, a hiányzó összegeket elsősorban az 1915. évi eredmény alapján a jövőben is várható kezelési feleslegekből kell pótolni, esetleg a hiány fedezésére az 1,375.000 koronányi betegségélyezési tartalékalapot veszi igénybe. A táppénz és a gyermekágyi segély 20%-os felemelése a határozat szerint 1916. október 1-én lépett volna életbe és a háború tartamára, de legfeljebb 1917. szeptember 30-ig maradna érvényben.

Az Országos Pénztárnak ezt a határozatát az Állami Hivatal megsemmisítette. A megsemmisítés a törvény 105. §-ának c) pontja alapján történt, amely szerint a segélyek felemelése tárgyában hozandó határozathoz az Országos Pénztár *közgyűlése kétharmad többségének titkos szavazás mellett való hozzájárulása kívántatik meg*. Minthogy pedig az Országos Pénztár ezidőszerint, a háborúra való tekintettel, közgyűlést nem tart, a közgyűlés kétharmad többségéhez kötött határozatot egy igazgatósági határozat nem pótolhat.

Az Állami Hivatal kétségekívül *a törvény alapján* döntött, amidőn az Országos Pénztár igazgatóságának a segély felemelésére vonatkozó határozatát megsemmisítette. A Hivatal intézkedésének indokait mégis aggályosnak tartjuk, mert a háború, tehát vis major miatt, éppen a Hivatal rendelete akadályozza meg a közgyűlés egybehívását, és így mindazoknak az ügyeknek elintézését, amelyek törvényben a közgyűlésnek vannak fentartva, az Állami Hivatal szerint a háború egész tartamára az Országos Pénztár szüneteltetni kénytelen.

Kívánatos volna, hogy a biztosítási értékhatár felemelése érdekében készülő novella egyúttal ezt a kérdést is rendezze és adjon módot az Országos Pénztárnak arra, hogy sürgős szükség esetén közgyűlés nélkül is elintézhessen oly ügyeket, amelyek a törvény szerint normális időkben a közgyűlés számára vannak fentartva.

Kétségtelen ugyanis, hogy *a segélyeknek felemelése sürgősen szükséges* s a munkásbiztosítás nem zárkozhatik el a megélhetés azon nehézségei elől, amelyekben beteg tagjai küszködni kénytelenek. Amikor az élelmiszerek s a megélhetéshez szükséges minden kellék 100—600%-kal emelkedett, lehetetlen a betegeket rászorítani, hogy abból a táppénzből éljenek meg, esetleg tartsák el családjukat, amely már normális életviszonyok között is kevésnek bizonyult és amelynek felemelése a munkások és a munkásbiztosítási érdekeltség minden tényezőjének állandó kívánságát képezte.

Ezzel kívánt bizonyára számolni az Országos Pénztár igazgatósága is, amikor a segélyek felemelését elhatározta. Elhatározta a nélkül, hogy a kerületi pénztárakat meghallgatta volna. Véleményünk szerint azonban nagy hiba volt egyidejűleg kimondani, hogy a segélyek felemelése *járulékemelés nélkül hajtandó végre*, holott éppen ellenkezőleg, ez alkalommal egyidejűleg a járulékoknak a 25. §-ban megállapított 4%-ig való felemelését kellett volna elhatároznia.

Az a fedezeti alap ugyanis, amelyet az Országos Pénztár a felemelt

segélyekre kimutatott, nagyon labilis. A munkásbiztosító pénztárak a múltban sem, de a jelen kedvezőbb pénzügyi helyzetükben sem képesek folyó bevételeikből a felemelt segélyeket fedezni. Az 1907: XIX. t.-c. életbelépte óta folytonosan hangoztatjuk, hogy a munkásbiztosító pénztárak állandó deficitjét főleg az a körülmény okozza, hogy *a törvényben megállapított szolgáltatások a fizetett járulékokkal egyáltalán nincsenek arányban*. Ez s a járulékhátralék idézte elő a legtöbb pénztár deficitjét; e miatt beszéltek tíz év óta folyton a munkásbiztosítás csődjéről s e miatt kellett a pénztáraknak a legkétségbeesettebb küzdelmet folytatniok, hogy működésüket valahogy folytathassák. A pénzügyi nehézségekkel való állandó küzdelem tette lehetetlenné, hogy a munkásbiztosítás az utolsó tíz évben a fejlődés útján egy lépéssel előre haladt volna. Ez akadályozta meg, hogy a pénztárak a sablonos adminisztratív teendőikön kívül a munkásbiztosításhoz fűződő egyéb nagy szociális érdekekkel is foglalkozhattak volna.

A háború sok pénztárnál a pénzügyi helyzetet váratlanul megjavította. Különösen azoknál a pénztáraknál, amelyeknek székhelyén a hadiipar nagyobb mérvben összpontosul, amelyek tehát a taglétszámukból aránylag keveset vesztek és amelyeknél a háborús viszonyok alatt a segélyezési költségek a múlthoz képest lényegesen leszálltak. Ez a pillanatnyi kedvező helyzet azonban egy pénztárt sem juttat olyan körülmények közé, hogy már most a segélyek felemelését eddigi bevételeiből fedezhetné, mert köztudomású, hogy más oldalon a kiadásai napról-napra lényegesen emelkednek. A gyógyszerek árai a háború óta már eddig is 40⁰/₀-kal, a gyógyászati segédeszközök mintegy 70⁰/₀-kal, a kötszerek 288⁰/₀-kal, a kórházi és gyógyfürdőköltések 25⁰/₀-kal, a dologi kiadások átlag 60⁰/₀-kal, az igazgatási költségek ugyancsak átlag 50⁰/₀-kal emelkedtek. Ezek a tételek pedig a pénztárak összkiadásának 40⁰/₀-át teszik. Ha most ezeknek egy átlagos 50⁰/₀-os emelését és a segélyeknek 20⁰/₀-os emelését számítjuk, feltétlenül bekövetkezik a deficit minden pénztárnál és az Országos Pénztárnak 1,300.000 koronás tartalékalapja már az első évben teljesen kimerül.

De aggályosnak tartjuk azt is, hogy a segélyeknek felemelése csupán egy évre tervezetik. Bizonyos, hogy a megélhetési viszonyok a háborút követő években még mindig igen súlyosak lesznek, a drágaság csökkenni alig fog és ezekben a súlyos időkben a segélyeknek leszállítását végrehajtani rémes zavarokat és kellemetlenségeket okozna a pénztáraknak. Gondoljunk csak arra, hogy a már 10—12 hétig beteg tagok, amikor már saját készletükből teljesen kifogytak, mikép fognak belenyugodni abba, ha a terminus elérkezik és segélyeiket leszállítják. Minthogy pedig az Országos Pénztárnak a legoptimisztikusabb számítás szerint is csak egy évre van fedezete, már most kellene gondoskodni arról, hogy a felemelt segélyek továbbra is fizethetők legyenek és arra a pénztáraknak megfelelő fedezet álljon rendelkezésükre.

Kétséges azonban az is, hogy az Országos Pénztár betegsegélyezési tartaléka az egy évi felemelt segélyekre nyújt-e fedezetet, mert hiszen az elég kedvező 1915. évi betegségi arányt vette számításá alapjául, de semmi garancia nincs arra, hogy a következő évben ez a kedvező betegedési arány megmarad-e.

A Budapesti Pénztárnál, az 1915. évi zárszámadást véve alapul, a segélyeknek felemelése 432.000 K többletet okozna, már az 1916. év ed-

digi 9 hónapját véve alapul, a többlet 483.000 korona volna. Ha pedig a háború előtti 1913. évi zárszámadási évet vesszük alapul, úgy a felemelt segély 913.434 korona többletet jelent és meg kell jegyeznünk, hogy az 1913. év a segélyezési kiadások szempontjából a Budapesti Pénztárnál az 1912. évnél jóval kedvezőbb volt.

A betegedések arányának előirányzatánál figyelemmel kell lenni arra a szomorú jelenségre, amely a háború egyik következményeképpen már most egyre aggasztóbb mértékben nyilvánul meg és ez a *tüdőbajos, általában a gümőkóros betegek számának megdöbbentő emelkedése*. A Budapesti Pénztárnál szerzett tapasztalatok szerint a gyógykezelt táppénzes betegek 36⁰/₀-a, a nem táppénzes betegek 23⁰/₀-a, a 12 éven aluli családtagok 20⁰/₀-a gümőkóros. A gümőkóros betegek 83⁰/₀-a tüdőgümőkóros, akiknek több mint egyharmada gyógyíthatatlan, harmadik stádiumban levő beteg. Kétségtelen, hogy a tüdővésznek ilyen megdöbbentő arányú elterjedése a pénztártól sokszorosan fokozott terhek viselését követeli meg, amely terhekre már a jelenlegi viszonyok mellett is alig áll a pénztárnak fedezet rendelkezésére.

Mindezekon kívül nem hagyható figyelmen kívül a háború után beálló helyzet. A Budapesti Pénztár 1915. évi jelentése szerint már most számolnunk kell a háború utáni feladatokkal s azokkal a súlyos viszonyokkal, amelyek a háború befejezése után a munkásbiztosításra nehezdednek. Nyilvánvaló, hogy a hosszantartó és rendkívüli testi és lelki fáradalmakkal járó harctéri szolgálat a munkások egészségét veszélyezteti, ellentálló képességét gyengíti és hajlamossá teszi különböző betegségekre. A háború után tehát a pénztár taglétszámának jó része megromlott idegzetű s különböző szervi bántalmakban szenvedő tagokból fog állni, akikhez csatlakoznak még az üzemekben elhelyezett háborús rokkantak, úgy hogy előreláthatólag a pénztár terhei minden téren nagy mérvben emelkedni fognak.

A pénztár igazgatósága e jelenség tudatában már múlt év június elején emlékirattal fordult felsőbb hatóságaihoz, amelyben rámutatott ezekre a körülményekre. Ez évi január elején pedig az igazgatóság szükségesnek találta, hogy e hatóságok figyelmét ismételten felhívja azokra a nehézségekre, amelyek napról-napra előtérbe nyomulnak s amelyek a közel jövőben — ha különös intézkedés nem történik — meg fogják nehezíteni azt, hogy a pénztár a törvényben előírt szolgáltatásokat zavartalanul kiszolgáltassa. Az emlékiratban kifejtette azt is, hogy a *hadsereg kötelékéből gyógyulatlanul elbocsátott katonák* a pénztár teherviselő képességét nagy mértékben fogják próbára tenni. Rámutatott arra, hogy a táppénzkiadások máris emelkedő irányzatot mutatnak, aminek magyarázata az, hogy az iparban foglalkoztatott alkalmazottak legnagyobb része több mint egy év óta fokozottabban dolgozik, vasárnapi munkaszünete az alkalmazottaknak nincsen, jelentékeny üzemekben az éjjelekbe is benyúló különmunkázás folyik. A minden várakozást felülmúló drágaság még rontotta azoknak az ipari munkásoknak az ellenálló képességét, akiknek ellenállóképessége a máskor is hiányos táplálkozás, a túlhosszú munkaidő s a munkaszünet megvonása miatt már amúgy is legyengült. Végül utalt arra, hogy a gyógyszer- és kötszeráraknak rohamos emelkedése próbára teszi a pénztár teherbíróképességét, a kórházi ápolási költségeknek állandó emelkedése pedig egyenesen veszedelmet jelent.

Ezeket a körülményeket az Országos Pénztár igazgatóságának sem szabad figyelmen kívül hagynia s amidőn arra a különben igen helyes és halaszthatatlan elhatározásra jut, hogy a segélyek felemelését szükségesnek tartja, egyidejűleg el kellene határoznia a járulékemelést is.

Németországban a háború kitörésekor külön törvénnyel emelték fel a betegsegélyezési járulékokat $4\frac{1}{2}\%$ -ra, a segélyeket pedig a törvényes minimumra leszállították. Azóta a kedvezőbb pénzügyi helyzet oda vezetett, hogy több pénztár a segélyeket némileg ismét felemelte, a magasabb járulékulcsot azonban érintetlenül hagyta.

Ausztriában császári rendelet alapján kibocsátás előtt áll a betegsegélyezési novella, amely a pénztáraknak jogot ad a járulékoknak 6% -ig való felemelésére és rá kell mutatnunk arra, hogy úgy az osztrák, mint a német pénztárak óriási összegű tartalékkal rendelkeznek és a tartalékalapot gondosan óvják és igen könnyelmű gazdálkodásnak minősítenék azt, ha valamely pénztár olyan költségvetést csinálna, amely tartalékalapjának egy évben való felemésztését vonná maga után.

A magyarországi munkásbiztosító pénztárak törvényes működését járulékemelés nélkül biztosítani alig lehet. Most, amidőn minden szükségleti cikk hallatlan mértékben megdrágult, amikor a munkaadók és a munkások keresete is emelkedett, az előbbieké a megélhetéssel nem is arányban, a járulékemelést elodázni annyit jelent, mint a pénztárakat a háború utáni feladatok szempontjából előkészületlenül hagyni.

A munkásbiztosítás költségeit végre már arányba kell hozni a bevételekkel.

Szerintünk a pénztárak pénzügyi helyzete érdekében okvetlenül szükséges, hogy az állam vállalja magára mindazokat a terheket, amelyeket a pénztáraknak a háború okoz, értjük ez alatt a katonai szolgálat közben megbetegedett tagok gyógykezelésére fordított költségeket, továbbá, hogy a járulékok legalább is 4% -ra emeltessenek fel.

Érzékeny kár a pénztárakra és súlyos mulasztás, hogy a járulékemelés eddig is nem történt meg, mert most, amikor a pénztárak egy része kedvezőbb pénzügyi viszonyok között van, a járulékemelés folytán tetemes tartalékokat gyűjthettek volna.

De elkerülhetetlen a járulékemelés azért is, mert a segélyek a mai mérvben tovább nem maradhatnak meg.

A mai viszonyok mellett hosszabb betegség a munkásokra súlyos katasztrófát, existenciájuk teljes romlását jelenti. Hosszabb betegség miatt a mai drágaság mellett táppénzből megélni képtelenség. Emelni kell tehát a táppénzt, főleg az alsóbb osztályokban, de a magasabb osztályokban is súlyosabb, hosszantartó betegségek esetén.

Az anya- és csecsemővédelem szempontjából pedig a gyermekágyi segély 20% -os felemelése elégtelen. Legalább is a mai segély kétszeresére emelendő. Azonkívül terhességi segély nyújtandó.

Az Állami Hivatalnak megsemmisítő határozata alkalmat ad az Országos Pénztárnak, hogy a kérdéssel újból foglalkozzék. Kívánatosnak tartjuk, hogy a kérdést ne vegye le napirendről, hanem a segélyeknek fenti értelemben való felemelését a járulékemeléssel együtt határozza el. Ez a határozata megnyugvást fog kelteni a tagok között és a fedezetre vonatkozó minden aggályt megszüntet.

(k. a.)

SZEMLE.

MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.

Magyarországi balesetbiztosítási adatok. A balesetbiztosítás terheit viselő üzemekben kifizetett munkabér volt:

Év	I. Felosztó-kirovó üzletághoz tartozó üzemekben	II. Tőkefedezeti (építőipari) üzletághoz tartozó üzemekben
1907/8.	713,248.481 K	69,229.558 K
1909.	509,256.324 »	61,415.680 »
1910.	526,086.916 »	70,543.778 »
1911.	524,345.884 »	88,872.694 »
1912.	570,583.398 »	77,608.555 »
1913.	482,529.828 »	50,349.179 »
1914.	479,058.652 »	35,245.847 »
1915.	519,026.122 »	25,853.148 »

Az üzemekben kifizetett munkabér alapján történt számítás szerint az átlagos munkabér volt:

Év	I. A felosztó-kirovó üzletágban	II. A tőke-fedezeti üzletágban	A baleseti járadékot élvezők száma volt
1907/8.	—	—	460
1909.	—	—	1.626
1910.	—	—	5.756
1911.	3 K 21 f,	3 K 25 f,	6.089
1912.	3 » 50 »	3 » 25 »	10.881
1913.	3 » 26 »	3 » 39 »	14.881
1914.	—	3 » 93 »	—
1915.	3 » 80 »	4 » 25 »	—

I. A felosztó-kirovó üzletág költségei 1907/1915. években:

Év	Biztosítási (kezelési) költségek	Kifizetett baleseti segélyek és járadékok	Orvosi költségek
1907/8.	369.098 K 45 f,	264.051 K	—
1909.	612.092 » 95 »	793.655 »	—
1910.	945.356 » 60 »	1,296.988 »	—
1911.	1,934.043 » 39 »	2,441.927 »	—
1912.	2,463.410 » 01 »	3,615.136 »	—
1913.	1,016.899 » 16 »	4,252.436 »	339.131 K
1914.	949.622 » 87 »	5,153.358 »	455.625 »
1915.	1,120.904 » 62 »	5,484.667 »	573.841 »

II. A tőkefedezeti üzletág költségei 1907/1915. években:

Év	Biztosítási (kezelési) költségek	A sérültek járadéka	Orvosi költségek
1907/8.	39.069 K	—	—
1909.	83.870 »	82.452 K 81 f,	—
1910.	126.753 »	182.291 » 12 »	—
1911.	334.179 »	121.256 » 10 »	—
1912.	335.063 »	91.686 » 63 »	—
1913.	109.707 »	200.398 » 38 »	35.478 K 03 f,
1914.	74.016 »	69.547 » — »	38.688 » 23 »
1915.	64.605 »	61.354 » 47 »	—

A biztosítási értékhatár felemelése. A kereskedelemügyi miniszter szakértekezleten kívánja tárgyalni a több oldalról hangoztatott azt a kívánságot, hogy a betegségi biztosítás kötelezettsége évi 2.400 koronánál, illetőleg nap 8 koronánál nagyobb fizetéssel vagy bérrel alkalmazottakra is kiterjedjen. Az értekezlet folyó hó 23-án, hétfőn délután 5 órakor fog megtartatni s ezen a munkásbiztosítási érdekeltségen kívül a munkaadók és munkások szervezetei fognak résztvenni.

A szakértekezlet egybehívása azt jelenti, hogy a kormány a biztosítási kötelezettség kiterjesztését novelláris úton kívánja rendezni.

A munkásbiztosító pénztári alkalmazottak nyugdíjkérdése. A pénztári alkalmazottak nyugdíjügye ezidőszerint még nincsen rendezve. A szabályzat jóváhagyása az Állami Hivatal részéről évek óta húzódik. A jóváhagyás egyik akadálya az volt, hogy az Országos Pénztár közgyűlése a pénztárak 10·4⁰/₀-os hozzájárulása alapján állapította meg a nyugdíjasoknak, valamint az elhaltak özvegyei és árváinak segélyezését, az Állami Hivatal azonban csak 6⁰/₀-os hozzájárulást volt hajlandó elismerni és így a segélyigényeket is ezek szerint kívánta megállapítani. Az Országos Pénztár nemrégiben hozzájárult ahhoz, hogy a nyugdíj megállapításához a tisztviselők is bevonassanak. Ezeket a tisztviselőket a pénztárak tisztviselői kara országos választás útján választotta meg, akik egyúttal megindították a nyugdíjszabály jóváhagyását célzó mozgalmat és egyidejűleg az újabb matematikai számítások alapjára helyezkedve, átdolgozták a szabályzatot. Az átdolgozott szabályzat megbeszélésére meghívták az összes helyiszervek tisztviselői karát. Az értekezlet hozzájárult a megválasztott bizottság által elkészített alapszabálytervezetnek.

A tervezet szerint az alkalmazottak hozzájárulása, csakúgy, mint a pénztáraké, 6⁰/₀-ban állapítatik meg. Teljes nyugdíj-jogosultság 40 évi szolgálat után jár, azonban 35 évi szolgálat betöltése után minden alkalmazott orvosi vizsgálat nélkül is nyugdíjba mehet, ez esetben azonban csupán 90⁰/₀ nyugdíjra jogosult. Az özvegy igénye tíz évi szolgálat után nyílik meg.

A nyugdíj 10 évi szolgálat betöltése után 40⁰/₀, amely évenként 2⁰/₀-kal emelkedik. A szabályzat szerint a járulék 6—6⁰/₀-os hozzájárulás szerint pótlólag befizetendő 1907 július 1-től 1910 december 31-ig. Az 1891. évtől 1907 június 30-ig terjedő *pénztári szolgálat* teljes ideje, 1907 június 30-ikát megelőző időből pedig legfeljebb 10 évi magánszolgálat utánfizetéssel megváltható. Az utánfizetés összege később állapítatik meg. A szervezeti kérdésben lényeges kíváncságot az, hogy legalább egyelőre a tisztviselők nyugdíjintézete elválasztassék az orvosok nyugdíjintézetétől. A nyugdíjintézet szerve a választmány és közgyűlés. A választmány 12 tagja tisztviselő, 12 tagot pedig az Országos Pénztár igazgatósága delegál tagjai sorából, hatot a munkaadók, hatot a biztosítottak közül. A választmány elnökét a tagok saját kebelükből választják.

A megalkotott szabályzattervezet a legközelebbi időben az ideiglenes nyugdíjválasztmány elé kerül, ahonnan elfogadás után az Állami Hivatalhoz terjesztik föl jóváhagyás végett.

Biztosítási kötelezettség. A kereskedelemügyi miniszter 357.821/VI. D. számú határozata szerint a községi bába, ha évi összjövedelme a 2.400 koronát meg nem haladja, betegségi biztosítási kötelezettség alá esik s nem vehető ki a törvény 10. §-a alapján a biztosítási kötelezettség alól azon tény alapján, hogy törvényes rendelkezés biztosítja részére illetményeinek egy részét, vagyis a községi képviselőtestület által megállapított évi fizetését és a belügyminiszter által az államkincstár terhére esetleg engedélyezett helyi pótlékot. — Az abrudbányaverespataki nehezek-pénzalap kötelekébe tartozó bányamunkások nem esnek az 1907. évi XIX. t.-c. 1. §-ában szabályozott betegségi biztosítási kötelezettség alá. (Ker. M. 49.860/916. sz.) A m. kir. földművesiskolánál alkalmazott gépész az 1907. évi XIX. t.-c. 1. §-ának 13. pontja értelmében biztosítási kötelezettség alá esik. (A Földm. M. 82.360/916. sz.)

Klinikai és kórházi kórtörténetek közlése tárgyában az Országos Pénztár köriratot intézett a helyi szervekhez. A körirat szerint a belügyminiszter nem érezte magát indítatva arra, hogy az állami köz- és nyilvánossági jelleggel fölruházott kórházaknak a munkásbiztosító pénztárak javára minden esetre vonatkozó adatszolgáltatási kötelezettségét megállapítsa. A vallás- és közoktatásügyi miniszter pedig az Országos Pénztárhoz intézett leiratában hangoztatja, hogy felügyeleti jogköréből kifolyólag az adatközlési kényszert a tudományegyetemi klinikákra nézve, szemben a munkásbiztosító pénztárakkal, nincs módjában rendeltileg megállapíthatni. A két miniszter e közlése újabb nehézséget jelent a pénztárakra és újabb nehézséget jelent a tagokra, amennyiben a klinikai és kórházi kórtörténetek közlésének megtagadása késlelteti a tagok segélyigényeinek kielégítését, a baleseti kártalanítás tisztázását és a kártalanítási eljárás lefolyását.

Első orvosi segély költsége. A kereskedelemügyi miniszter Sz. törvényhatósági joggal felruházott város tanácsához intézett 32.080/VI. D—1916. számú leirata szerint, ha üzemi baleset alkalmával az első orvosi segély végett

sürgős szükségből, nem a pénztári orvos vétetett igénybe, ennek következtében felmerült költségek — tehát a baleset bejelentési lap rovatának kitöltése folytán felmerült költségek is, — ha a sérült úgy betegség, mint baleset esetére biztosításra kötelezett, az Országos Pénztárt, ellenben, ha a sérült pusztán baleset esetére biztosításra kötelezett, a munkaadót terhelik.

Első segélynyújtás tárgyában az Országos Pénztár felterjesztéssel fordult a kereskedelemügyi miniszterhez. A felterjesztésben utalt az Országos Pénztár arra, hogy a balesetbiztosítási terhek nagyságának egyik oka az, hogy a biztosított munkás, ha baleset éri, sok esetben a baleset folytán oly állandó munkaképességcsökkenést szenved, mint amilyent a sebzése folytán megfelelő kezeléskor nem lett volna szabad elszenvednie. Kisebb jelentőségű baleseteknek is súlyosabbak ily körülmények között a következményei. Bénulások, izületi merevségek, a nyomorékság különböző alakjai állanak elő oly sérülések után, amelyeket a tudomány és orvosi technika mai állásának megfelelő kezelés mellett minden következmény nélkül meggyógyíthatott volna. Megállapítja az Országos Pénztár felterjesztésében, hogy a rossz gyógyulás egyik fontos oka az első segélynyújtás tökéletlensége és célszerűtlensége, miért is az első segélynyújtására vonatkozó jennálló rendelet megváltoztatását javasolja.

Baleseti kártalanításra vonatkozó rendelkezések. Az Országos Pénztár elnöksége tárgyalta a balesetbiztosítás terén a háborúval kapcsolatosan kiadott rendelkezéseket. A rendelkezések szerint, az Országos Pénztár a szerb, montenegrói és az olasz honosok járadékainak folyósítását, a hadüzenet napjától kezdve, szünetelteti. Az ellenséges államoknak nálunk tartózkodó járadékosai — amennyiben nem hadifoglyok vagy intermáltak — továbbra is megmaradnak a járadék élvezetében. A hadbavonult magyar és szövetséges járadékosok elrendelt orvosi felülvizsgálatát az Országos Pénztár szünetelteti. Beszüntette az Országos Pénztár a vidéki ügyekben szükségessé vált felülvizsgálatra való berendelést. A hadbavonult és hadköteles korban lévő járadékosoknak végkielégítési ügyeinek tárgyalását függőben tartják. A járadék a katonai szolgálat idejére is folyósítatik, esetleg a hozzátartozók kezeihez fizetik ki. Némely pénztár engedélyt kapott arra, hogy a közigazgatási hatóság túlságos elfoglaltságára való tekintettel, a balesetvizsgálatot saját hatáskörében ejtse meg. A kialakult állapotú és a kerületi pénztár által ideiglenes segéllyel ellátott vidéki sérültek ügyében való végleges döntés sok esetben a háború utánra maradt, mert a felülvizsgálatot a kisszámú orvosi referens ellátni nem tudja és a csökkent létszámú alkalmazottakkal az ügyet igazgatósági ülésre előkészíteni képtelenek. Az 1907—1911. évfolyam sérültjeinek munkaképességcsökkenés szempontjából tervbe vett általános felülvizsgálását az Országos Pénztár elhalasztotta. Ez a rendelkezés egyébként részben hatályát is veszítette, mert ez évi szeptember 5-től kezdődően a betta üzletág sérültjeinek felülvizsgálata megkezdődött.

Kerületi pénztárak magatartása ellenséges megszállás esetén. Az Országos Pénztár a román betörés folytán menekülő pénztárak ügyével kapcsolatban elhatározta, hogy menekülő pénztárak alkalmazottainak illetményeit az Országos Pénztár folyósítja és a menekült tisztviselőket vagy magában az Országos Pénztárban vagy pedig valamely helyi szervnél foglalkoztatja. Átíráttal fordult az Országos Pénztár az erdélyi kormánybiztoshoz, valamint azon városok polgármestereihez, amely városokban kerületi pénztár van, hogy tegyék lehetővé, hogy a menekülő munkásbiztosító pénztár könyvei, irattárai, a többi helyi hatóságok csomagjaival együtt, kellő időben és módon elszállíthatók legyenek. Egyes konkrét esetekben hozzájárult az Országos Pénztár ahhoz is, hogy az ellenséges invázió folytán, oly elmenekült pénztári tisztviselők részére, akik hivatali székhelyükről való eltávozásuk előtt fizetési előleget egyáltalán nem vagy pedig szükséges és nélkülözhetetlen szükségletük kielégítésére nem elégséges összegben vettek fel, legfeljebb két hónapi törzsfizetéssel egyenlő előleg utaltassék ki.

Önkéntes tagság szerzése. A közigazgatási bíróság 3.228/916. számú ítéletében kimondotta, hogy az alkalmazottnak munkaadója által a pénztárnál történt bejelentése, betegségi biztosítási kötelezettség hiányában, az önkéntes tagság megállapítására elégséges. Konkrét esetben a munkaadó igazolta, hogy az alkalmazottat a pénztárhoz bejelentette, bár a bejelentett nem ipari alkalmazott, hanem szőlőműveléssel foglalkozó közönséges napszámos volt. A közigazgatási

bíróság ítélete szerint a bejelentett önkéntes tagnak tekinthető, a törvény 7. §-a alapján, minélfogva betegsegély iránti igénye a pénztárral szemben fennállott.

Polgári bíróságok ítélkezése munkásbiztosítási ügyekben. A kerületi munkásbiztosító pénztár általános jogutóda annak a kerületi betegsegélyző pénztárnak, amelyből átszerveztetett. A munkaadó az 1891. évi XIV. t.-c. 26. §-án alapuló bejelentési kötelezettsége alól csak arra az esetre és attól az időponttól kezdve mentesül, ha és amelyben az iparhatóság a pénztárba való belépés alól az idézett törvény 6. §-a alapján felmentést adott. Az 1891. évi XIV. t.-c. a betegségi biztosítási járulékok elévülésére szabályt föl nem állítván, ezeknek elévülésére nézve a magánjog általános szabályai nyernek alkalmazást. A 2.400 korona évi fizetéssel alkalmazottak az 1891. évi XIV. t.-c. 2. §-a alapján is biztosításra kötelezettek voltak. (Kúria, 1913. évi május hó 15-én 792/V. 1912. szám.) A munkaadónak az 1907. évi XIX. t.-c. 81. §-a alapján az Országos Pénztárral szemben való felelőssége a szándékoság esetén felül csak akkor áll elő, ha a biztosított munkás balesetét oly óvórendszabályoknak és óvókészülékeknek elmulasztása okozta, amelyek az illető üzemre és az üzemhez tartozó berendezésekre a törvény által előírvák, illetve a törvény alapján hatóságilag elrendelvék, szükséges továbbá a munkaadó felelőssége szempontjából az is, hogy a baleset oly munkakörben érje a munkást, amelyet az üzem körében vagy az üzem érdekében vagy a munkaadó vagy a megbízottja utasítására végzett. (Kúria 1913. évi október hó 28-án 4.532/P. szám.) Az 1907. évi XIX. t.-c. 196. §-a alapján feloszlott magánegyesületi betegsegélyző pénztárnak saját hatáskörében a rendelkezése alatt levő vagyronról tett intézkedését az Országos Pénztár mint törvényes jogutód csak abban az esetben jogosult megtámadni, ha kimutatja, hogy az intézkedés az ő kijátszására és anyagi megkárosítására létesült. (Kúria 1914. évi április hó 18-án 3.056/P. 1913.) A munkaadó az ipartelepén bekövetkezett baleset folytán nyújtott kártalanítást és az ügyben felmerült költségeket az Országos Pénztárnak csak abban az esetben köteles az 1907. évi XIX. t.-c. 81. §-ának második bekezdése alapján megtéríteni, ha olyan óvórendszabály fogantatásának vagy olyan óvókészülék alkalmazásának elmulasztásáról van szó, amelyet az 1893. évi XXVIII. t.-c. vagy valamely más törvény alapján hatóság rendelt el. Az 1907. évi XIX. t.-c. 81. §-ának második bekezdésében adott jog megalapozásához nem elégséges a munkaadónak vagy alkalmazottjának az 1893. évi XXVIII. t.-c. 1. §-ában foglalt elvekbe ütköző elmulasztása, hanem a mulasztásnak az illetékes hatóságok által törvényes hatáskörükben kiadott határozott utasítás nem teljesítésében kell nyilvánulnia. (Kúria, 1914. évi május hó 5-én 3.341/P. 1913. szám.) A gépkocsi mint veszélyes jármű használata folytán bekövetkezett balesetnél joghasonlóság alapján ugyanazt a jogelvet kell alkalmazni, mint veszélyes üzemeknél; amelyeknél pedig az a jogvédelem, hogy a baleset a veszélyes üzem következménye. Az illetékes büntetőbíróság által jogerősen megállapított vétkesség a polgári bíróság előtt érvényesített magánjogi igények elbírálásánál is irányadó és erre nézve mi befolyással sincsen az a körülmény, hogy a különben idegen honos alperes vétkességét külföldi, de egyébként az ő illetékes bírósága állapította meg. (Kúria 1916. évi március hó 1-én. Rp. VI. 8.705/1915. szám.)

A hadiszolgálatot teljesítő társ-pénztári tagok jogainak biztosítása Ausztriában. Az osztrák hivatalos lap szeptember 17-iki számában császári rendelet jelent meg a hadiszolgálatot teljesítő bányatárs-pénztári tagok jogainak a megóvásáról. A rendelet intézkedik, hogy a hadiszolgálat ideje a törvényes várakozási időbe beszámíttassék. Ha a tag a katonai szolgálat befejezése után 4 hónapon belül ugyanabba a társ-pénztárba visszalép, a már megszerzett igényjoga minden utánfizetés vagy járulékemelés nélkül újra feléled. A katonai szolgálat idejét a járulékok és az igényjog elérésének számításánál akkor is figyelembe kell venni, ha más társ-pénztárhoz lép be a tag a katonai szolgálat befejezése után 4 hónapon belül. A társ-pénztárak a háborúban megrokkantaknak és a háborúban elesettek hozzátartozóinak akkor is kötelesek a járadékot kifizetni, ha még nem telt le a szabályszerű várakozási idő. Ezeket a terheket a bányavállalatok kötelesek viselni s legkésőbb 25 év alatt törleszteni. A katonai nyugdíj vagy járadék a társ-pénztár szolgáltatásaiba nem számítható be.

sürgős szükségből, nem a pénztári orvos vétetett igénybe, ennek következtében felmerült költségek — tehát a baleset bejelentési lap rovatának kitöltése folytán felmerült költségek is, — ha a sérült úgy betegség, mint baleset esetére biztosításra kötelezett, az Országos Pénztárt, ellenben, ha a sérült pusztán baleset esetére biztosításra kötelezett, a munkaadót terhelik.

Első segélynyújtás tárgyában az Országos Pénztár felterjesztéssel fordult a kereskedelemügyi miniszterhez. A felterjesztésben utalt az Országos Pénztár arra, hogy a balesetbiztosítási terhek nagyságának egyik oka az, hogy a biztosított munkás, ha baleset éri, sok esetben a baleset folytán oly állandó munkaképességcsökkenést szenved, mint amilyent a sebzése folytán megfelelő kezelésnél nem lett volna szabad elszenvednie. Kisebb jelentőségű baleseteknek is súlyosabbak ily körülmények között a következményei. Bénulások, izületi merevségek, a nyomorékság különböző alakjai állanak elő oly sérülések után, amelyeket a tudomány és orvosi technika mai állásának megfelelő kezelés mellett minden következmény nélkül meggyógyíthatott volna. Megállapítja az Országos Pénztár felterjesztésében, hogy a rossz gyógyulás egyik fontos oka az első segélynyújtás tökéletlensége és célszerűtlensége, miért is az első segélynyújtására vonatkozó jennálló rendelet megváltoztatását javasolja.

Baleseti kártalanításra vonatkozó rendelkezések. Az Országos Pénztár elnöksége tárgyalta a balesetbiztosítás terén a háborúval kapcsolatosan kiadott rendelkezéseket. A rendelkezések szerint, az Országos Pénztár a szerb, montenegrói és az olasz honosok járadékainak folyósítását, a hadüzenet napjától kezdve, szünetelteti. Az ellenséges államoknak nálunk tartózkodó járadékosai — amennyiben nem hadifoglyok vagy intermáltak — továbbra is megmaradnak a járadék élvezetében. A hadbavonult magyar és szövetséges járadékosok elrendelt orvosi felülvizsgálatát az Országos Pénztár szünetelteti. Beszüntette az Országos Pénztár a vidéki ügyekben szükségessé vált felülvizsgálatra való berendelést. A hadbavonult és hadköteles korban lévő járadékosoknak végkielégítési ügyeinek tárgyalását függőben tartják. A járadék a katonai szolgálat idejére is folyósítatik, esetleg a hozzátartozók kezeihez fizetik ki. Némely pénztár engedélyt kapott arra, hogy a közigazgatási hatóság túlságos elfoglaltságára való tekintettel, a balesetvizsgálatot saját hatáskörében ejtse meg. A kialakult állapotú és a kerületi pénztár által ideiglenes segéllyel ellátott vidéki sérültek ügyében való végleges döntés sok esetben a háború utánra maradt, mert a felülvizsgálatot a kisszámú orvosi referens ellátni nem tudja és a csökkent létszámú alkalmazottakkal az ügyet igazgatósági ülésre előkészíteni képtelenek. Az 1907—1911. évfolyam sérültjeinek munkaképességcsökkenés szempontjából tervbe vett általános felülvizsgálását az Országos Pénztár elhalasztotta. Ez a rendelkezés egyébként részben hatályát is veszítette, mert ez évi szeptember 5-től kezdődően a betta üzletág sérültjeinek felülvizsgálata megkezdődött.

Kerületi pénztárak magatartása ellenséges megszállás esetén. Az Országos Pénztár a román betörés folytán menekülő pénztárak ügyével kapcsolatban elhatározta, hogy menekülő pénztárak alkalmazottainak illetményeit az Országos Pénztár folyósítja és a menekült tisztviselőket vagy magában az Országos Pénztárban vagy pedig valamely helyi szervnél foglalkoztatja. Átíráttal fordult az Országos Pénztár az erdélyi kormánybiztoshoz, valamint azon városok polgármestereihez, amely városokban kerületi pénztár van, hogy tegyék lehetővé, hogy a menekülő munkásbiztosító pénztár könyvei, irattárai, a többi helyi hatóságok csomagjaival együtt, kellő időben és módon elszállíthatók legyenek. Egyes konkrét esetekben hozzájárult az Országos Pénztár ahhoz is, hogy az ellenséges invázió folytán, oly elmenekült pénztári tisztviselők részére, akik hivatali székhelyükről való eltávozásuk előtt fizetési előleget egyáltalán nem vagy pedig szükséges és nélkülözhetetlen szükségletük kielégítésére nem elégséges összegben vettek fel, legfeljebb két hónapi törzsfizetéssel egyenlő előleg utaltassék ki.

Önkéntes tagság szerzése. A közigazgatási bíróság 3.228/916. számú ítéletében kimondotta, hogy az alkalmazottnak munkaadója által a pénztárnál történt bejelentése, betegségi biztosítási kötelezettség hiányában, az önkéntes tagság megállapítására elégséges. Konkrét esetben a munkaadó igazolta, hogy az alkalmazottat a pénztárhoz bejelentette, bár a bejelentett nem ipari alkalmazott, hanem szőlőműveléssel foglalkozó közönséges napszámos volt. A közigazgatási

bíróság ítélete szerint a bejelentett önkéntes tagnak tekinthető, a törvény 7. §-a alapján, minélfogva betegsegély iránti igénye a pénztárral szemben fennállott.

Polgári bíróságok ítélezése munkásbiztosítási ügyekben. A kerületi munkásbiztosító pénztár általános jogutóda annak a kerületi betegsegélyező pénztárnak, amelyből átszerveztetett. A munkaadó az 1891. évi XIV. t.-c. 26. §-án alapuló bejelentési kötelezettsége alól csak arra az esetre és attól az időponttól kezdve mentesül, ha és amelyben az iparhatóság a pénztárba való belépés alól az idézett törvény 6. §-a alapján felmentést adott. Az 1891. évi XIV. t.-c. a betegségi biztosítási járulékok elévülésére szabályt föl nem állítván, ezeknek elévülésére nézve a magánjog általános szabályai nyernek alkalmazást. A 2.400 korona évi fizetéssel alkalmazottak az 1891. évi XIV. t.-c. 2. §-a alapján is biztosításra kötelezettek voltak. (Kúria, 1913. évi május hó 15-én 792/V. 1912. szám.) A munkaadónak az 1907. évi XIX. t.-c. 81. §-a alapján az Országos Pénztárral szemben való felelőssége a szándékoság esetén felül csak akkor áll elő, ha a biztosított munkás balesetét oly óvórendszabályoknak és óvókészülékeknek elmulasztása okozta, amelyek az illető üzemre és az üzemhez tartozó berendezésekre a törvény által előírva, illetve a törvény alapján hatóságilag elrendelve, szükséges továbbá a munkaadó felelőssége szempontjából az is, hogy a baleset oly munkakörben érje a munkást, amelyet az üzem körében vagy az üzem érdekében vagy a munkaadó vagy a megbízottja utasítására végzett. (Kúria 1913. évi október hó 28-án 4.532/P. szám.) Az 1907. évi XIX. t.-c. 196. §-a alapján felosztatott magánegyesületi betegsegélyező pénztárnak saját hatáskörében a rendelkezése alatt levő vagyonról tett intézkedését az Országos Pénztár mint törvényes jogutód csak abban az esetben jogosult megtámadni, ha kimutatja, hogy az intézkedés az ő kijátszására és anyagi megkárosítására létesült. (Kúria 1914. évi április hó 18-án 3.056/P. 1913.) A munkaadó az ipartelepén bekövetkezett baleset folytán nyújtott kártalanítást és az ügyben felmerült költségeket az Országos Pénztárnak csak abban az esetben köteles az 1907. évi XIX. t.-c. 81. §-ának második bekezdése alapján megtéríteni, ha olyan óvórendszabály fogantatásának vagy olyan óvókészülék alkalmazásának elmulasztásáról van szó, amelyet az 1893. évi XXVIII. t.-c. vagy valamely más törvény alapján hatóság rendelt el. Az 1907. évi XIX. t.-c. 81. §-ának második bekezdésében adott jog megalapozásához nem elégséges a munkaadónak vagy alkalmazottjának az 1893. évi XXVIII. t.-c. 1. §-ában foglalt elvekbe ütköző elmulasztása, hanem a mulasztásnak az illetékes hatóságok által törvényes hatáskörükben kiadott határozott utasítás nem teljesítésében kell nyilvánulnia. (Kúria, 1914. évi május hó 5-én 3.341/P. 1913. szám.) A gépkocsi mint veszélyes jármű használata folytán bekövetkezett balesetnél joghasonlóság alapján ugyanazt a jogelvet kell alkalmazni, mint veszélyes üzemeknél; amelyeknél pedig az a jogvédelem, hogy a baleset a veszélyes üzem következménye. Az illetékes büntetőbíróság által jogerősen megállapított vétkesség a polgári bíróság előtt érvényesített magánjogi igények elbírálásánál is irányadó és erre nézve mi befolyással sincsen az a körülmény, hogy a különben idegen honos alperes vétkességét külföldi, de egyébként az ő illetékes bírósága állapította meg. (Kúria 1916. évi március hó 1-én. Rp. VI. 8.705/1915. szám.)

A hadiszolgálatot teljesítő társ-pénztári tagok jogainak biztosítása Ausztriában. Az osztrák hivatalos lap szeptember 17-iki számában császári rendelet jelent meg a hadiszolgálatot teljesítő bányatárs-pénztári tagok jogainak a megóvásáról. A rendelet intézkedik, hogy a hadiszolgálat ideje a törvényes várakozási időbe beszámíttassék. Ha a tag a katonai szolgálat befejezése után 4 hónapon belül ugyanabba a társ-pénztárba visszalép, a már megszerzett igényjoga minden utánfizetés vagy járulékemelés nélkül újra feléled. A katonai szolgálat idejét a járulékok és az igényjog elérésének számításánál akkor is figyelembe kell venni, ha más társ-pénztárhoz lép be a tag a katonai szolgálat befejezése után 4 hónapon belül. A társ-pénztárak a háborúban megrokkantaknak és a háborúban elesettek hozzátartozóinak akkor is kötelesek a járadékot kifizetni, ha még nem telt le a szabályszerű várakozási idő. Ezeket a terheket a bányavállalatok kötelesek viselni s legkésőbb 25 év alatt törleszteni. A katonai nyugdíj vagy járadék a társ-pénztár szolgáltatásaiba nem számítható be.

A wieni ipartestületi betegsegélyző pénztárak 1915. évi működéséről szóló jelentéseikben beszámolnak a háborúnak a pénztárakra tett hatásáról. A taglétszám némely pénztárnál 1915-ben is csökkent. Így a vegyipari segéd-munkások száma 1.148-ról 1.002-re, a műszerészeké 933-ról 812-re, a kis- és nagyfuvarosoknál alkalmazottak száma 3.965-ről 2.955-re apadt. Visszaesést tüntet fel a taglétszám az aranyművesek és ékszerészek pénztáránál, ahol a taglétszám 3.319-ről 1.630-ra csökkent, míg az esztergályosok pénztáránál az 1915. év végén már csak 1.470 tag volt biztosítva, holott e pénztár a háború előtt több mint hatodfélezer tagot számlált. A szücsök- és sapkások a férfi taglétszáma a felére csökkent, ellenben a női tagok számánál előállott szaporodás csaknem pótolta ezt.

Más ipartestületi pénztáraknál emelkedett a taglétszám. Így a bronzművesek és rokonszakmabeliek pénztáránál 2.398-ról 2.941-re, a mechanikusok pénztáránál 4.666-ról 5.711-re. A szabóiparosok pénztáránál feltűnő mértékben emelkedett a taglétszám. Ugyanis a férfi tagok száma 5.006-ról 5.386-ra, a nőké pedig 9.698-ról 16.005-re emelkedett. Az asztalosok pénztárának taglétszáma alig változott.

A taglétszám eltolódások arányában megváltozott több pénztárnál a segélyezési kiadások mérve is, valamint a pénzügyi eredmény a több tagot veszített pénztáraknál annyira kedvezőtlené vált, hogy tartalékalapjaikat kellett igénybe venniök.

Kötelezettség külön vállalati betegsegélyző pénztár alakítására.

Az osztrák közigazgatási bíróság kimondotta, hogy valamely vállalat akkor is »különösen veszélyesnek« tekintendő az alkalmazottak megbetegedését illetően, ha a nagyobb veszélyességet nem az üzem természete, berendezése, vagy az üzem elhelyezése (helyiség) okozza, hanem a munkások gyakori megbetegedése. Az ilyen különös veszélyt magukban rejtő üzemek a nagyobb kockázatot maguk kötelesek viselni s nem háríthatják azt át a kerületi pénztárakban egyesült többi üzemekre.

A németországi Ortskrankenkasse-k főszövetsége szeptember hó 18—19-én tartotta idei nagygyűlését. A közgyűlés napirendje igen bő volt s az egyik küldött kifogásolta is, hogy oly sok tárgyat halmoztak össze a rövid időre szabott tanácskozásra. A jelentés szerint a szövetséghez kerek számban 1.000 pénztár tartozik kb. 5 millió taggal. A bekért adatok szerint 763 pénztárnak összesen 4.110.489 taggal 7.545 alkalmazottja van. Átlagban 545 tagra jut egy alkalmazott, ami a pénztárak nagysága szerint úgy változik, hogy a 3—20.000 taggal bíró pénztáraknál 682 tagra jut egy alkalmazott, a 100.000-nél nagyobb taglétszámmal bíróknál pedig 468-ra. Nyugdíjigényt 317 pénztár biztosít 1.822 alkalmazottnak és pedig 104 pénztár 903 alkalmazottnak teljesen a sajátjából. Viszontbiztosítással 213 pénztár gondoskodott 919 alkalmazottról, 27 pénztárnál 152 alkalmazott fizet nyugdíjárulékot. A jelentés kimerítően ismerteti a szövetség és a tisztviselők egyesülete között a hadbavonultak újra alkalmazása ügyében kötött szerződést. A pénztárak pénzügyi eredményei kedvezők voltak. A szövetséghez tartozó pénztárak 30 millió fölösleget mutathatnak ki az 1915. évről amellet, hogy hadbavonultak után 315 pénztár több, mint 3.3 millió M. táppénzt és temetkezési segélyt fizetett ki.

A szövetség kérte a kormánytól, hogy a hadbavonultak után fizetett segélyekért kártalanítsa a pénztárakat. A kormány a háború befejezése utánra ígérte a kérdés rendezését. A *gyógyszerek* horribilis áremelkedésére való tekintettel a jelentés a gyógyszerárúkkal való nagybani kereskedés monopolizálását tartja szükségesnek. A Berufsgenossenschaftokkal a baleseti sérültek kezelésére vonatkozó tárgyalások nem vezettek a kívánt eredményre, miért is a kérdés törvényhozási rendezését tartja szükségesnek a jelentés. Az előadó szóbeli jelentésében foglalkozott még az orvoskérdéssel, a tisztviselők drágasági pótlékával, amelyet a szolgálati szabályzat változtatása nélkül is megadhatónak tart s kívánja, hogy a pénztárak szoptató és teherben levő tagjaik részére pót-élelmiszerjegyek kiadását eszközöljék ki. A jelentés tárgyalása kapcsán elhatározta a közgyűlés egy bizottság kiküldését, amely a R. V. O. revíziójához az adatokat gyűjti és a kérdést előkészíti. Ugyanez a bizottság kidolgozza a szolgálati mintaszabályzatot is.

Az orvoskérdés tárgyalásánál az előadó rámutatott arra, hogy az orvosok sok helyütt akadályozzák a családtagok ingyenes gyógykezelésének rendszeresítését. A háborus gyermekágyi segély kérdésében a kongresszus azt kívánja, hogy a háború után újból rendeztessék a kérdés, de az új rendezés is feltétlenül

fenmaradjon a mostani segélyezés. Foglalkoztak még a pénztárak ügyviteli ellenőrzésének a kérdésével, a pénztáraknak a népbetegségek leküzdésénél való közreműködésével s a kislakásépítések ügyével.

A berlini betegsegélyző pénztárak a háború előtt és a háború alatt. Berlin város statisztikai hivatala mostanában tette közzé a berlini betegsegélyző pénztárak 1913. évi statisztikáját. Ebből megtudjuk, hogy az utolsó békeesztendőben, amely egyszersmind a régi betegsegélyezési törvény hatályának is utolsó esztendeje volt, Nagy-Berlin összes betegsegélyző pénztárában évi átlagban 780.280 férfi és 435.777 nő volt biztosítva. A későbbi időkről már nincsenek pontos számok s ezek különösen azért sem alkalmasak az összehasonlításra, mert 1914-ben sokan kerültek újonnan a biztosítási kötelezettség alá. Viszont az 1914. évi augusztus hó 4-iki szükség-törvény kivonta a biztosításból az otthoni munkásokat, akikre ismét 1915. évi február hó óta lett a biztosítás városi szabályrendelet alapján kötelezővé. 1915. évi február hó elején magában Berlinben a biztosítottak száma 692.674 (398.894 férfi és 293.780 nő) volt, március elejéig azonban már 745.686-ra (407.418 férfi és 338.238 nő) emelkedett. Ha az 1915. és 1916. évi számokat ezzel az időponttal összehasonlítjuk, megállapíthatjuk, hogy 1916. március, április és május elején a biztosítottak száma sokkal alacsonyabb volt, mint 1915-ben s csak júniusban közeledett az előző évi létszámhoz. Feltűnő, hogy 1915-ben májusról júniusra 25.000-rel apadt a létszám, 1916-ban pedig ugyanezen időszakban 10.000-rel szaporodott. 1916. június végén Berlinben a biztosításra kötelezettek s önként biztosítottak összes száma 786.708 volt, kerek 80.000-rel kevesebb, mint 1913-ban.

Igen lényegesen változott meg a háború alatt a nők és férfiak aránya. A Reichsarbeitsblatt adatai szerint, amelyből néhány pénztár hiányzik — 1916. június elsején 400.877 férfi és 570.345 nőtagjuk volt a berlini pénztáraknak. A háború kitörése óta a férfitagok száma állandóan csökkent, a nőtagoké pedig emelkedett. A berlini Ortskrankenkasse-nak 1916. június elsején 128.011 férfi és 281.306 nőtagja volt. A nőtagok száma a tisztító-iparban 900, a fémiparban és gépgyártásnál 835, a kereskedelemnél 623, a vegyi iparban 292 százalékkal emelkedett. A házicselések száma 279-cel apadt.

A németországi szociális biztosítási intézmények részvétele az ötödik hadikölcsönben. Az ötödik német hadikölcsönre az ipari szakszövetkezetek 44.81 milliót, a rokkantbiztosító intézetek 147.30, az alkalmazottak birodalmi biztosító intézete kerek összegben 60 millió márkát jegyeztek. Ezenkívül jegyeztek természetesen — úgy mint az előbbi kölcsönökből — a mezőgazdasági szakszövetkezetek s a betegsegélyző pénztárak is.

Baleseti- és rokkantjáradékosok foglalkoztatása a mezőgazdaságnál. A termésbetakarítási munkáknál nagyon kívánatos a járadékosok foglalkoztatása, féltő azonban, hogy amiatti félelmükben, hogy járadékukat le fogják szállítani, tartózkodnak a munkától. Ennek elkerülése végett a németbirodalmi biztosítási hivatal köriratban felhívta úgy a baleset-, mint a rokkantbiztosító intézeteket, hogy e gazdasági munkáknál foglalkozást semmi esetre se vegyék újabb járadék megállapítás alapjául, az esetleges feljelentéseket pedig hagyják figyelmen kívül.

A magánüzemekben dolgozó katonák biztosítási kötelezettsége Németországban. A magánüzemekben dolgozó katonák Németországban is biztosításra kötelezettek, ha szabadságolva vannak. Nem biztosításra kötelezettek azonban a kivezényelt katonák. Ilyennek tekintetnek a mezőgazdasági munkákra adott hadifoglók mellé kirendelt örök. A rendelkezési állományba helyezettek a polgári személyekkel egyenlőknek tekintetnek.

Az agzkori járadékigények szaporodása a korhatár leszállítása folytán. Az új rendelkezések életbe léptetése óta — f. évi június hó végétől augusztus 15-ig, a berlini biztosító intézetnél 1.200 agzkori járadékigényt jelentettek be. Az agzkori járadékokra igényt tartók száma eddig évenként 400 körül szokott lenni. A rokkant-járadékot igénylők száma is erősen emelkedik. A folyó év második negyedében 1.600 igényt jelentettek be a berlini biztosító intézetnél, ezek között 685 hadisérült van. Július hónapban újabb 631 igényt jelentettek be és pedig 455 férfi és 176 nő. A 455 férfi között 300 a hadisérült.

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.

Szociális egészségügy a képviselőházban. A képviselőház most bezárt ciklusának utolsó ülésén a szociálpolitikának több aktuális kérdése is napirendre került. A szeptember 27-iki ülésén gróf *Apponyi Albert az anya- és csecsemővédelem kérdéséről* tartott magas nivójú, a kérdés minden részletére kiterjeszkedő előadást. Hallottuk — mondta, — hogy az élelmezési kérdés sikeres megoldásához a szükséges készletnek körülbelül egyötöde hiányzik, de az az egyötöd hiány hasonlíthatatlanul súlyosabban érinti azokat, akiknek élet-standardja eddig is csak a létminimum körül mozgott. Ezeknél nemcsak egyes luxus-dolgok mellőzésében, hanem egész nemzedékek fejlődésére kiható nélkülözésekben mutatkozik a hiány. A tejkérdés megoldásával, annak helyes szétosztásával a legkevesebbet foglalkoztak az intéző körök. Szól a gyermekhalandóságról, amelynél ha meg is tudjuk érteni, hogy a születések arányszáma a háború folyamán 50%-kal csökkent, nagyon aggasztó azonban az, hogy az itthonmaradottak közül 1915-ben 30.000-rel többen haltak meg, mint az előző évben. És még elszomorítóbb, hogy a halhatatlan Semmelweis hazájában az utolsó évben még mindig 5.000 asszony halt meg *gyermekágyi* lázban. E szomorú állapotok legfontosabb okául a *rossz kereseti* és a *rossz higiénikus* viszonyokat említi fel. A baj okainak feltárása után az orvoslás módjait ismertette. Szólt az *anyasági biztosításról*, az orvosképzésről, a leányoktatás megfelelő reformjáról és a társadalom szerepéről, amely utóbbit természetesen az állam tervszerű, megértő munkájának kell kiegészíteni.

Sándor János belügyminiszter a szeptember 29-iki ülésen válaszolt Apponyi gróf felszólalására és elismerte, hogy most a legfontosabb, legnagyobb és legaktuálisabb probléma az anya- és csecsemővédelem kérdése. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a szülőanyák egy része nincs abban az *anyagi helyzetben*, hogy magát a szülés előtt kellően elláthassa, továbbá, hogy a világra jött csecsemőjének kellő ellátásáról gondoskodják, másrészt nagy szerepet játszik a *csecsemőgondozás körüli tájékozatlanság és tudatlanság*. Hosszasan szól a csecsemővédelem megszervezéséről az egész országban. Az anyagi helyzeten színter is az *anyasági biztosítással* lehet legjobban segíteni. Mutatja ezt a külföld példája és az a példa is, amelyet nálunk a munkásbetegségélyező pénztár ad, ahol a pénztár közvetlen tagjai a szülések időszakában anyasági segélyben részesülnek. De ez megint azon nagy problémák egyike, amelyek megvalósítása milliókat és milliókat igényel. *Munkásbiztosítási törvényünk reformja* ügyis küszöbön áll, annak során lesz helye annak, hogy ezt a kérdést a maga egészében megoldjuk. Addig is azokat az eszközöket kell igénybe vennünk, amelyek rendelkezésünkre állanak.

Népjóléti és közegészségügyi minisztérium. Az *orvos-egyesület* ezidei nagygyűlésén idős *dr. Liebermann Leó*, a közegészségtan tanára a budapesti egyetemen, vázolja Magyarország jövő közegészségügyi feladatait, kifejtette, hogy haladás és nemzetfentartó eredményes munka másképpen nem biztosítható, mint úgy, ha a népjóléti ügyek és a közegészségügy önálló képviseléről minisztérium felállításával gondoskodunk. Ezzel kapcsolatosan szükségesnek tartja a központi vezetésen kívül a végrehajtást biztosító és a közigazgatástól független szervezet létesítését. Ha lehetséges volt a pénzügyi érdekek megóvására az egész országot a pénzügyigazgatóságok egész hálózatával bevonnani és fegyveres pénzügyőrséget szervezni, miért ne lehetne a közegészségügy sokkalta nagyobb érdekeinek megóvására egészségügyi igazgatóságokat vagy felügyelőségeket és közegészségügyi őrséget szervezni, amely nemcsak az észlelt és a közegészségi törvénybe ütköző hiányokat volna hivatva megszüntetni, hanem olyan funkciókat is végezne (fertőtlenítés, betegszállítás stb.), amelyeknek az ország legtöbb helyén eddig hivatott közege nincs.

Alkohol és népelelmezés. Azzal kapcsolatban, hogy a német kormány a sörgyártás mértékét, valamint a sörkimérést korlátozta, Abel, a drezdai egyetemi közegészségügyi intézet igazgatója több figyelemreméltó észrevételt tett e kérdésre vonatkozóan. A többi között hangsúlyozza, hogy az alkoholos italok olcsó és kényelmes megszerzése már a békében is jelentékenyen veszélyeztette a nép-egészségügyet. Az alkoholipar a népelelmezésre alkalmas anyagok jelentékeny részét használja el s annak feldolgozása által megfosztja e tápláló anyagokat tápláló értéküktől; mindezek helyett pedig alkoholt, tehát mérget állít elő. Az alkohol a rosszul vagy hiányosan táplálkozót könnyebben kísértésbe hozza, mert látszólag jóllakottsági érzést okoz, de viszont káros hatásai fokozottabb mértékben nyilvánulnak meg, éppen a hiányos táplálkozás következtében. A jelenlegi komoly idők több rendszabályt tennének szükségessé, amelyek kettős célt szolgálnának, egyrészt azért, hogy nem vonnának el tápanyagokat, másrészt, hogy nem termelnének a szervezetre káros anyagot. Szükségesnek tartaná, hogy az alkoholgyártás céljaira csak burgonyát dolgozhassanak fel s az ebből előállított alkoholt pedig csakis gyógyszerül, vagy technikai célokra használhassák. A sör a polgári lakosságra nézve élvezeti cikk lévén, csakis kenyérjegy ellenében szolgáltatandó ki annak, aki a sört a kenyér elé helyezi.

Alkoholisták gyámság alá helyezése. Ez év szeptember 1-én lépett érvénybe Ausztria területén az a rendelet, amely szerint oly egyének, akik alkohol vagy idegmérgek rendszeres használata folytán önmagukat vagy családjukat a tönk veszélyének teszik ki, vagy pedig mások biztonságát veszélyeztetik, vagy akiknek ügyeik elintézéséhez gyámra van szükségük, gyámság alá helyezhetők. Ha az ily egyének állapotában javulás állott be, vagy az várható, akkor a bíróság a végérvényes határozatot megállapított várakozási időre felfüggesztheti. A felfüggesztés attól is függővé tehető, hogy a gyámság alá helyezendő megállapított időre elvonó gyógyintézetben gyógykezelésnek veti magát alá.

E rendeletben az az új, hogy ezentúl a krónikus alkoholisták is gondnokság alá helyezhetők, ha azok önmagukra vagy családjukra nézve veszélyessé válnak. A gyámság alá helyezés egymaga azonban nem nagyjelentőségű vagyon-talanokra nézve s így célravezetőbb volna, ha törvényileg elrendelnék a kényszerkezelést, abban a stádiumban, amikor még a gyógyulás lehetséges és valószínű. Ennek megvalósítására természetesen mindenekelőtt alkoholbetegek számára szolgáló gyógyintézetek szükségesek, amelyek — sajnos — még nincsenek.

A terhesség orvosi megszakítása. A német orvosi bizottság e kérdésben a következő vezérelveket állította föl: 1. Az orvos csakis orvostudományi alapon álló indikációk alapján szakíthatja meg a terhességet. Az ily indikációk fenforgása csakis akkor tekinthető bizonyítottnak, ha az illető nőnél oly megbetegedés áll fenn, amelyet a terhesség életveszélyessé tesz és amely más gyógy-eljárással, mint a terhesség megszakításával nem hárítható el. 2. Az orvosnak nem áll jogában szociális- vagy faji-hygienes okoknál fogva a terhességet megszakítani. Ily eljárás a büntetőtörvénykönyvbe ütközik. 3. Ajánlatos, hogy a művi elvetélést csakis több orvos együttes tanácskozása alapján végezzék. 4. Az orvos által végzett művi vetelés kötelező bejelentése elrendelendő.

A porosz népesedési politika. A porosz belügyminisztériumban hónapok óta készítik elő azokat a rendszabályokat, amelyek a háború utáni időkben nagyszabású népesítő politika céljait szolgálnák. Az eddigi tanácskozások előterében főként a közegészségügyre vonatkozó különleges rendszabályok állanak; elsősorban a fokozott csecsemő- és anyavédelem, a baba-ügy javítása, a nemi betegségek és az elvetélések elleni erőteljesebb küzdelem, valamint a törvénytelen gyermekek helyzetének és jogviszonyának javítása. Ez utóbbi kérdésnek jelentőségét leginkább az világítja meg, hogy Németországban a törvénytelen szülések évenkénti száma mintegy száznolcvanezerre rug. Mindezekben a kérdésekben kívül a lakáspolitikát, a sokgyermekes családokról való gondoskodást és a belső gyarmatosításnak e célra való felhasználását kerül tárgyalásra. Az eddig történtek csupán előkészületek, amelyek azonban alapját fogják szolgáltatni a vonatkozó törvényes intézkedéseknek.

Az iskolásgyermek élelmezése Berlinben. A szegény iskolásgyermek élelmezését — amit eddig a város anyagi hozzájárulása mellett egy egyesület látott el — teljesen a város vette át. Az élelmezésre szorulókat a szegényügyi bizottság segítségével maga az iskola válogatja ki. A gyermekek élelmezése a háborús népélelmezés keretében, de a felnőttektől teljesen különválasztva történik. Az ételeket is külön készítik a gyermekek részére.

A gyermekágyi segélyezés a háború után. Németországban igen élénken foglalkoznak azzal a kérdéssel, hogy a háborús gyermekágyi segélyezés fenn kell tartani, sőt kiterjeszteni a háború után is. A vélemények a segélyezés fentartása tekintetében megegyezők s csupán csak akörül folyik vitatkozás, hogy *milyen* legyen a háború utáni gyermekágyi segélyezés. Professzor Maget azt javasolja, hogy az *anyasági biztosítás* mint külön biztosítási ág szerveztessék. Minden 16—45 év közötti nőre — tekintet nélkül vagyonára és jövedelmére — kötelező legyen a biztosítás. Szerinte, ha a szolgáltatások körülbelül megmaradnának a mostaniak, évenként 220 millió márkába kerülne a biztosítás. A biztosítás alá eső kerekszámban 14 millió nőre elosztva ezt az összeget, 30 pf. járulék esne hetenkint egy-egyre, amit a postán kapható bélyegek útján rónának le.

A német csecsemővédő egyesület ezzel szemben azt kívánja, hogy a betegsegélyező pénztárak útján fejlesztessék tovább az anyasági biztosítás. A biztosítási kötelezettség terjesztessék ki — 10 év tartamára — azokra is, akik ma kívül állanak a biztosítási kötelezettség körén. Tíz év után önkéntes továbbfizetést engedjenek meg. Az állam járuljon hozzá a pénztárak terhéhez, ennek azonban előfeltétele legyen, hogy a pénztárak fokozzák szolgáltatásaikat.

A birodalmi gyűlés szociáldemokrata pártja egy indítványában a gyermekágyi segélyt már a háború alatt kívánta kiterjeszteni és pedig olyképen, hogy a segélyre jogosult legyen minden kevésbé tehetős gyermekágyas nő, ha férje nem is feljesít katonai szolgálatot. Továbbá, hogy a segélyezés ideje 8 hétről 12-re terjesztessék ki, amelyből legfeljebb 6 hétnek kell a lebetegedés utánra esni s hogy a gyermekágyi segély minimális összege 1 márkáról 1.50 márkára s a szoptatási segély 50 pf-ről 75 pf-re emeltessék.

Anya és csecsemő. Ezen a címen nyílt meg a legutóbbi napokban a berlini urakházában oly kiállítás, amely a csecsemőhalandóság ellen küzd. Feladata, hogy a népesség legszélesebb rétegei között elterjessze a csecsemő helyes táplálására és az anya célszerű mihez tartására vonatkozó oktatásokat. A terhességről, a gyermekágyról, a szülésről, a csecsemő fejlődéséről, a csecsemővel való bánásmódról, a csecsemő betegségeiről, az anyát érő veszedelmekről fényképek és minták halmaza ad felvilágosítást és szemléltető oktatást. Igen érdekesek azok az összehasonlító fényképek, amelyek a csecsemőellátás helyes és helytelen módjait egymással szembeállítják. A kiállítás a szoptatási propagandát is szolgálja, feltüntetve azokat a veszélyeket, amelyeket a mesterséges táplálás rejt magában. Ki van emelve az egészséges lakás jelentősége is, továbbá a napközi otthonok célszerű berendezése. A statisztikai táblázatok között feltűnő az, amely a szülők vagyoni helyzete és a csecsemőhalandóság közötti viszonyt tünteti fel s az erre vonatkozó magyarázó irat hangsúlyozza, hogy a csecsemőhalandóság aránya függ a szülők anyagi helyzetétől.

A német anya- és csecsemőegyesület Berlinben varrótanfolyamot és szoptatószobát rendezett be. A berlini zsidó hitközség előljárósága a régebbi zsidókórház két emeletének helyiségeit engedte át e célra. A varrótanfolyamon a terhes nőket, valamint a szoptató anyákat, akik a gyermekágyon túl vannak, a fehérneművarrásban alaposan kioktatják. Két hónapi tanítás után az ily nőket az intézmény kézimunkával látja el. Kivételesen a háborúban megvakultak vagy egyébként súlyosan sérültek feleségeit szintén kioktatják s házimunkával látják el.

A nőkben való felesleg veszélye a háború után. A háborúnak egyik következménye, hogy a nemek számbeli egyensúlyát módfelett megzavarja Európában és a nők számát túlsúlyra emelte a férfiak számával szemben. Ez a számbeli túlsúly főként oly nők sorából kerül ki, akik nemileg érettek. Dr. Vär-

ting attól tart, hogy ez a körülmény fajszerpontból hátrányos s megszüntetésének egyik módját abban találná, ha a házasságot megkönnyítenék. Ismétli azt a követelést, hogy a férfiak lehetőleg fiatalon házasodjanak, továbbá, hogy a férfinemhez tartozó újszülöttek érdekében minden gondoskodás megtörténjék azok felnevelésére. Tény az, hogy a csecsemő-halandóság statisztikája nagyszámú elhalt férfinemhez tartozó csecsemőt tüntet föl, míg a női nemhez tartozók száma kevesebb. Követeli továbbá, hogy az ifjú és a férfikor kezdetén lévők higiéniájára nagyobb súlyt helyezzenek, különösen a szellemi megterhelés csökkentését tartja szükségesnek. Sokat vár a helyes nemi felvilágosítástól is, mivel éppen a tudatlan ifjúság az, amely ártatlanul szenved a nemi bajok következtében. A fiatal férfiak életerejének és egészségének megóvására a házasságot tartja legalkalmasabbnak.

Egy újabb háborús betegség. Az Érc-hegység egyik városában dr. Gehring különös betegséget észlelt. Mintegy 40 egyén betegedett meg tüdőgyulladásához hasonló bántalomban. A betegség rázóhideggel, hányással kezdődött, majd néhány nap múlva a lázas hőmérséklet hirtelen megszűnt; a néhány napig tartó lázmentes szak után újbóli hőemelkedések léptek fel, amelyeket a szív részéről kóros jelenségek kísérték. Dr. Gehring nézete az, hogy az előbbihez képest változott, jelenlegi hadi étrend módosította az emberi belek baktériumainak számát, minőségét és mérgező voltát s ezáltal egyes baktériumfajok mérgező hatást fejthetnek ki a szervezetben.

Gombamérgezések statisztikája. A német növénytani társaság közlései szerint az 1915. évben a német birodalom területén 248 gombamérgezés esete fordult elő, amelyek közül 85 halállal végződött. Ezek az adatok nem vonatkoznak olyan esetekre, amidőn a mérgezést romlott gombák okozták, vagy amelyeknél nem volt teljes biztossággal megállapítható, hogy a megbetegedés gombák evése folytán jött létre. A gombamérgezések ily nagy számban való előfordulását egyrészt az magyarázza, hogy a gombák különböző fajait nem ismerik kellőképpen, másrészt, hogy az 1915. évben igen nagy volt a gombatermés. A mérgezések legtöbbször azoknál az egyéneknél fordultak elő, akik a mérgezést okozó gombákat maguk gyűjtötték, vagy ismeretlen egyénektől az utcán vásárolták. Alig néhány esetben vették a mérges gombákat nyílt piacon vagy vásárcsarnokokban. A gombamérgezés elkerülésének legcélszerűbb módjaul az tartják, hogy a mérges gombák felismerési módját minél szélesebb körben ismer- tessék.

Egy orvos elítéltetése speciálista segítség igénybe nem vétele miatt. Német bíróságok most végérvényesen elítéltek egy orvost, mert betegénél, ki kezének inhuvelygyulladásában szenvedett, a fél kívánsága ellenére, mellőzte a szakértő sebészi segély igénybevételét, hanem maga vagdosott a lobos kézen, míg végre a kar amputálása vált szükségessé. A kártérítési igény jogosultságát az összes német bírói instanciák megállapították és most már a bizonyára nem csekély kártérítési összegnek megállapítása kerül sorra.

A garatmandulák jelentősége az általános egészségi állapotra. Kétségtelenül bebizonyult, hogy a garatmandulák megbetegedése nem mindig helyi természetű bántalom, hanem annak távolabbi káros hatása is lehet. Biztossággal megállapították, hogy a garatmandulák megbetegedése és a heveny ízületi gyulladás között összefüggés áll fenn; úgyszintén a szívnek, vérereknek, az idegeknek és a veséknek megbetegedése gyakorta a garatmandulák megbetegedésére vezethető vissza. Ezen tapasztalatok alapján a német katonai vezetőség a katonai kórházak orvosait figyelmeztette, hogy erre az összefüggésre ügyeljenek, mivel a bántalom kezelésénél ez nagy jelentőségű. Fontos a kezelés szív működési zavaroknál, amelyek bonctani elváltozás nem magyaráz, de amelyek ennek ellenére is jelentékeny szubjektív panaszokra adnak okot. Ifjabb egyéneknél, akiknél a torokgyulladás gyakran ismétlődik, a mandulák részletes eltávolításával a betegség kiújulása megakadályozható, szintúgy ízületi, szív- és idegbántalmak keletkezése is ilyképen elkerülhető. Igen sok, gyakran megfázó, étvágytalan, sápadt, rossz színben lévő, úgynevezett mirigyes gyermek a mandulák részletes eltávolítása után visszanyeri testi frissességét és ellenállóképességét.

MUNKÁSVÉDELEM. MUNKAVISZONY.

A kereskedelemügyi miniszter a hadimunkások díjazásáról.

Harkányi János kereskedelemügyi miniszter a gróf Eszterházy által a *hadimunka díjazása* tárgyában elmondott interpellációra adott válaszában bemutatta a hadügyi és honvédelmi miniszterek által kötött szállítási szerződéseket, amelyeknél közreműködése egyedül arra szorítkozhatott, hogy iparkodott a *kisipar* számára bizonyos kvótát megállapítani. A *munkabérek megállapítására* csak közvetetten igyekezett befolyást gyakorolni; ismerteti e tárgyban kiadott rendeletét, de elismeri, hogy a rendelet betartásának *ellenőrzésére nem talált módot*. A panaszok különösen az utóbbi időben nagyon megsaporodtak s ezért a kormány legközelebbi rendeletet fog kiadni, amely szerint a megrendelő által statuált minimális munkabér be nem tartását *kihágásnak* minősíti és büntető szankcióval látja el.

A minimális munkabérek. A hadügyminisztérium 13. osztálya újabban mindennemű cikk rendelkezésénél a minimális munkabérek fizetését írja elő a hadseregszállítóknak. Míg a katonai ruházati cikkeknel e minimális munkabérek egészen részletesen meg vannak szabva, addig más cikkek rendelkezésénél a megrendelő-jegy azt a kikötést tartalmazza, hogy legalább is a helyi szakmabeli szokásos munkabérek fizetendőek.

Az ipartörvény és a rokkantak. A magyar királyi minisztérium a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott törvénycikkekben kapott felhatalmazása alapján az 1916. október hó 16-án kiadott 3.053/1916. számú rendeletben módosítja az ipar gyakorlásáról szóló 1884. évi XVII. t.-c.-nek némely rendelkezését. Mindazok, akiknek munkabírása a háború ideje alatt teljesített katonai szolgálatban vagy azzal egy tekintet alá eső helyzetben szerzett sérülés vagy betegség következtében oly mértékben csökkent, hogy korábbi foglalkozásukat megélhetésük vagy egészségük veszélyeztetése nélkül nem folytathatják, az ipartörvény alapján *képesítéshez kötött iparnak önálló gyakorlására iparigazolványt* nyerhetnek, ha a kereskedelemügyi miniszter által *megállapítandó szakképzettség* megszerzését igazolják. — Akik pedig általában a háború ideje alatt legalább három hónapig katonai szolgálatot teljesítettek, azon ipar önálló gyakorlására, amelyben bevonulásuk előtt dolgoztak, iparigazolványt kaphatnak, 1. ha valamely állami iparoktatási intézményt elvégeztek, 2. ha a tanoncidő befejezése után legalább egy éven át segédi minőségben végeztek szakbavágó munkát, 3. ha igazolják, hogy gyárban vagy műhelyben legalább két éven át segédi minőségben szakbavágó munkát végeztek. Az építőmesteri, illetőleg kőműves-, kőfaragó- és ácsmesteri iparengedély megszerzésének előfeltételeként megszabott gyakorlat igazolásánál, annak tartamába az említett egyéneknel katonai szolgálatukat és gyógykezelésüknek idejét is be kell számítani, a kötelező időnek legfeljebb fele erejéig.

A magántisztviselők panaszbizottsága. A magántisztviselők állandó panasza, hogy a katonai felügyelet alatt álló gyárak munkaviszonyai nem felelnek meg az alkalmazottak életviszonyainak. Ezért állandóan hangoztatják gyűléseken, szaklapokban, a honvédelmi és kereskedelemügyi kormányhoz intézett memorandumokban, hogy a munkásokhoz hasonlóan, részükre is szerveztessék panaszbizottság. Legutóbb is mozgalom indult meg a Magántisztviselők és Kereskedelmi Alkalmazottak Országos Szövetsége kebelében. Ez a mozgalom azt célozza, hogy a munkások panaszbizottságához hasonlóan szervezzenek, külön magántisztviselőkre vonatkozó hatáskörrel fölruházott panaszbizottságot.

Lujó Brentanó és a szakszervezetek. Abból az alkalomból, hogy Lujó Brentano a tanári működését megszüntette, a müncheni szakszervezetek átiratot intéztek a nagy tudóshoz, amelyben köszönetüket és elismerésüket fejezték ki neki a munkások jogai és érdekei képviselésében kifejtett működéséért. Brentano válaszában kijelentette, hogy tudományos működésének főcélja volt, hogy a munkásokat jogaikhoz juttassa. Kijelentette, hogy ezentúl is fog előadásokat tartani s a cél érdekében munkálkodni.

A hadbavonultak lakbérhátralékának rendezése. Dr. Telcs] Béla budapesti ügyvéd az igazságügyminiszterhez intézett emlékiratában azt a szociálpolitikai szempontból igen fontos kérdést veti fel, hogy mi történik azzal a hátralékos lakbértartozással, amelyet a hadbavonult lakó katonai szolgálata alatt megfizetni nem tartozik. Ezt a hátralékos lakbértartozást a hadbavonultaknak — a moratórium-feloldó rendelet értelmében — katonai szolgálatuk megszűntétől számított egy év alatt, három hónaponként utólag, négy egyenlő részletben kell megfizetniük. A szerző a lakók és a bérbeadók érdekeinek figyelembevételével egyedüli helyes megoldásnak a hátralékos lakberek megfizetését illetőleg azt tartja, hogy a hadbavonult lakó felmentessék a hibáján kívül keletkezett hátralékok terhe alól, viszont a bérbeadóknak abból kifolyólag támadt károsodását, hogy a háború tartama alatt csupán a lakpénz céljaira nyújtott közsegély erejéig kapták meg a lakbereket, mint a háborúval járó terhet — épúgy mint más háborús terhet — a köz, az állam viselje, illetőleg a bérbeadóktól vállalja át.

A megtérítés módjára a szerző azt javasolja, hogy az úrbéri követelések megváltásának mintájára történjék, még pedig a bérbeadóknak az általuk a hadbavonultaknak hitelezett lakberek fejében nyújtott kamatozó és törlesztéses kötvények kibocsátása útján. A kötvény kamatlába 6%-ban volna megállapítandó s a törlesztés 50 év alatt történne, ami mellett az államnak évenként a lakbérhátralékoknak csupán 6·8%-át kellene fizetni s a kártalanítandó tőke összege természetesen törlesztéses sorsolások révén állandóan csökkenne.

A lakók tehermentesítésének és a bérbeadók kártalanításának alapelveként a szerző azt kívánja megállapítani, hogy csak azok a lakók nem kötelesek hátralékukat megfizetni, akiknek kereseti, illetőleg jövedelmi viszonyai hadbavonulásuk következtében és annak ideje alatt a megelőző állapotokhoz viszonyítva, lényegesen rosszabbodtak. Akiknek megfelelő vagyonuk, birtokuk, vagy jövedelmük nagysága lehetővé tette volna, hogy a lakbérhátralékukat megfizessék, azokat az állam kötelességük teljesítése alól ne mentesítse, viszont, akik bármilyen kényszer hatása alatt (bár arra sem vagyonuk, sem kereseti vagy jövedelmi viszonyaik nem képesítették), a lakbértartozásukat teljesen megfizették s a moratóriumot nem vették igénybe, követelhetik, hogy az állam térítse vissza nekik a kényszerűségből kifizetett lakbért.

Szakszervezetek nemzetközi értekezlete. A napilapok azt a hírt közölték, hogy a szakszervezetek nemzetközi szövetségének elnöke a svájci szakszervezeti szövetségnek egy nemzetközi szakszervezeti kongresszus összehívását javasolta. A német szakszervezetek központi lapja most közli, hogy a hír ebben a formájában téves. A svájci szakszervezeti szövetség elnökéhez a nemzetközi szövetség elnöke azt a kérdést intézte, hogy vállalná-e egy Svájcban tartandó nemzetközi értekezlet előkészítésének a munkáit. A nyár folyamán az ántánt-országok szakszervezeteinek Leedsben tartott értekezlete ugyanis olyan határozatot hozott, amely a nemzetközi szövetség megbontását jelenti, ezért a szövetség elnöke szükségesnek tartja egy értekezlet összehívását olyan helyre, ahol a hadviselő államokból is megjelenhessenek, hogy ez az értekezlet határozzon afölött, hogy milyen legyen ezentúl a szakszervezetek nemzetközi szövetsége. Az értekezlet egybehívása december 11-ére van tervbe véve.

Egyesület a szociális jogért. A wieni szociológiai egyesület felhívást bocsátott ki egyesület alakítására a szociális jog érdekében. Az alakítandó egyesület — a felhívás szerint — meg akarja ismerni a lakosság különböző rétegeinek szükségleteit és követeléseit s minden egyesnek s a nép egészének tudatába akarja vinni, hogy a közviszonyok szabályozásánál kötelessége közreműködni. Elő akar készíteni szociális intézményeket, a törvényhozásnak ösztönzést akar adni s az ellentállásokat le akarja küzdeni. Ennek a munkának érdekében szükségesnek tartja jogászok és a gyakorlati élet minden köreinek közreműködését. Az egyesület központja Wien, főmunkatársai dr. Ofner és dr. Rudolf Goldscheid. Németországból dr. Alfréd Bosi bielefeldi bíró vesz részt az előkészítési munkákban.

Hadirokkantak az osztrák vasutaknál. Az osztrák vasuti minisztérium hivatalos lapja adatokat közöl a háborúban szerzett sérülések folytán munkaképtelenné vált s újabb alkalmazásra kiképzett vasutasokról. A f. évi június hó végéig 325 hadisérültet képeztek ki a rokkantiskolákban. Ezek közül 124-nek egyik vagy mindkét karját, lábát vagy kezét amputálták. Hogy milyen alkalmazást nyertek az illetők kiképzésük után, azt a következő néhány példa

mutatja: Egy építőmunkás, akinek alszárát amputálták, most sorompó-őr. Egy fűtőházi szénhordó, akinek szintén a bal alszárát vették le, a távirda-szolgálatnál teljesít szolgálatot. Egy lakatos, aki a jobb vállán és felső karján törést szenvedett, megfelelő kezelés után újra mint lakatos dolgozik a jelzőműhelyben. Egy haslövést szenvedett lakatos, mint szivattyúőr kapott alkalmazást. Egy kovácssegéd most mint távirdász dolgozik. Hat teljesen megvakultról is tesz említést a jelentés. Ezekből ötöt a kosárkötésben, egyet pedig zongorahangolóknak képeztek ki. A kosárkötők a vasut műhelyében dolgoznak.

Nők a vasuti szolgálatban. A nők alkalmazása tekintetében a német vasutaknál következő rendelkezéseket léptették életbe. Nők alkalmazhatók: a fővonalakon a személy- és vegyesvonatoknál mint kalauzok, úgyszintén a tehervonatoknál mint vonatkiséreők. A D. vonatoknál rendszerint nők alkalmazandók mint kalauzok. Lehetőleg nők alkalmazandók a mellékvonalakon is a vonatokon, úgyszintén az irodai és raktári szolgálatban. Váltóállítóknak szintén alkalmazhatók nők.

A sütők éjjeli munkájának eltörlése ügyében a németországi sütőmunkások szövetsége — a belügyminisztérium engedélyével — leszavaztatta a hadban levő sütőipari munkásokat és munkáltatókat. A kérdés az volt, hogy kívánják-e az éjjeli munka eltörlését törvényhozási úton s ha igen, kívánják-e ezt még a háború ideje alatt. A szavazásban 10.308-an vettek részt, és pedig: 7.673 munkás és 2.635 munkaadó. A leadott szavazatok közül 10.247 volt az éjjeli munka törvényhozás útján való eltörlése mellett, 60 ellene. Amellett, hogy a törvényes szabályozás még a háború alatt történjék, 10.203-an szavaztak, ellene 100-an. A munkások közül csak 10-en szavaztak a háború alatti törvényes rendezés ellen, de a munkaadók közül is csak 54-en szavaztak a törvényes rendezés ellen s csak 100-an az ellen, hogy ez a rendezés még a háború ideje alatt történjék.

Gyermekek foglalkoztatása Zürichben. A zürichi községi iskolákban végzett felvételek alapján megállapították, hogy a népiskolák 9.840 idősebb tanulójának 61 százaléka folytat az iskolán kívül valamely foglalkozást.

A német bányamunkások követeléseire, amelyekről e folyóirat legutóbbi számában írtunk, a vállalatok majdnem teljesen elutasító választ adtak. A bérek a vállalatok szerint megfelelően emelkedtek s »ha az élelmezési nehézségeket a munkások súlyosan érzik«, ennek nem a bérek elégtelensége az oka. A válasz utal arra, hogy a vállalatoknak nagy érdekük, hogy a munkások elégedettek legyenek — amihez azonban ez a válasz aligha fog hozzájárulni.

A gyermekmunka ellen. Az Egyesült-Államok szövetségi parlamentje elé törvényjavaslatot terjesztettek, amely a gyermekek készítése árúknak az egyes államok közötti kereskedelmi fogalmát tilalmazza. Az Egyesült-Államokban 895 ezer 10—13 éves és egymillió 14—15 éves gyermek folytat kereseti foglalkozást.

A francia szakegyesületek panasza a hadiipari vállalatok ellen. A francia szakszervezeti szövetség választmánya számtalan panasz alapján orvoslást kér a hadiiparban kifejlődött kizsákmányolási rendszer és kényszer-rendszabályok ellen. Az általánosan szokásban levő különórázások mellett a munkásoknak vasárnapi szünetük sincsen. A választmány hangsúlyozza, hogy kevésszámú tanult szakmunkás kivételével a munkások nagy többségének abére a háború alatt nem emelkedett. Tiltakozik végül az ellen, hogy a munkásokat pénzbírságokkal sújtják s a munkások nehezen megszerzett jogait, amelyeket minden eszközzel megvédendőnek tart, az üzemekben nem respektálják.

Az angol szakszervezetek 48-ik kongresszusa, amelyet szeptember 4-én tartottak Birminghamben, a résztvevők számát tekintve, a legnagyobb volt az eddigiek között. Három millió szervezett munkás képviselőjében 650 küldött volt ezen a kongresszuson.

A kongresszus igen behatóan foglalkozott az élelmiszerdrágaság kérdésével, amelylyel szembeállította a béremelés s a minimális munkabérek hatósági megállapításának a követelését. Emellett még fontos tárgya volt a tanácskozásnak a háború utáni ipari újjászervezés kérdése. Az angol munkások a háború után vissza akarják állítani a gyárakban a szakszervezeti szabályokat,

amelyeknek alkalmazásáról a háború idejére lemondtak. A mind erősebbé váló védvamos agitációval szemben a kongresszus felszólította a parlamenti bizottságot, hogy a munkások nevében bocsásson ki manifesztumot, amelyben a népiszkolai oktatás fejlesztését, a sweating-rendszer megszüntetését, az egészségtelen lakások lerombolását s minden monopólium megszüntetését követelik. A határozat szerint csak ezek a reformok biztosíthatják az ország gazdasági fejlődését s nem a védvám.

SZAKIRODALOM.

»A Munkásbiztosítás Kézikönyve« III. kiadás.

Irta: Dr. Halász Aladár műegyetemi magántanár, az Országos Pénztár ügyész-titkára.

A munkásvédelem kiépíthetlenségének következménye, hogy a munkásbiztosítás, amelyről az 1907. évi XIX. t.-c.-ben s az ahhoz fűződő törvényi vagy egyéb intézkedésekben történt gondoskodás, hosszú és még le nem zárt küzdelmek során tudott csak a magyar viszonyok és a mi állami és társadalmi organizációnk között elhelyezkedni. Ezeknek a küzdelmeknek a leghűbb tükre az a joggyakorlat, amelyet a munkásbiztosítás feladatainak gondozásával megbízott különböző hatóságok a maguk területein kifejlesztettek vagy létesítettek. A Munkásbiztosítás Kézikönyvének szerzője maga is egyik közvetlen részese és munkása ennek a tevékenységnek és ez ad most már harmadik kiadásban megjelenő kézikönyvének nemcsak gyakorlati jelentőséget, de értéket is.

A II. kiadás megjelenésétől négy év telt el. Ennek az időnek első fele a munkásbiztosítás reformjának jegyében folyt le, amely reformnak megvalósítását, illetve végleges megtárgyalását a háború szorította le a napi-rendről.

Akármelyik részét vizsgáljuk a kézikönyvben kimerítő bőséggel és precíz kommentálással feltárt joggyakorlatnak, majdnem mindenütt kimutatható a két főkérdésnek: a reformnak és a háborúnak praedominálása. Sőt egyes vonatkozásokban, mint például a tisztviselő »kérdéseket« rendező bírói ítéleteknél, egyenesen frappáns ennek a két kérdésnek egybefonódott hatása a magyar munkásbiztosítás mai egész szervezetére. Talán azt mondhatnók, hogy e téren már a reformot a bíróságok el is intézték s ennek a reformnak a kikényszerítője egyenesen a világháború volt.

Reformálási törekvések, helyesebben ezeknek hatása nyilatkozik meg azokban az eredményekben, amelyekre bíróságaink a biztosítási kötelezettség egyes kérdéseit illetőleg korábban elfoglalt álláspontjuk *revíziójában* jutnak. Így pl. a községi, törvényhatósági alkalmazottak biztosítási kötelezettségét a törvény szellemében megoldó 1910. G. 71. sz. Kúriai ítélet a legfelsőbb bíróság újabb gyakorlatában nem épen kiterjesztő szellemben fogantatosított revízió alá került. (L. Halász 51. oldal.)

Ugyanennek a reformimpulzusnak hatását ismerjük fel pl. a bíróságoknak abban az értelmezésében, amelyet az 1907. évi XIX. t.-c. 46. §-a 2. bekezdésének adnak, amidőn kimondják, hogy az építető felelőssége elesik, ha a pénztár a vállalkozóval szemben a behajtást nem kellően szorgalmazta. (L. Halász 103—104. oldal.) A pénztárnak, mint közigazgatási szervezetnek csenevész voltát, más egyéb teendőkkel túlterhelt — közigazgatási szervekre való utaltságát — igen élesen világítja meg ez a kérdés s a megoldandó újabb szabályozások egész sorát veti föl.

A betegségélyezési járulékok elévülését illetőleg a régebbi gyakorlat

a ki nem rótt járulékok elévülésének kérdését a magánjogi (32 évi) elévüléssel egyezően oldotta meg. A kérdés legújabb revíziója alkalmával a ki nem rótt járulékok elévülési ideje is 5 évben állapított meg, oly indokolással, amelyből kitűnik, hogy a bíróság teljesen konszolidált pénztári szervezet és a munkásbiztosítási kötelezettségeket precizen teljesítő érdekeltég premisszáiból indult ki. (L. Halász 104. o.) A bíróság nem tehet róla, hogy a premisszák nem vágnak össze teljesen a való élettel.

Az állami és egyéb alkalmazottak kivonulási processzusának, az ipari és mezőgazdasági munkaviszony és biztosítás merev szétválasztásának hatása erősen érzik a joggyakorlatnak azokon a területein, ahol még ily természetű rendezendő kérdések merültek föl. Ellentétben azzal a kiterjesztő törvényt magyarázattal, amely a régebbi joggyakorlatot jellemzi, az újabb gyakorlat legalább is várakozó álláspontot foglal el s talán a sok reform-diskusszió hatása alatt stagnál, sőt visszafejlődik. Elég pl. a gazdasági gépmunkások régebbi járuléka, a kincstári erdőmunkások biztosítása tárgyában kifejlődött gyakorlatra utalni. (L. Halász 24—25. o. 13. o. 8. j.)

Ugyanezzel a reformvárással indokolhatjuk talán azt is, hogy a levont, de a pénztárba be nem szolgáltatott járulékokért való büntetőjogi felelősség szigorúbb elbírálását felsőbb bíróságaink nem találták jogilag megindokolhatónak (L. Halász 94. o.) A közelmúltban élelmiszerhamisítási deliktum elbírálásánál a bíróságok azonos módon szabályozott, azaz kihágásnak minősített deliktumra a B. T. K. súlyosabb rendelkezéseit találták alkalmazhatónak.

A pénztárpolitikai szempontok mellett a kézikönyvben megtalálja a munkásbiztosítás bármelyik érdekeltége mindazt, ami a vonatkozó joganyagból ma élő jognak tekinthető. A törvény VI., VII. és VIII. fejezetéhez fűződik a betegségi és baleseti segélyezés egész joganyaga és a főbb eljárási döntések.

A munkaadó-érdekeltég bő tájékoztatást talál a törvénynek különösen I—V. fejezetéhez fűződő joganyagban, amely a biztosítási és a fizetési kötelezettségre vonatkozó összes tudnivalókat tartalmazza, valamint a könyvhöz csatolt I. és II. függelékben, amelyek a balesetbiztosítás technikájára vonatkozó és a veszélyességi táblázatot tartalmazó rendeleteket teljes egészükben adják. A törvény 46. §-ához fűződő gyakorlat és kommentár különösen figyelemreméltó, mert a munkásbiztosítási tartozások behajtása és az üzemutódlások körül felmerülő kontroverziák megoldásában nagy segítségül szolgálhat. Az erre vonatkozó kommentárt a Munkásügyi Szemle augusztusi számában közöltük.

E kontroverziák elintézése körül a törvény 156—157. §-aihoz kapcsolt gyakorlat és kommentár szolgál teljes tájékozásul úgy a jogkereső közönség, mint a jogi képviselők számára, mert a munkásbiztosítási peres eljárásnak a normális peres eljárástól némileg elütő szabályait kimerítően tárgyalja.

A mű, mint az 1907. évi XIX. t.-c.-hez egész a legújabb napokig fűződő joggyakorlat feltüntetője s ennek kapcsán e törvénycikk egyetlen kimerítő kommentálása, nagy szolgálatot van hivatva tenni mindazoknak, akik ma vagy a jövőben a magyar munkásbiztosítással foglalkozni fognak.

A műnek, amely a könyvadásforgalomba nem kerül, ára vászonkötésben 10 korona; megrendelhető a Munkásügyi Szemle kiadóhivatalában (Budapest, V., Falk Miksa-u. 5. sz.)

...	JOGGYAKORLAT	...
-----	---------------------	-----

BETEGSEGÉLYEZÉS.

Köteles-e a munkásbiztosító pénztár azt vizsgálni, hogy a táppénzutasítványt benyújtó fél jogosult-e a táppénz felvételére.

I.

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1914. március 3-án kelt 1913. Bel. III. 70/3. sz. ítélete.

Ítélet: A bíróság kötelezi az Országos Pénztárt, hogy a helyi szerve útján igénylőnek táppénz fejében 12 korona 25 fillért fizessen.

Indokolás: Igénylő a pénztárnál 1913. július 23-án megjelenve, azt állította, hogy az 1913. július 15-től 21-ig terjedő egy hétre eső 12 korona 25 fillér táppénzt meg nem kapta és ebből folyóan a pénztártól azt kérte, hogy a kérdéses időre eső ez összeg részére szintén folyósítsassék. A pénztár azonban igénylőt e követelésével elutasította, arra az álláspontra helyezkedvén, hogy az 1913. július 21-én kelt táppénzutasítványra vezetett és az iratok közé csatolt nyugta szerint az igénylő ez összeget is felvette és hogy még azon esetben is, ha ezt az összeget nem az igénylő, hanem egy arra nem jogosult vette volna fel, ennek kárát az igénylő köteles viselni, miután ez csak az ő vétkes gondatlanságának lehet a következménye, amennyiben a táppénzutasítványok kiszolgáltatásakor nevének felhívására az utalvány átvétele végett nem jelentkezett és túrta, hogy azt helyette jogosulatlan egyén vette át. Az igénylő ezen elutasító határozat ellen felebbezéssel élt.

A bíróság abból indult ki, hogy minden kötelmet és így a pénztár fizetési kötelezettségét is csak az olyan szolgáltatás szüntetheti meg, amely a jogosulttal szemben történik és hogy a nem jogosult egyénnel szemben teljesített szolgáltatás a jogosított igényeinek sérelmére nem szolgálhat.

Már pedig azt, hogy fizetési kötelezettségének a jogosított igénylővel szemben tett eleget, a pénztár tartozott volna igazolni és ennek igazolására a július 21-diki utalványra vezetett nyugta, illetve az azon lévő »V. Imre« aláírás annál kevésbé lehet alkalmas, mert ezen aláírásnak a V. Imre elismert aláírásával való egyszerű összevetése, de különösen a bírósági írásszakértőnek részletes indokolással és fénykép-felvételekkel is támogatott nyilatkozata kétségtelenné teszi, hogy a bizonyítékul felhasználni kívánt nyugta aláírása nem az igénylő kezeírásától eredt. Ily körülmények között tehát el kell fogadni a bíróságnak való gyanánt az igénylő azon előadását, hogy a kérdéses 12 korona 25 fillért ő máig meg nem kapta és ehhez mérten a Törvény 50. §-ának 3. pontjához képest a pénztárt a 12 korona 25 fillérben marasztalni kellett. Annál is inkább marasztalendő volt a pénztár ezen összegben, mert — bár a bíróság is osztja a pénztár azon álláspontjának helyességét, hogy az igénylő vétkes mulasztása esetén az ebből eredő károk csak őt terhelnék, — azonban a jelen esetben az igénylő terhére vétkes gondatlanság vagy mulasztás egyáltalán meg nem állapítható, amennyiben a pénztár az igénylő tagadásával szemben a puszta állításon kívül semmiféle bizonyító adatot nem szolgáltatott annaképpen, hogy a kérdéses táppénzutasítvány kiadásakor az igénylő jelenlétében az ő neve felhívott volna és hogy az igénylő ezt hallva, túrta a táppénzutasítványnak nem jogosult egyén által történt felvételét és ekként cáfolatlan maradt az igénylőnek azon előadása, hogy jelenlétében neve hangosan nem csak fel nem hivatott, hanem még jelentkezésére is csak további várakozásra utasított mindaddig, míg utóbb azzal küldetett el, hogy a táppénzutasítványt már másnak kiadták. A pénztár feladata ugyanis elsősorban arról gondoskodni, hogy a táppénzutasítványok kellő ellenőrzés mellett a jogosított kezébe kerüljenek és ha ennek dacára a pénztár könnyelműen jár el, ennek kárát csakis maga a pénztár viselheti.

II.

A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal 1916. szeptember 7-ikén kelt 1914. P. 383/2. számú ítélete.

Ítélet: A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal a pénztár fölebbezését elutasítja s az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyja.

Megokolás: A főbbviteli bíróság az eljáró munkásbiztosítási választott bírósági ítélet megokolásában kifejtetteket törvényeseknek és helyeseknek találta.

Igaz az a főbbezésbeli érvelés, hogy a táppénzutasalványon lévő és igénylő nevét feltüntető aláírásnak hamis volta azon kérdés szempontjából nem tekintendő döntő körülménynek, érvényes-e az ilyen valótlán aláírású nyugta ellenében történt fizetés? Nem tekinthető ez döntőnek azért, mert a pénztárnak tényleg nem áll módjában a táppénzfizetések alkalmazásával az elismervényen lévő írás valódiságát kutatni. Mégsem jelentéktelen a szóban lévő aláírás valótlán volta igénylő azon állítása hitelének mérlegelése szempontjából, amely szerint a táppénzt meg nem kapta, hanem valaki más jogtalanul vette fel. Ezt az utóbbi állítást a pör többi körülményei is támogatják, nevezetesen az a tény, hogy igénylő a részére kiállítandó táppénzutasalványt nyomban orvosi megvizsgálása után kereste és az ápolónőnél és a pénztári orvosnál utalvány-másodlat kiállítását szorgalmazta és kieszközölte. S noha igénylő azt, hogy nem ő, hanem más, oly személy vette fel a kérdéses táppénzt, aki e fölvetelre jogosítva nem volt, kétségtelen bizonyítékokkal igazolni nem tudja, — minthogy ez a reá nézve nemleges tényre vonatkozólag természetesen is, — mégis figyelemmel arra, hogy igénylőnek a főbbviteli tárgyaláson tett előterjesztései, a különféle bírói kérdésekre adott válasza következeteseknek és megbízhatóknak mutatkoztak, a főbbviteli bíróságnál az Eljárási rendelet 111. §-ának figyelemmel tartása mellett az a meggyőződés érlelődött meg, hogy való igénylőnek abbéli kereseti állítása, hogy a pénztár jogosulatlan személynek teljesítette a fizetést s ekként igénylő jogos táppénzkövetelése kielégítést nem nyert. Már pedig helyesen állapította meg az elsőfokú bíróság azt, hogy a jogos igény ezen kielégítetlensége nem igénylő hibájára vezethető vissza.

A főbbviteli bíróság mérlegelése szerint ezt a károsodást a táppénzutasalványok kézbesítése körül szokásos abbéli helytelen módszer okozta, hogy a táppénzutasalványt és a tagtól átvett munkaadói igazolványt a sokszor nagy tömegekkel telt gyűlö helyen név kikiáltás után jelentkezőknek anélkül adják ki, hogy a személyazonosság bármiképen valószínűsítették. Ha az a természetes eljárás mód, hogy a táppénzutasalvány az orvosilag megvizsgáltnak nyomban a vizsgálat s a keresetképtelenségnek ekként való igazolása után kézzől-kézre átadassék, bármily okból nem nyerhet alkalmazást, akkor akár a pénztárvezetőknel szokásos kettős számjelszés egyikének a tag részére a várakozási időre való átadás útján, akár bármely más megfelelő módon kellene biztosítani azt, hogy a táppénzutasalványt vagy maga a megvizsgált pénztári tag, vagy annak jogszerű megbízottja kapja kézhez.

A vázolt helyzetben az elsőfokú ítélet megváltoztatására nem volt indok.

Csaknem teljesen analog esetben hozott döntést az osztrák belügyminiszter egyik betegsegélyző pénztár felebbezése alapján. A miniszteri határozat szerint az ügy vizsgálatánál az a mérvadó, hogy a kerületi betegsegélyző pénztár alapszabályszerű köteletségének megfelelőleg a táppénzutasalvány felmutatónak a táppénzt kifizette. Az, hogy a kerületi pénztárt terheli-e mulasztás s ha igen, mennyiben, azért, hogy a kifizetés nem az igényjogosult kezéhez történt; továbbá, hogy ebből a pénztárra minő következmények hárulhatnak, a politikai hatóság hatáskörébe nem tartozik. A betegsegélyző pénztár eljárása a biztosítási törvény rendelkezéseivel ellentétben nem áll.

(L. Munkásügyi Szemle 1916. évi 173. oldalán.)

Katonai szolgálatot teljesítő vállalati pénztári orvos illetménye.

A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal biztosítási tanácsának 1916. június 20-án kelt 6.289/1916. számú határozata.

Határozat: A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal megállapítja, hogy jogos az Országos Pénztárnak az az álláspontja, amely szerint a vállalati betegsegélyző pénztár a szóban lévő 150 K követeléssel a pénztárt föntartó vállalatot megterhelni tartozik.

Megokolás: A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal a vállalati betegsegélyző pénztárnál fogantatosított felügyeleti vizsgálata alapján egyebek között azt az észrevételt is közölte az Országos Pénztárral, hogy a pénztárkönyvben

foglalt bevezetés szerint a vállalati betegsegélyző pénztár a katonai fegyvergyakorlatra behívott pénztári orvos fizetését fegyvergyakorlata tartamára kifizette és fizette a helyettesítő orvos díjait is. E leirat folytán az Országos Pénztár fölhívta nevezett helyi szervét, hogy az orvosnak kifizetett 150 K-t a vállalkozótól követelje vissza. A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal a vitát az Országos Pénztár eljárásának helyeslésével döntötte el. A Hivatal mindenekelőtt kiemeli, hogy a pénztár és nevezett orvos között a szóbanlévő időben szabályszerűen jóváhagyott szerződés nem volt és az orvos a pénztári teendőket szóbeli megállapodás alapján látta el. A pénztár az orvosnak rendes 150 K havi fizetését a fegyvergyakorlat időszakára is kifizette, míg helyettese, fuvardíjjal együtt, ugyanarra az időre 200 K-t kapott. A Hivatal jogi fölfogása szerint a 150 K fizetése ily tényálláshoz képest jogellenesen történt. Külön, joghatályos szerződésbe foglalt és a fegyvergyakorlat idejére járó illetményekre vonatkozó megegyezés hiányában ugyanis a kérdés eldöntésénél az általános magánjogi szabálynak kell érvényesülni. Ilyképen pedig azt vette alapul a Hivatal, hogy a szerződésen alapuló viszonyos teljesítés kötelezettsége esetén az a szerződő fél, aki a teljesítést — bár véletlenül — elmulasztja, a másik féltől sem követelheti a viszonyos kötelelem teljesítését. Ebből következik, hogy a tárgyalt esetben a pénztári orvosi teendők ellátására vállalkozott Dr. Br. E.-nek nem volt jogszerű igénye arra, hogy arra az időre is díjaztassék, amely időn szolgálatot nem tett. A részére teljesített ez a fizetés tehát jogtalan volt és teljesen lényegesen a vállalati betegsegélyző pénztárnak a körorvosok másként szabályozott jogviszonyaira alapított hivatkozása. Minthogy pedig az 1907 : XIX. t.-c. 146. §-a értelmében a gyáros a vállalati betegsegélyző pénztár törvényszerű működéseért saját vagyonával felelős, ennél fogva jogos az Országos Pénztárnak az az álláspontja, amely szerint a kellő alap nélkül kifizetett 150 K összeget a pénztár föntartó vállalattal szemben követelésbe kell helyezni.

Erődítményi munkások biztosítása.

A németbirodalmi biztosítási hivatal 1916. június 17-én kelt II. 3.833/16. sz. elvi döntése.

Határozat: A hivatal a panaszt elutasítja.

Indokolás: Kimondotta a hivatal, hogy az önként munkába állott erődítményi munkások biztosítási kötelezettség alá esnek. A RVO. 165., 544. és 1226. §-ai értelmében biztosítási kötelezettség alapja: foglalkoztatás javadalom ellenében. Eszerint a foglalkoztatott részére kifizetett összegek, a teljesített munka ellenszolgáltatmányai. A konkrét esetben ilyenről nem lehet szó, ugyanis a hadiszolgáltatásokról intézkedő 1873. június 13-án kelt törvény 3. §-a értelmében a mozgósítás alkalmával a községek a birodalomnak — többek között — erődítményi munkásokat rendelkezésére bocsátani tartoznak. E személyek tehát kötelezve vannak a község rendelkezése alapján a munka felvételére. Eszerint tehát itt törvényen alapuló közjogi természetű munka teljesítéséről van szó. Ha a hadiszolgáltatásra bevont személyek az utóbb hivatkozott törvény értelmében bizonyos járandóságokban részesülnek is, világos, hogy a munkát nem e járandóság kedvéért vették fel és a munkák teljesítése nem függ a járandóságok kifizetésétől s a fizetés elmaradása esetén nem volnának jogosultak a munka abbahagyására. A kötelezettség független a járandóság összegétől is. Egyébként közjogi természetű kötelezettségekből folyólag végzett munka díjazásáról nem is lehet szó, a kifizetett járandóság tulajdonképpen kártalanítás, mert a hadiszolgáltatásra kötelezett egyén munkáját ez idő alatt nem értékesítheti. A szóbanforgó esetben nem áll fenn a szabad csereviszony bér és munka között, úgy, hogy a hadiszolgáltatásra kötelezett munkások biztosítási kötelezettség alá tartozóknak már ezért sem tekinthetők.

Megszállott területen dolgozó alkalmazottak biztosítása.

A birodalmi biztosítási hivatal 1916. május 6-án kelt II. K. 1.226/15. sz. elvi döntése.

Határozat: A hivatal a panaszt elutasítja.

Indokolás: A k-i élelmezési hivatal a háború folyamán L.-be, Franciaországba helyeztetett át és 4 raktári munkását továbbra is a k-i Allg. Ortskrankenkasse-nál kívánta biztosítani. A pénztár a biztosítási kötelezettséget tagadta. A hivatal fölfogása szerint biztosításjogi szempontból a megszállott ellenséges terület a RVO

214. §-a utolsó bekezdésében értett külföldnek tekintendő ; megállapítja a hivatal azt is, hogy a konkrét esetben nem rövid tartamú, apróbb munkálatokról van szó. A biztosítási kötelezettség elvileg csak a belföldön dolgozó munkásokra terjed ki, kérdés, hogy a betegség esetére biztosítás szempontjából valamely, a külföldön teljesített munka - éppen úgy, mint a baleset-, rokkant- és hátramaradott-biztosításnál - nem lehet-e belföldi üzem része, tartozéka, folytatása, vagy kiágazása és mint ilyen, nem tekinthető-e bizonyos szempontból belföldi foglalkoztatásnak. A rokkantbiztosításnál az RVO. 1330. §-ának abbeli rendelkezése irányadó, hogy t. i. a belföldön székelő üzemek átmenetileg külföldön foglalkoztatott alkalmazottai az üzem székhelyére illetékes biztosító intézetnél vannak biztosítva. A balesetbiztosításnál a joggyakorlat függetlenül törvényes rendelkezésektől a felmerülő szükségletek méltányolásával fejlődött ki. A törvényes rendelkezés hiánya tehát a betegség esetére biztosítás tekintetében sem zárna ki önmagában hasonló felfogás érvényesülését. Nem volt azonban figyelmen kívül hagyható, hogy mások a viszonyok a betegségi biztosításnál, úgy a biztosítási szervek sajátos kialakulása, mint a pénztári tagsági viszony szabályozása tekintetében. Nem érinti a hivatal azt a kérdést, hogy üzemkiágazás esetében vállalati vagy ipartestületi betegsegélyző pénztár alkalmazásba jöhet-e ; az Ors- és Landkrankenkasse illetékessége a RVO. 226. §-a értelmében csak helyi kerületekre terjed ki. Az utóbbi körülményeknek, másrészt annak egybevetése alapján, hogy a szóbanforgó munkálatok nem rövid tartamuak, a hivatal felfogása szerint a megnevezett üzem munkásai betegség esetére biztosítási kötelezettség alá nem esnek.

BALESETBIZTOSÍTÁS.

Ólommérgezés — üzemi baleset.

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1915. A. bal. III. 4/11. számú 1916. augusztus 22-ikén kelt ítélete.

Ítélet: A bíróság kötelezi az Országos Pénztárt, hogy igénylőnek az ítélethozatalig lejárt részletek fejében 6.235 korona összeget, 1916. évi szeptember hó 5. napjától kezdve minden hó 5. napján előlegesen havi 104 korona 75 fillért végrehajtás terhével folyósítson.

Indokolás: Sz. M. betűszedő, ólommérgezés következtében megbetegedett és állandó orvosi gyógykezelés alatt állott. Minthogy azonban állapota annyira súlyosbodott, hogy teljesen munkaképtelennek érzi magát, azt kérte, hogy betegsége, mint üzemi mérgezés, balesetnek tekintessék és részére állandó járadék állapíttassék meg.

Az Országos Pénztár igénylőt baleseti kártalanítás iránti igényével elutasította, mert betegsége ólommérgezés volt és így nem balesetnek a következménye. Igénylő e határozat ellen felebbezéssel élt, igényének megállapítását kérve.

A bíróság megállapította igénylő egyéni lapjából, hogy ólommérgezés miatt már több ízben állott orvosi kezelés alatt és a 20 heti táppénzt is több ízben kimerítette. Az Országos Pénztár üzemi osztályának jelentéséből a bíróság megállapította tényként, hogy az a munka, amelyet igénylő végzett, olyan természetű, hogy annak folytán ólommérgezés állhat elő. A betűszedő munkája közben ugyanis állandóan ólomanyaggal foglalkozik. Ez az anyag kopásnak van kitéve és így a betűtípusok elhelyezésére szolgáló szekrényekben ólompor rakódik le, amelynek belégzése okozza az ólommérgezést.

A pénztár elutasító határozata folytán mindenekelőtt az a kérdés volt eldöntendő, hogy az ipari munka közben szenvedett ólommérgezés balesetnek tekinthető-e s mint ilyen, szolgálhat-e alapul az 1907 : XIX. t.-c. VII. fejezete szerinti kártalanításra, vagy csak megbetegedésnek minősíthető, ami pedig csak a betegsegélyezés keretén belüli terheket rója a pénztárra. E kérdés eldöntésénél a bíróság mindenekelőtt a baleset szó helyes etymologiai értelmezését keresve, azt tette vizsgálat tárgyává, hogy a baleset fogalma kizárja-e vagy megengedi az ólommérgezésnek balesetté való minősítését. A baleset szónak törvényes magyarázatát sem hazai, sem a külföldi törvényekben nem találjuk meg. Tény az, hogy a gyakorlat általában s az e kérdést fejtegető elméletek is balesetnek csak valamely rendkívüli és váratlan eseményt tekintenek, amely az emberi testre okozott közvetlen behatás folytán az egészségre kárt okozó eredményt idéz elő. Így a Kúria 265/1910., 824/1910. stb. számú határozataiban a balesetnek

fogalmát úgy határozza meg, hogy »véletlen külső behatás, mely a testi egészségre kárt, vagy halált okozó eredményt idéz elő.« Ugyanigy a német Reichsgericht is balesetnek egy kívülről jövő mechanikus behatást tekint, amely a szervezet azonnali megsérülését idézi elő. Általában az állapítható meg, hogy a baleset szó közhasználati értelmezése szerint különösen két tényező fenforgását kívánja meg úgy a gyakorlat, mint az elmélet és pedig a testre gyakorolt közvetlen külső behatást és az ebből előálló rögtöni, vagy legalább is rövid idő alatt mutatkozó káros következményt. A baleset fogalmának ez a meghatározása a magánjogi viszonylatokban a közhasználatnak tényleg meg is felel s a magánjogban, amely a fogalmakat csak az azoknak általánosan ismert és szokásos tartalmával ruházhatja fel, kielégítő is.

De az 1907 : XIX. t.-c. különös jogterület lévén, a fogalmak meghatározásánál nem etégedhetik meg azok olyan magyarázatát, amely ugyan a közhasználatnak a magánjog szempontjából megfelel, azonban a törvény intencióját és szellemét nem fedi.

Ebből a szempontból vizsgálva a kérdést, azt látjuk, hogy az 1907 : XIX. t.-c. sem határozza meg a baleset szó fogalmát, amit az indokolás azzal magyaráz meg, hogy »ilyen meghatározás minden kétséget kizárólag nem is lehetséges.« Már ebből kitűnik, hogy ez a törvény is a baleset fogalmának megállapítását a mindenkor esetenk megfelelően a bíróság döntésére bizza.

Az 1907 : XIX. t.-c. VII. fejezetének, amelyben a balesetbiztosítást szabályozza s amelyben a baleseti segélyezést elválasztja a betegsegélyezéstől, a helyesen felismert szociális célja az, hogy minden olyan munkaképességcsökkenés, amelyet a biztosított üzemi munkája közben testi sérülés folytán elszenvedett, a törvényben meghatározott módon és mértékben kipótoltassék. E cél szempontjából pedig — fentartva a baleset általánosan elfogadott fogalmából a testre, illetve szervezetre gyakorolt rendkívüli külső behatást — balesetnek kell tekinteni minden olyan rendkívüli külső testi behatást, amely következményében nem muló betegséget, hanem állandó munkaképességcsökkenést okoz. Hogy ez a behatás nem pillanatnyilag, hirtelen, mintegy uno ictu éri a szervezetet, s hogy ennek következménye nem azonnal, hanem csak hosszabb idő múlva jelentkezik, nem foszthatja meg a munkaképességcsökkenést okozó külső behatást baleseti jellegétől, mert ha ezt elfogadnók, úgy a törvény célját ismernénk félre és azon olyan megszorítást tennénk, amely sem a törvényhozó akaratából, sem a törvény által védeni célzott társadalmi érdek szempontjából megkivánt nem lenne. Különösen ami a következményeknek nem azonnali jelentkezését illeti, azt látjuk, hogy ezt maga a törvény sem kívánja meg. Ugyanis a 89. §. szerint a kártalanítási igény elévülési idejét két évben állapítja meg akkor, ha a baleset következményei csak egy év múlva jelentkeznek. De a gyakorlatban is számtalan esetet látunk, amikor a következmény csak hosszabb idő múlva jelentkezik, anélkül, hogy ez esetek baleseti jellege bármikor is kétségbe vonatnék.

Az ólommérgezés az orvosi tudományokban megállapított felfogás és a bírósági orvosszakértőnek véleménye szerint is úgy keletkezik, hogy az ólom a szájon át, mint ólomgőz vagy mint ólompor kerül a légzőszervekbe, részben pedig a nyállal összekeveredve, a gyomorba. Másrészt munka közben szennyezett kéz útján, vagy direkt, vagy indirekt úton (dohányzás, étkezés) kerül a szervezetbe, ahol vegyi folyamat útján idézi elő mérgező hatását.

Kétségtelen tehát, hogy az ólommérgezés a szervezetet ért rendkívüli külső behatás folytán keletkezik és így, amennyiben az üzemi munka közben történik, a baleset szónak fenti meghatározását kimeríti, annyival is inkább, mert az ólommérgezésről a bíróság által is megfigyelt statisztika szerint is az ólommérgezés az ólommal való foglalkozásnak nem okvetler következménye, mert nem minden ólommal foglalkozó munkás szerzi azt meg, sőt aránylag csekély $\frac{1}{100}$, de az ólommérgezés e $\frac{1}{100}$ -kai is csökkenthető s a kör megszerzése elkerülhető kellő óvintézkedések foganatosítása által (így az ólombetűk tartására szolgáló fiókok gyakori tisztítása, étkezés előtti kézmosás stb.). E körülmények figyelembevétele mellett is nyilvánvaló, hogy az ólommérgezés bekövetkezte rendkívüli külső behatás folytán előállott esemény, ami a baleset fogalmát fedi.

Mindezek alapján a bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy az ólommérgezés, amennyiben az ipari munka közben és annak folytán keletkezett, balesetnek tekintendő és mint ilyen kártalanítandó a törvény VII. fejezetében előirt szabályok szerint. Erre a felfogásra vezette a bíróságot annak a felismerése is, hogy az 1907. évi XIX. t.-c. azt a szociális feladatot, amelyet célul tűzött ki, csak

kiterjesztő és nem megszorító magyarázai mellett érheti el. Ez a szociális feladat pedig, mint az a törvény általános indokolásából is kitűnik az, hogy a munkásnak keresetképtelensége esetére megfelelő ellátás biztosíttassék. Már pedig az olyan munkás, aki üzemi munkájának következtében szerezte a munkaképtelenséget, kétségtelenül ellátásra szorul, tehát a bíróság nem követné a törvény célját, ha az ilyen munkást a keresetképtelenséget előidéző oknak megszorító magyarázata alapján a megfelelő ellátás igényétől elzárná.

Nem nyugszik törvényes alapon a pénztár határozatának az az álláspontja hogy az ólommérgezés balesetnek azért nem tekinthető, mert az, ipari megbetegedés. Az ipari megbetegedés fogalmát törvényhozásunkban, mint külön szervezett és a balesettől elválasztott fogalmat ugyanis nem találjuk meg. Nincs tehát semmi törvényes akadálya annak, hogy az olyan megbetegedés, amely ugyan az ipari megbetegedés ismérveit is magán viseli, de a balesetnek fent megállapított fogalmát is fedi, — amilyen az ólommérgezés is, — balesetnek tekintessék és nincs semmi alap arra, hogy az a munkás, akinek munkaképtelenségét olyan megbetegedés idézte elő, amely az iparából folyik, azért, mert erről külön törvény nem intézkedik, támasz nélkül hagyassék. Az ipari mérgezéseket e szempontból tárgyaló elméleteknek az az aggálya, hogy a bírói gyakorlat nem hivatott e kérdés eldöntésére, mert az a törvényhozás hatáskörebe tartozik, szintén nem indokolt, mert az ipari mérgezéseknek balesetként való kezelése csak a törvénynek a bíróság meggyőződése szerinti magyarázata, ami pedig, amennyiben tételes törvénybe a magyarázat nem ütközik, a bírói hatalom gyakorlásának egyik törvényes eszköze. De a bíróság felfogása e kérdésben nem is egyedülálló. Az angol 1906. évi balesetbiztosítási törvény bizonyos ipari mérgezéseket, köztük az ólommérgezést is, kifejezetten balesetnek tekint és mint ilyen kártalanítja.

Ezek után, tekintettel arra, hogy az 1907. évi XIX. t.-c. szerint csak azok esnek balesetbiztosítási kötelezettség alá, akik a 3. §-ban felsorolt vállalatoknál vagy munkáknál vannak alkalmazva, vizsgálendő volt az a kérdés, hogy az igénylő ilyen vállalat alkalmazottja volt-e és illetve az a munkakör, amelyben az ólommérgezés érte, ilyen biztosítási kötelezettség alá eső üzemnek tekinthető-e.

A bíróság ezt a kérdést is igenlőleg döntötte el. Ugyanis a törvény 3. §-ának 10. pontja szerint balesetbiztosítási kötelezettség alá esnek: a gyúlékony, az egészségre ártalmas vagy mérges, úgyszintén a robbanó anyagok előállításai és feldolgozói munkálatai. Tény az, hogy az ólom mérges és az egészségre ártalmas anyag, igénylő üzemi munkáját tehát ilyen mérges anyaggal való foglalkozás képezte. A törvény szavait szorosán magyarázva ugyan, csak a mérges anyagok előállítása és feldolgozása lenne ilyen veszélyes üzemnek tekintendő. Nyilvánvaló azonban, hogy a törvény azért sorozta az ilyen üzemeket a balesetbiztosításra kötelezett üzemek közé, mert a mérges anyagokkal való foglalkozás a testi épségre fokozott veszélyt rejt magában, ez a veszély azonban fenforog akkor is, ha a munkás mérges anyaggal állandóan közvetlenül érintkezik, azzal foglalkozik, anélkül is, hogy azt feldolgozná vagy előállítaná. *A feldolgozás fogalma alatt tehát nemcsak azt a műveletet kell érteni, amelynek folytán a mérges anyag alakját, térfogatát vagy halmazállapotát megváltoztatja, hanem minden olyan munkaeredményt, amelynek létrehozásához mérges anyag használata szükséges.* Ebből pedig a bíróság azt állapította meg, hogy igénylő olyan üzemben volt alkalmazva, illetve ebben olyan munkával foglalkozott, amely a törvény 3. §-a 10. pontja szerint balesetbiztosítási kötelezettség alá esik.

Eldöntendő volt még az a kérdés, hogy a *baleset megtörténte mely időpontra tétessék* és így a kártalanítás alapjául veendő munkakeresmény mely idő után számíttassék. Tény az, hogy az ólommérgezés kezdeti stádiumában, amikor még a testbe hatolt ólomanyag romboló hatását nem fejtette ki s megfelelő kezelés mellett gyógyítható is, csak betegségnek tekinthető s a szervezetbe hatolt ólom csak lassanként, fokozatosan fejt ki káros hatását ez alatt a lappangási időszak alatt a mérgezés, az orvosi vélemények szerint is, esetleg még fel sem ismerhető. Így balesetté a fenti meghatározások szerint is csak akkor válik, ha a mérges anyagnak a szervezetre folytonosan ható káros behatása állandó munkaképtelenséget vagy munkaképességcsökkenést eredményez. Ez időpontnak azt a napot vette a bíróság, amikor igénylő munkaképtelenségét érezve, a pénztárnál kártalanítási igényével jelentkezett s amikor a munkaképtelensége a pénztári orvosok által is megállapított. *A pénztárnál igénylő 1911. szeptember 5-én jelentkezvén, a baleset időpontjául a bíróság ezt a napot vette.*

A munkaképességcsökkenés mérvére nézve a bíróság elfogadta a bírósági orvosszakértő véleményét s figyelemmel arra, hogy igénylő eddigi rendes foglalkozását már nem folytathatja, de idegállapotánál fogva más rendes munka végzésére sem képes, munkaképességcsökkenését 100%-ban állapította meg.

Nem került el a bíróság figyelmét az a kérdés sem, hogy igénylő kártalanítási igénye, tekintve, hogy az iratok szerint igénylőn az ólommérgezés tünetei már 1908. évben mutatkoztak, figyelemmel a törvény 89. §-ára, nem évült-e el?

A baleset időpontjának megállapításánál kifejtett indokok szerint azonban az ólommérgezés baleseti jellege csak a munkaképtelenség jelentkezésekor vált felismerhetővé, amikor is igénylő igényét rövid idő múlva érvényesítette, így az elévültnek nem tekinthető.

Az üzemi baleset fogalmához.

A németbirodalmi biztosítási hivatal 1916. március 9-én kelt Ia 2.725/15. 7. A számú ítélete.

Ítélet: A bíróság sérült kártalanítási igényének helyt ad.

Indokok: Felperes téglagyári munkásnak egy töltésről földet kellett lelapátolni, amelyet azután mezei vasúton egy távolabb eső helyre szállítottak. Mikor munkájával elkészült, ahelyett, hogy a vágány mentén haladó gyalogúton ment volna vissza a gyárba, felugrott az éppen arra menő mezei vasútra. A vonatvezető tréfából megragadta a fejét, minek következtében felperes lecsúszott a kocsiról, még pedig oly szerencsétlenül, hogy a vonat átment az egyik lábán s alsó lábszáron súlyos zúzódásokat szenvedett, úgy hogy azt később le kellett vágni. A bíróság nem látja teljesen beigazoltnak sem azt, hogy a mezei vasútnak a téglagyár munkásai részéről való használata hathatósan meg lett volna tiltva, sem pedig azt, hogy felperes a tilalom ellen vétett. De az ilyen tilalom megszegése magában még nem is zárja ki az üzemi baleset megállapításához szükséges baleset és üzem közti okozati összefüggést, ha a biztosított kétséget kizáróan az üzemmel kapcsolatos munka végzése közben szenvedett balesetet. Felperesnek vissza kellett mennie a gyárba, mert ott újabb földhányási munkát kellett végeznie. Az út megtétele tehát üzemi tevékenység volt. Az a körülmény, hogy az utat egy alapjában nem rendes közlekedési eszközön akarta megtenni, nem bír fontossággal, mert a közlekedésnek ez a módja szokásban van és veszélylyel sem jár. Annak sincs jelentősége, hogy felperes a mozgásban lévő vasúton ugrott fel, mert ez a mozgás oly lassú, hogy a felugrás egyáltalában nem veszélyes. Mindezeknél fogva felperes nem az üzemtől független, maga előidézte veszélynek, hanem üzemi balesetnek áldozata.

MUNKAVISZONY.

Az iparbíróság illetékessége ellenséges alattvaló munkások kereseteinek elbírálásánál.

A berlini iparbíróság 1916. február 9-én kelt 45. sz. ítélete.

Ítélet: A bíróság a keresetet elutasítja.

Indokolás: Felperest, — aki orosz alattvaló — a lodzi német munkahivatal közvetítette alpereshez, kölcsönös megállapodásuk szerint legalább 4 havi tartamú munkára. Ez idő lejártá előtt felperes bizonyos munkák elvégzését megtagadta és a munkából kilépett. Alperes a rendőrségi igazolási-lapot és a rokkant-biztosítási nyugtakártyát csak később szolgáltatotta ki részére. Felperes azon az alapon, hogy az igazoló iratai visszatartásának idejében más munkát nem kaphatott, kártérítés iránt támasztott igényt. A bíróság az igényt érdemben elutasította, mert a munkaviszony felperes hibájából szakadt meg és alperes emiatt nem volt köteles felperes igazoló-lapján feljegyezni, hogy annak tulajdonosa tőle szabályszerűen lépett ki. Felperes tehát nem az igazolási-lap, hanem a bejegyzés hiánya következtében nem kaphatott újabb munkát. Alperes ama állítása, hogy az iparbíróság nem illetékes és hogy ellenséges külföldi munkások követeléseai egyáltalán nem perelhetők — nem tartható fenn, mert felperes teljesen a saját elhatározásából kölcsönösen megállapított munkafeltételek mellett, nem pedig valamely hatósági kényszer folytán lépett munkába alperesnél. A rendőrségi korlát ozások felperest nem mint munkást, hanem mint külföldit terhelik. Nem kétséges es egyébként, hogy ipari munkaviszonyról és az ebből folyó »ipari viszályról« van szó, a GGB értelmében az iparbíróság illetékessége nincs feltétele khez

kötte. A birodalmi kormány oly irányban, hogy ellenséges külföldi munkások bérkövetelései perelhetők ne volnának, rendeletet nem bocsátott ki, önmagában pedig csak azért, mert ellenséges alattvalók, perelhetési jogukat el nem vesztik. Megállapítja még a bíróság, hogy a munkaadó az igazolási iratok visszatartására nem jogosult, mert egyrészt a rendőrségi igazolvány a dolog természetéből folyóan állandóan a munkásnál kell hogy legyen, a rokkantbiztosítási kártya visszatartása pedig a RVO 1.425. §-a értelmében büntetés terhe alatt tilos.

A Berufsgenossenschaft véglegesített, hadbavonult tisztviselője javadalmainak továbbfizetésére igényt nem tarthat.

A németbirodalmi biztosítási hivatal 1916. február 21-én kelt határozata.

Határozat: A hivatal a panaszt elutasítja.

Indokolás: O. titkár a korábbi szolgálati szabályzat 3. §-a értelmében véglegesített alkalmazottja a Bekleidungsindustrie-Berufsgenossenschaftnak, 1914. szeptember 10-ike óta, mint egészségügyi altiszt, katonai szolgálatot teljesít. A Berufsgenossenschaft 1915. szeptember 30-ig teljes fizetését folyósította, amikor közölte az alkalmazott feleségével, hogy vezetőségének határozata értelmében a továbbiakban a hadbavonult nős tisztviselők fizetésének csak $\frac{2}{3}$ -át fogja folyósítani.

O. panasza alapján a hivatal a kérdést a biztosítási intézetnél érvényben lévő újabb szolgálati szabályzat rendelkezései alapján bírálta el. Ennek 17. §-a értelmében pedig az alkalmazottat katonai szolgálata, vagy másnemű hibáján kívüli akadályoztatása, pl. betegsége tartamán $1\frac{1}{2}$ havi teljes fizetése illeti meg, a szolgálat további akadályoztatása esetén az intézet vezetősége határozza meg a folytatólagos díjazás mérvét és tartamát. A hivatal vizsgálta azt a körülményt is, hogy az előző szolgálati szabályzat, amelynek alapján O. véglegesített, kedvezőbb-e, mint a jelenleg érvényben lévő — ugyanis utóbbi esetben a kedvezőbb szabályzat rendelkezései nyernének alkalmazást. Igaz ugyan, hogy a régi szolgálati szabályzat a katonai szolgálat kérdését nem rendezi, azonban a tekintetben hogy egyik szabályzat kedvezőbb-e a másiknál, a kérdést nem egyes kiválasztott rendelkezések szembeállítása, hanem azok egészének kölcsönös mérlegelése döntheti el. Már pedig az új szabályzat pl. megbetegedéseknél másfél havi teljes fizetésre biztosít jogot és csak azután határozhat a vezetőség a továbbiakra nézve. A régi szabályzat 3. §-a viszont a vezetőségnek az alkalmazott felmondás nélküli elbocsátása jogát biztosította ez esetre, így a régi szabályzat rosszabb rendelkezéseket tartalmaz, miért is a hivatal az új szabályzatot tekintette irányadónak. A vezetőség csak $1\frac{1}{2}$ hónapon át lett volna köteles a teljes fizetést folyósítani és így többet fizetett, mint amennyit az alkalmazott jogosan követelhetett volna. Tévesen hivatkozik a panaszos a hivatalnoki törvényre, mert a szóbanforgó intézet tisztviselői nem közhivatalnokok, így az ő szolgálati viszonyukat szolgálati szabályzatuk kimerítően rendezi. Nem fogadható el a panaszos abbeli érvelése sem, hogy a hadbavonultak teljes fizetését az intézet költségvetésébe felvették, a költségvetés tételei ugyanis nem jelentik azok teljes összegű kifizetésének kötelezettségét, csupán a megfelelő kiadások legmagasabb határát jelöli meg.

Téved azonban az intézet is, amikor azt hiszi, hogy a hadbavonult alkalmazottai a szolgálatból azonnali hatállyal kilépetteknek tekintendők, ugyanis az új szolgálati szabályzat 23. §-a értelmében a fel nem mondható állásban lévő tisztviselők elbocsátása csupán durva szolgálati mulasztások esetén történhetik meg.

HUNGÁRIA

**ÁLTALÁNOS BIZTOSÍTÓ
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG**

BUDAPEST, VII., Károly-körút 3.

Részvénytőke: 6,000.000 korona

KARTELEN KIVÜL köt tűz-, élet-, baleset-, betörés-, szavatosság-
jég-, üveg- és állatbiztosításokat. — TELEFON: 153-98. SZÁM.

A szerkesztésért felelős: KIS ADOLF. — Főmunkatárs: Dr. SASVÁRI JÓZSEF.

A Munkásbiztosítás Kézikönyve új kiadása!

Dr. Halász Aladár, a szociális biztosítási jog műegyetemi m. tanára és az Országos Pénztár ügyész-titkárának

A Munkásbiztosítás Kézikönyve

című műve új kiadásban **megjelent.**

A mű a már bevált módszer szerint feldolgozza a magyar munkásbiztosítási jog egész anyagát, különös tekintettel a legújabb jogfejlődésre.

Ára 27 iv terjedelemben
teljes vászonkötésben **10 korona**

Megrendelések a »Munkásügyi Szemle« kiadóhivatalába (Budapest, V., Falk Miksa-u. 5. sz.) küldendők.

Bekötési Táblák a „Munkásügyi Szemle”
1910—1914-ik évfolyama részére
2 koronáért megrendelhetők a kiadóhivatalban V., Falk
Miksa-utca 5. sz.

WEISZ és VIDOR

faszénnagykereskedők

Telefon: József 11—31. Józsefvárosi p.-u. 9.

Ajánlják a legjobb
minőségű faszenet
iparosok részére

„Hattyú Gőzmosógyár és Fehérnemű Kölcsönző Vállalat”

GYÁRTELEP: VII., Gizella-út 24.
Telefon 61—98.

Az ország legnagyobb gőzmosó üzeme. Pehely-
mentes, kíméletes munka. — Legelőkelőbb
megbízók!

Kölcsönosztály: V., Katona József-u. 41.
Telefon 159—60.

Az ország legnagyobb kölcsönző vállalata. —
Szállít állami, közhivatalok, bankok, iparvál-
latok, éttermek, Clubok részére.

HIRDETMEŒY.

Ezennel közhírré tétetik, hogy miután a Magyar Királyi Pénzügyminisztérium ellenőrző közegei a Magy. Kir. Szab. Osztálysorsjáték (XXXVII. sorsjáték) I. osztályára szóló sorsjegyeket felülvizsgálták, azok a főárusítóknak árusítás végett kiadattak.

Az I. osztály húzása 1916. október 27. és 28-án tartatik meg. A húzások a Magy. Kir. Lottójövedéki Igazgatóság mint állami ellenőrző hatóság és királyi közjegyző jelenlétében nyilvánosan történnek a húzási teremben. Sorsjegyek a Magy. Kir. Szab. Osztálysorsjáték valamennyi árusítóinál kaphatók.

Budapest, 1916. évi október hó 8-án.

Magy. Kir. Szab. Osztálysorsjáték Igazgatósága.

Tolnay,

Hazay.

BIENENSTOK VILMOS

ruggyantabélyegző gyár és vésnöki műintézet

Az összes Ker. Pénztárak szállítója.

Gummi- és rézbélyegzők, számozó-
gépek, festékpárnák és mindennemű
e szakmába vágó cikkek jutányos
árban a legrövidebb idő alatt szál-
lítottatnak.

Főüzlet csak

BUDAPEST, VII., Rákóczi-út 64. sz.

Telefon 53-77.

Aki igazán **SZALÁMIT** akar venni,
jó és izletes az kérjen

HERZ-SZALÁMIT

Ezen legjobb hírnévnek örvendő magyar sza-
lámi a legtisztább kezelés mellett első rendű
sertéshusból készül. Csak az a valódi Herz-
féle szalámi, melynek rudja ólompecséttel van
ellátva, melyen mint a felvágott
a gyár védjegye látható, a mire állapotban való
bevásárlásnál ügyeljünk.

Herz Ármint Fiai szalámigyára Budapest.

GARAY SAMU

== ÉS TÁRSA ==

sebészeti-, mű-, **BUDAPEST, IV.**
kötőszer- és vil- **Kossuth Lajos-**
lanygép-gyártók. **utca 1. szám.**
(Ferenciek bazára). Gyár ugyanott az udvarban

A budapesti és számos vidéki
kerületi munkásbiztosító pénztár
és betegsegélyező egyletek szer-
ződéses szállítói ajánlják saját
készítményű sérvekötő, haskötő,
orthopädia-gépeiket; mülábak,
műkezek, lábgépek, mellfűzők
és összes egyéb betegápolási
gyártmányait és orvosi mű-
szereiket, valamint rendelő-inté-
zeteknek szükséges vasbutor és
— egyéb berendezéseiket. —

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!
javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.
PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

HIRSCH és FRANK

Budapest-salgótarjáni gépgyár és
vasöntő részvénytársulat. BUDA-
PEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

□ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GEPEK. □
Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT,
TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ-
□ GÉPEKET, legújabb és legjobban bevált □
□ szerkezetekben. □

Elvállalja anyagvizsgálatok kivételét és
TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések díjlanul. □ **ELSŐRANGÚ REFERENCIÁK**

HUNGÁRIA

egyesült gőzmalmok r.-t.
BUDAPEST

Buzamalom, Rozsmalom.
Árpagyöngygyár, Köles»,
Borsó- és rizshántoló-
gyár, Tengerimalom.

Évi gyártási képesség 1,500.000 mm.

Pesti telep: IX, Soroksári-ut 48
Budai telep: II, Fő-utca 37.

Kábelgyár R.-T. Pozsony

*****Szigetelőcsőgyár: Fekete és fémpáncélos szigetelőcsövek. Szerelési
tartozékok és szerszámok. **Kábelgyár:** Mindennemű szigetelt vezeték alacsony
és magas feszültségre. Páncélos ólomkábelek. **Gummigyár:** Elektrotechnikai gummi-
anyag. **Gummongyár:** Hő- és tűzálló szigetelő-anyagok keménygummi pótlására
Gummon-, fixit-, pulvolitból készült és bármely alakban sajtolt szigetelő-tárgyak
fémrészekkel és azok nélkül. Érdeklődőknek szívesen küldjük árjegyzékeinket.

Budapesti iroda: V. kerület, Rudolf-tér 5. sz.

Nyaralás előtt, betegség után, költözés előtt
fertőtleníse lakását

LODOMA

szabadalmazott fertőtlenítő masszával.

Egy doboz (egy szobához) ára 4 K.

Házhoz szállítja:

Bánszky Ferenc takarítási vállalata

Budapest VII., Munkás-u. 4. Telefon: József 40-49.

MAGYAR-HOLLANDI BIZTOSÍTÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG BUDAPESTEN.

Központi irodái: VIII, Üllői-út 4.,
II. em. és Baross-utca 1. sz., földsz.

HOLLANDI ÉLETBIZTOSÍTÓ RÉSZV.-TÁRSASÁG
(Algemeene Maatschappij van Levensverzekering en
Lijfrente) házában.

Fényes a

'Tauril' pneumatik!

Próbálja meg!

TAURIL PNEUMATIK RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Budapest VI., Mozsár-u. 9.

SÜRGÖNYCÍM: PNEUTÁURIL..

TELEFON: 99-02.

**MAGYAR PAPIR ÉS IRÓSZER
:: SZÁLLÍTÁSI VÁLLALAT ::**
Budapest, V. ker., Csáky-utca 8. szám

Szerződéses papir- és írószerszállítója többek között
a Kereskedelemügyi Magy. Kir. Miniszteriumnak, a M. Kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal, az Orsz. Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztárnak, a Budapesti Ker. Munkásbiztosító Pénztárnak, továbbá a M. Kir. Posta és Távirada Vezérigazgatóság és az ország területén levő összes hivatalainak, a Magy. Kir. Államvasutak Igazgatósága és összes üzletvezetőségeinek, igen sok egyéb közhivatal és közlekedési vállalatnak, pénzügyintézeteknek és magán cégeknek.

ASKLÉPIOS

Egressi Zoltán okl. mérnök vállalata Röntgen és villamos gyógyászati készülékekre. **A Veifa-Művek** magyarországi vezérképviselője. Dessauer rendszerű Reform Röntgenkészülékek. Egyenáramhoz vagy váltóáramhoz közvetlen kapcsolhatók. Speciális Röntgen-lemezek, mindennemű Röntgen-csővek. Az Orsz. Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár, valamint az Országos Pénztár munkáskórházának szállítója. — Budapest, IX. ker., Üllői-út 31. szám. Telefon: 37-04. szám

Marta-Automobilok

A MAGYAR ARISTOKRÁCIA MÁRKÁJA.

Gyár:

**MARTA MAGYAR AUTOMOBIL
RESZVÉNYTÁRSASÁG. ARAD.**

Központi iroda:

BUDAPEST
X. ker., Kerepesi-út 17 szám.

Legszebb Pap- lan ágynemű, kárpitos árú, vas- és rézbútorgyáros	Legjobb Pap- lan ágynemű, kárpitos árú, vas- és rézbútorgyáros	Legolcsóbb Pap- lan ágynemű, kárpitos árú, vas- és rézbútorgyáros	Szálloda, kórház, intézet, iroda, valamint úri és polgári lakosztályok berendezési vállalat
--	---	--	---

Gichner János Budapest
VII., Erzsébet-körút 20. Szőnyeg, pokrócz, függöny, terítők, bútor- szövet és vászonárúk nagy választékban jutányos áron. Kerti sátor, ernyő, vadász-székek, nyugszékek stb. nagy raktára.

Az Országos Pénztár és a Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztár szállítója.

TAURIL
MAGYAR MUNKÁS
MAGYAR MUNKÁJA
a legtökéleteseb
TOMITÓ LEMEZ
EXPORT AZ EGESZ VILÁGBA.
ÓVAKODJUNK UTÁNZATTÓL.
*Kapható minden műszaki keres-
kedésben.*

SEMPERIT GUMMIWERKE
G. m. b. H. ■■ WIEN.
Automobil-, kocsi- és
motor-pneumatik
kocsikerék-gummi
Vezérképviselő és raktár:
SALZBERGER SAMU
VI. ker., Andrassy-út 20. szám.

A REMINGTON
Írógép Részvénytársaság
BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-ÚT 12. SZ.

A Kerületi Munkásbiztosító Pénztárak, és az Országos Munkásbetegse-
gélyző- és Balesetbiztosító Pénztár szállítója. A Kerületi, Vállalati és
Magánpénztárak, nemkülönben Egyesületek és Testületek figyelmét felhivja
az egyéni törzslapok, tagok és egyéb nyilvántartások kezelésére **kitűnően**
bevált „KARTOTHEK“-rendszerére. Bővebb felvilágosításokkal szívesen
szolgálunk, sőt „KARTOTHEK“-rendszerét az érdeklődőknek helyszi-
nen **vételkötelezettség nélkül** bemutatja. Ugyanott kaphatók a legtar-
tósabbaknak elismert látható írású eredeti REMINGTON írógépek.

Császárfürdő Budapest.

Nyári és téli gyógyhely az Irgalmasrend kezelése alatt. Kénes hévvízű radio-aktiv gyógyforrások páratlanok. Ezek a források bőségesen táplálják vizükkel az intézet valamennyi fürdőjét, u. m.: a **gőzfürdőt és népgőzfürdőt, az egyes és közös külön női és férfi-iszapfürdőket (iszap-borogatások), márványkád-, porcellán- és kőfürdőket, valamint török- és horganykád-fürdőket, továbbá a hőlég-, szénsavas és villamosfürdőket.** Ezekből a dús gyógyforrásokból kapja a vizet a **kontinensen egyedül álló női és a férfi-uszoda is.**

A Császárfürdő kiváló gyógyító ereje nemcsak csúszos bántalmak és idegbajok ellen, hanem sok más betegségnél is általánosan elismert. Ivókurája kitűnő gyógyhatású hurutos légzőszerveknél és altesti pangásoknál.

Lakószobái kényelmesek; berendezésük a különböző igényekhez van szabva. Jutányos árak. Minden tekintetben szoliditás. Gyógy- és zenedíj nincsen. Prospektust ingyen és bérmentve küld *az igazgatóság*

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

Az „AEROLITH”

a modern építkezésnek *építőköve*, mellyel nemcsak *gyorsan és olcsón*, de az *egészségügyi* követelményeknek legmegfelelőbbben lehet építkezni.

Az „AEROLITH”-

falak szárazak, szellőztethetők és kívül-belül bármely módon még kiégetéssel is desinficiálhatók.

Az „AEROLITH”

ezért kiválóan alkalmas kórházak, iskolák, munkáslakások, műhelyek stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab. Aerolith-, cementárú- és terracit-gyáros

Iroda: III., Zsigmond-u. 64-66 (Aerolith-udvar)
Gyár: V., Újpesti rakpart 1462. hr. szám.

MAGYAR ORVOSI MŰSZERTÁR

Budapest, VII., Rákóczi-út 32. szám.

Az Országos Munkásbetegszegélyző és Balesetbiztosító Pénztár szerződéses szállítója

SZÁLLÍT: orvosi műszereket,

kötszereket, és az összes betegápolási cikkeket.

MAGYAR TÖRLŐGUMMI

kapható minden papirkereskedésben

MAGYAR RUGGYANTA-ÁRÚGYÁR RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG BUDAPEST.

Magyar címer a védjegye, Magyar diák csak ezt vegye!

KÖSZENBÁNYA-'s TÉGLAGYÁR TÁRSULAT

Telefonszám: **PESTEN** (ezelőtt DRASCHE) Budapest, VII. ker., 34-61. és 34-51. Király-utca 67. sz

Kerámít kocsiut-kövek :: ::
Kerámítlapok :: :: ::
Kerámít-, steró-, pillér-téglák
Traversz-téglák :: :: ::
Falburkoló-téglák :: :: ::

Fayence porcellán lemezek ::
Porcellán szigetelők :: :: ::
Egészségügyi és használati
cikkek :: :: ::
Tűzálló chamotte téglák :: ::

A társulat elvállalja a burkolati munkák elkészítését is.
Árjegyzék díjmentesen. Árjegyzék díjmentesen.

SEGÍTSÉG

Fájós lábuak és ludtalpuak részére a szabadalmazott

ludtalpfűző

Székely és Tsa

ortopéd-cipő készítő. :: Budapest, Múzeum-körút 8.

A Budapesti Kerületi betegs. pénztár, a Ferencz József kereskedelmi kórház, a Magy. Királyi Államvasutak betegs. pénztára, a Cs. és Kir. szab. Déli Vasut. betegs. pénztára, a Cs. és Kir. Kassa-Oderbergi vasut betegs. pénztára, magánvállalatok és szanatóriumok stb. stb. szállítói.

„TUBERIN”

orvosilag legideálisabb és legolcsóbb guajacol készítménynek elismerve és javalva a légzőszervek összes bántalmainál. Gyermekek is kellemes íze miatt szívesen veszik. — Tartalmaz: Kal. salfo. guajac. Natr. Telluric. Cognac. Aqua Naphae, Syr. Coffeae.

1 üveg 180 gr. ára 2.50 kor. — Egyleteknek 1.60 kor.

FŐRAKTÁR

NAGY KRISTÓF GYÓGYSZERTÁR

BUDAPEST, IV. KERÜLET, VÁCZI-UTCZA 1. SZÁM.

*Bácsi! néni! ide figyelj!
palma kaucsuk sarokot
viselj!*

PESTI KÖNYVNYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG